

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ, МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «КИЄВО-МОГИЛЯНСЬКА АКАДЕМІЯ»

Факультет соціальних наук та соціальних технологій

Кафедра політології

**Лобіювання інтересів екологічних неурядових організацій на рівні
Європейського Союзу**

дипломна робота

на здобуття академічного звання магістр з політології

студентки шостого року навчання

Красновид Анастасії Вікторівни

Наукова
керівниця:

кандидат політичних наук, доцент Чабанна М.В.

Рецензент:

доктор політичних наук, доцент Гнатюк М.М.

Робота допущена до захисту в ДЕК рішенням кафедри політології

Протокол №__ від _____ 2020 р.

Завідувач кафедри Кисельов С. О.

Київ – 2020 р.

План

Вступ.....	4
Розділ 1. ПРОЦЕС ЛОБІЮВАННЯ В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ.....	8
1.1. Лобіювання в Європейському Союзі: зміст, законодавча база, тенденції.....	8
1.2. Актори лобіювання в Європейському Союзі.....	17
1.3. Процес лобіювання в Європейському Союзі.....	26
Розділ 2. ЕКОЛОГІЧНА ПОЛІТИКА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ.....	33
2.1. Суть екологічної політики Європейського Союзу.....	33
2.2. Стратегії та цілі щодо захисту довкілля Європейського Союзу.....	35
2.3. Нормативно-правова база політики у сфері екології Європейського Союзу.....	37
2.4. Фінансування екологічної політики Європейського Союзу.....	39
2.5. Екологічні неурядові організації в Європейському Союзі.....	40
Розділ 3. ЛОБІЮВАННЯ ЗАКОНУ REACH ЕКОЛОГІЧНИМИ НЕУРЯДОВИМИ ОРГАНІЗАЦІЯМИ НА РІВНІ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ.....	44
3.1. Суть закону про зменшення використання хімічних речовин: REACH.....	44
3.2. Процес лобіювання закону REACH екологічними неурядовими організаціями коаліції Green 10.....	47
3.3. Інструменти, які використали неурядові організації під час лобіювання даного закону.....	52
Розділ 4. ЛОБІЮВАННЯ СХЕМИ ТОРГІВЛІ ВИКИДАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ ЕКОЛОГІЧНИМИ ОРГАНІЗАЦІЯМИ НА РІВНІ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ.....	61
4.1. Суть схеми торгівлі викидами Європейського Союзу.....	61

4.2. Процес лобіювання схеми торгівлі викидами Європейського Союзу екологічними неурядовими організаціями.....	64
4.3. Інструменти, які використали екологічні неурядові організації у процесі лобіювання системи торгівлі викидами в Європейському Союзі.....	68
Розділ 5. КЛАСИФІКАЦІЯ ІНСТРУМЕНТІВ ЛОБІЮВАННЯ ЕКОЛОГІЧНИМИ НЕУРЯДОВИМИ ОРГАНІЗАЦІЯМИ В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ	75
5.1. Загальна характеристика та систематизація інструментів лобіювання екологічними неурядовими організаціями Європейського Союзу	75
5.2. Види інструментів лобіювання екологічними неурядовими організаціями в Європейському Союзі.....	76
Висновки.....	84
Список використаних джерел і літератури.....	88
Додатки.....	105
Анотація.....	112

ВСТУП

Актуальність теми дослідження:

З початку 2020 року ми стали свідками низки кліматичних аномалій: тепла погода у січні, відсутність снігу, пожежі в Австралії та різні інші екологічні катастрофи – це результат того, що люди не піклуються про навколишнє середовище. Проблема забрудненого середовища, використання пластику, хімікатів та споживання великої кількості м'яса є важливою проблемою для людства, тому зараз для всіх жителів Європи, а також усього світу загалом, є необхідним покращити екологічну ситуацію на всій планеті, саме тому пріоритетом є відстоювання інтересів через неурядові організації (далі: НУО). Існує багато літератури про лобіювання на європейському рівні. Автори описують, як екологічні НУО лобіюють свої інтереси на різних рівнях, наприклад, на національному рівні або на рівні Європейського Союзу. Саме тому важливо описати, якими методами екологічні НУО ефективно можуть лобіювати свої інтереси на рівні Європейського союзу. Звідси випливає і мета даного дослідження.

Мета дослідження: класифікувати інструменти, які використовують екологічні неурядові організації для лобіювання своїх інтересів на рівні Європейського союзу.

Для реалізації поставленої мети передбачається вирішення таких взаємопов'язаних завдань:

1. Описати суть процесу лобіювання в Європейському Союзі
2. Виокремити акторів лобіювання у Європейському Союзі
3. Охарактеризувати суть екологічної та кліматичної політики у Європейському Союзі
4. Визначити інструменти лобіювання інтересів екологічними неурядовими організаціями на рівні Європейського союзу

5.Класифікувати інструменти лобіювання інтересів екологічними неурядовими організаціями на рівні Європейського Союзу

Об'єктом дослідження є процес лобіювання інтересів екологічних неурядових організацій на рівні Європейського Союзу; **предметом** є інструменти, які використовують екологічні неурядові організації під час процесу лобіювання своїх інтересів на рівні Європейського Союзу.

Методи дослідження:

У даній роботі використовується синтез, аналіз та узагальнення доступної інформації; метод контент-аналізу документів був використаний під час проведення дослідження; для пояснення окремих термінів і понять (лобіювання, екологічна політика тощо) використовувався формально-догматичний метод; компаративний метод під час опису вибору стратегій лобіювання та відповідно процес лобіювання закону REACH та схеми торгівлі викидами Європейського Союзу, а також під час порівняння пакетів стратегій та цілей до 2020, а також до 2030 та 2050 років; зважаючи на те, що деякі джерела стосовно лобіювання даних законів мають емоційно-забарвлений характер було використано метод абстрагування; метод виокремлення закономірностей був використаний з метою виявлення однакових інструментів лобіювання екологічних неурядових організацій, тому звідси був використаний метод класифікації з метою виокремити інструменти, які використовували екологічні неурядові організації під час лобіювання закону REACH та схеми торгівлі викидами Європейського Союзу на рівні ЄС; метод кейс-стаді, а саме кейс про екологізацію закону про хімічні речовини (REACH) та схеми торгівлі викидами Європейського Союзу, був застосований у даній роботі.

Джерельну базу дослідження складають закони, директиви та тексти договорів. Окрім цього, у даній роботі використано офіційні сайти екологічних неурядових організацій та офіційних інститутів Європейського Союзу, а також інтернет сторінки в таких соціальних мережах, як Facebook, Instagram, Twitter. Окрім того, відеоматеріали екологічних неурядових

організацій на YouTube. Додатково було використано брошури та листівки екологічних неурядових організацій. Був проаналізований наступні документи: договір про Європейський Союз (стаття 10, пункт 2; стаття 11), договір про функціонування Європейського Союзу (статті 191-193), Лісабонський договір, робочі документи «Правила про лобіювання та груп інтересів у національних парламентах держав-членів», «Правила про лобіювання та груп інтересів у національних парламентах держав-членів», Зелену книгу «Європейська ініціатива прозорості», «Європейської Хартії активних громадян, рекомендації щодо правового статусу неурядових організацій в Європі», «Кодекс кращих практик участі громадськості у процесі прийняття рішень», Єдиний європейський акт, Амстердамський договір, а також низка директив, які стосуються змін щодо екологічної політики Європейського Союзу. Окрім цього, було проаналізовано закон про використання хімічних речовин REACH та схеми торгівлі викидами Європейського Союзу. До того ж було проаналізовано низка наукових статей та книг зарубіжних авторів: Гулберг А., Грінвуд Дж., Шенделен М. та інші.

Оскільки дана тема не достатньо описана вітчизняними науковцями, тому є лише незначна кількість досліджень, присвячених лобіюванню інтересів екологічних неурядових організацій на рівні Європейського Союзу, з-поміж яких варто відзначити наукові статті Вітера І.І., Войнича О.М., Сумської В.В. тощо.

Огляд літератури:

Протягом останніх п'яти років зарубіжна академічна література про лобіювання в Європейському Союзі швидко зростає. Наприклад, Шенделен у своїй роботі «Макіавеллі в Брюсселі» детально пояснює суть лобіювання, а також чітко описує це на прикладі Європейського Союзу: як групи інтересів та офіційні установи ЄС взаємодіють у межах ЄС, щоб

представляти свої інтереси на офіційному рівні¹. Він також звертає увагу на лобістські групи, які добре або, навпаки, недостатньо сформовані. Шенделен описує процес лобіювання на рівні Європейського Союзу, включаючи таких акторів, як Європейський Парламент, Європейська Комісія, неурядові суб'єкти тощо. Кніль пояснює процес лобіювання через перспективу 'top-down' і 'bottom-up' та визначає роль неурядових організацій як неформальних інститутів². Грюндінгер демонструє зв'язок між лобізмом та захистом клімату на прикладі Великобританії, Німеччини та Нідерландів³. Як бачимо, є невелика кількість літератури, яка показує зв'язок між лобізмом та екологічною політикою, однак немає опису конкретних інструментів, які використовуються під час лобіювання. Дана дипломна робота базується на праці Шенделена «Макіавеллі в Брюсселі» і його визначенні поняття процесу лобіювання.

Структура роботи:

Робота складається зі вступу, 5 розділів, кожен розділ поділяється на підрозділи, висновків, додатків та списку використаних джерел. Загальний обсяг дипломної роботи становить 113 сторінок, із них 84 сторінки – обсяг основної частини, 16 сторінок – список використаних джерел, що налічує 119 найменувань, 7 сторінок – додатки.

¹ Schendelen M. Machiavelli in Brussels: the art of lobbying the EU / Rinus van Schendelen: The art of lobbying the EU / M. Schendelen. 2005. Amsterdam: Amsterdam Univ. Press. (2. fully updated ed.).

² Knill, C. Implementing EU environmental policy: new directions and old problems. New directions and old problems. 2000. (1. publ.). Manchester; New York: Manchester Univ. Press.

³ Gründinger, W. Lobbyismus im Klimaschutz: die nationale Ausgestaltung des europäischen Emissionshandelssystems / von Wolfgang Gründinger: Die nationale Ausgestaltung des europäischen Emissionshandelssystems. 2012. Wiesbaden: VS Verlag für Sozialwissenschaften.

РОЗДІЛ 1. ЛОБІЮВАННЯ ІНТЕРЕСІВ У ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ

1.1. Лобіювання в Європейському Союзі: зміст, законодавча база, тенденції

7 лютого 1992 року був підписаний Маастрихтський договір про заснування Європейського Союзу, саме після того Брюссель вважається центром лобіювання інтересів в Європі⁴. Згідно зі статистикою у реєстрі прозорості Європейської комісії, були зареєстровані наступні лобістські групи: «професійні консультаційні послуги/юридичні фірми (кількість зареєстрованих: 851); внутрішні лобістські групи і торгівельні/бізнес/професійні асоціації (кількість зареєстрованих: 6240); неурядові організації (кількість зареєстрованих: 310); аналітичні центри, наукові та академічні установи (кількість зареєстрованих: 887); організації, що представляють церкви та релігійні громади (кількість зареєстрованих: 60); організації, що представляють місцеві, регіональні та муніципальні органи влади, інші громадські чи змішані організації тощо (кількість зареєстрованих: 678), тобто загалом 11 726 зареєстрованих лобістських груп станом на березень 2020 року⁵».

У демократичному європейському суспільстві існує значна кількість лобістських груп, як вже було зазначено вище, яка просуває свої інтереси на рівні Європейського Союзу. Шнеделен детально пояснює явище лобізму, зокрема він стверджує, що лобіювання це процес, за допомогою якого різні групи інтересів (корпоративні групи, громадські організації тощо) впливають на процес прийняття рішень і характерний для будь-яких політичних систем⁶. Саме особливості політичного устрою визначають ефективність лобіювання та механізми взаємодії лобістських груп і держави. Шнеделен чітко описує це на прикладі Європейського Союзу: як групи інтересів та офіційні установи

⁴ Dedman M. *Origins & development of the European Union 1945–2008 : a history of European integration* / Martin J. Dedman. New York: Routledge, 2010. С. 145.

⁵ Transparency register [Електронний ресурс]. Режим доступу до ресурсу: <https://ec.europa.eu/transparencyregister/public/homePage.do> (дата звернення 10.03.2020). Назва з екрана.

⁶ Schendelen M. *Machiavelli in Brussels: the art of lobbying the EU* / Rinus van Schendelen: *The art of lobbying the EU* / M. Schendelen. Amsterdam: Amsterdam Univ. Press. (2. fully updated ed.). P. 203.

Європейського Союзу взаємодіють у межах ЄС, аби ефективно лобіювати свої інтереси на офіційному рівні, що розглянуто у наступних розділах⁷. За визначенням Transparency International, «лобіювання – це будь-яке пряме чи опосередковане спілкування з державними службовцями, політиками, які приймають рішення чи іншими представниками для того, аби впливати на прийняття громадських рішень та здійснюються замовником або від його імені будь-якої організованої групи⁸».

Якщо поглянути на історичний контекст, то слово лобізм походить від англійського слова «lobby», яке запозичено з латинської мови і означає «вестибюль»⁹, але в політичному значенні вперше слово було використано у 19-ому столітті, бо сенатори саме у лобі готелів вислуховували інтереси різних груп населення в Сполучених Штатах Америки і обіцяли згодом їх виконати. А коли процес лобіювання юридично затвердився у 1946 році на рівні Конгресу США, розвиток лобіювання почався в усьому світі¹⁰.

Наприклад, саме створення спільного ринку у результаті підписання «Білої книги» у 1987 році в Європі стало стимулом для розвитку лобізму, а на даний момент тільки зареєстрованих лобістських груп більше десяти тисяч¹¹. Вище було пояснено, що таке лобіювання, а з цього і випливає значення терміну «лобіст». Лобіст – це фізична або юридична особа, яка «представляє певні інтереси, та має безпосередній вплив на прийняття рішень¹²».

⁷ Там само.

⁸ Berg J. EU Legislative Footprint What's the real influence of lobbying? [Електронний ресурс] / J. Berg, D. Freund. 2015. Режим доступу до ресурсу: <https://transparency.eu/wp-content/uploads/2016/09/Transparency-05-small-text-web-1.pdf> (дата звернення 10.03.2020). С. 5. Назва з екрана.

⁹ Сумська В. В. Теоретичні підходи до визначення поняття "лобіювання" [Електронний ресурс] / В. В. Сумська. 2010. Режим доступу до ресурсу: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/DeBu_2010_2_26.pdf (дата звернення 10.03.2020). С. 2. Назва з екрана.

¹⁰ Schendelen M. Machiavelli in Brussels: the art of lobbying the EU / Rinus van Schendelen: The art of lobbying the EU / M. Schendelen. Amsterdam: Amsterdam Univ. Press. (2. fully updated ed.). P. 203.

¹¹ Dedman M. Origins & development of the European Union 1945–2008: a history of European integration / Martin J. Dedman. New York: Routledge, 2010. (2nd ed.). P. 114.

¹² Alter R. Lobbyists, Government and Public Trust [Електронний ресурс] / Rolf Alter // OECD PUBLISHING. 2009. Режим доступу до ресурсу: <https://www.oecd-ilibrary.org/docserver/9789264073371-en.pdf?expires=1589889381&id=id&accname=oid011481&checksum=1DC0E01DF69C6501EE83CA188EE3D200> (дата звернення 10.03.2020). Р. 129. Назва з екрана.

Щодо законодавчої бази процесу лобіювання, то існує низка договорів, законів, рекомендацій та кодексів. У договорі про Європейський Союз у статті 10, пункті 3 зазначено, що «кожний громадянин має право брати участь у демократичному житті Союзу. Наскільки можливо рішення приймаються відкрито і з максимальним наближенням до громадян¹³», а стаття 11 зазначає, по-перше, що «інститути адекватними способами забезпечують можливість громадянам і представницьким асоціаціям доводити до загального відома думки і публічно обмінюватися ними в усіх сферах діяльності Союзу», по-друге, «інститути підтримують відкритий, прозорий і регулярний діалог з представницькими асоціаціями та громадянським суспільством» і, по-третє, «з метою забезпечення послідовності і прозорості дій Європейська Комісія проводить широкі консультації з зацікавленими сторонами»¹⁴.

Вперше так званий робочий документ було опубліковано Європейським парламентом у 1996 році: «Правила про лобіювання та груп інтересів у національних парламентах держав-членів¹⁵». Було виявлено, що у більшості парламентів, окрім Бундестагу в Німеччині та Палаті громад у Великобританії, не існувало правил, що регулюють діяльність груп інтересів. Також було виявлено, що наряду з офіційними правилами в кожній країні, були і неформальні правила. Цей документ підсумував усі правила, які існували в кожній країні Європейського Союзу, стосовно лобіювання інтересів¹⁶.

У 1999 році Єврокомісію звинуватили у корупції¹⁷, як наслідок – Європарламент висловив вотум недовіри і Єврокомісія пішла у відставку¹⁸,

¹³ Consolidated version of the Treaty on European Union/ Protocols - Declarations annexed to the Final Act of the Intergovernmental Conference which adopted the Treaty of Lisbon, signed on 13 December 2007 [Електронний ресурс] Режим доступу до ресурсу: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:12012M/TXT&from=EN>. Назва з екрана

¹⁴ Там само.

¹⁵ Rules On Lobbying And Intergroups In The National Parliaments Of The Member States / Directorate-General For Research Worki Document "National Parliaments" Series W-5/rev. [Електронний ресурс] Режим доступу до ресурсу: https://www.europarl.europa.eu/workingpapers/pana/w5/default_en.htm (дата звернення 10.03.2020). Назва з екрана.

¹⁶ Там само.

¹⁷ Miller V., Ware R. The resignation of the European Commission [Електронний ресурс] / Miller V., Ware R. Режим доступу до ресурсу: <http://researchbriefings.files.parliament.uk/documents/RP99-32/RP99-32.pdf> Р.3. (дата звернення 10.03.2020). Назва з екрана.

¹⁸ 14 January 1999: Crisis in the EU [Електронний ресурс] Режим доступу до ресурсу: http://news.bbc.co.uk/democracylive/hi/historic_moments/newsid_8207000/8207105.stm. Назва з екрана.

саме після цього випадку принцип прозорості і активне створення законодавчої бази щодо лобіювання інтересів в Європейському Союзі були пріоритетом.

Незадовго після цього, у 2003 році, Європейським парламентом з питань промисловості, зовнішньої торгівлі, досліджень та енергетики в рамках щорічної програми досліджень був запропонований наступний робочий документ: «Лобіювання в Європейському Союзі: чинні норми і правила»¹⁹. Дана робота мала на меті дві основні цілі: по-перше, це описати поточний стан лобіювання в Європейському Союзі, зокрема вирішити такі питання, як кількість залучених організацій, їх основні стратегії та методи роботи, по-друге, надати огляд діючих правил та практик щодо лобіювання у парламентських установах держав-членів, необхідно зазначити, що на той момент в Європейському Союзі були вже нові держави-члени²⁰. Таким чином, 2000-х роках Європейський Союз вирішує реформувати систему управління і основною стратегією було відновлення зв'язку європейських інститутів зі своїми громадянами, і, як наслідок, підвищити ефективність державного управління. Біла книга з питань європейського управління продовжила займатися цим стратегічним питанням, також описала п'ять основних принципів належного управління²¹. По-перше, відкритість, тобто європейські політичні інститути повинні надавати більше значення прозорості та комунікації у прийнятті рішень. По-друге, участь: громадяни повинні активно брати участь у розробці та реалізації політики. По-третє, підзвітність: роль кожного актора має бути чітко визначена. По-четверте, ефективність: рішення

¹⁹ Нестерович В. Ф. Конституційно-правове регулювання інституту лобіювання у Європейському Союзі [Електронний ресурс] / В. Ф. Нестерович // Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка. Вип. 2.. 2011. Режим доступу до ресурсу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Viduvs_2011_2_6 (дата звернення 11.03.2020). С. 34. Назва з екрана.

²⁰ Lehman W. Lobbying in the European Union: current rules and practices [Електронний ресурс] / Wilhelm Lehman // European Communities. 2003. Режим доступу до ресурсу: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/etudes/join/2003/329438/DG-4-AFCO_ET\(2003\)329438_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/etudes/join/2003/329438/DG-4-AFCO_ET(2003)329438_EN.pdf) (дата звернення 11.03.2020). Р. 1. Назва з екрана.

²¹ Газізов М. М. Сутнісні характеристики розвитку лобізму у національних організаціях (Європейський Союз) [Електронний ресурс] / Михайло Михайлович Газізов . Режим доступу до ресурсу: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/tppd_2015_17_3.pdf (дата звернення 11.03.2020). С. 16. Назва з екрана.

має бути прийняте щодо певної існуючої проблеми в певному проміжку часу. По-п'яте, узгодженість: через різноманіття політик, дії ЄС мають бути узгоджені на усіх рівнях²².

Для реформування управління Європейським Союзом Комісія пропонує чотири основні зміни: ефективна залученість, законодавче регулювання, внесок до глобального управління та зміни у політичних стратегіях інститутів Європейського Союзу²³. Згодом ефективність співробітництва з громадянським суспільством була пріоритетом під час розробки завдань Європейської комісії у 2005-2009 роках. Пріоритетними стратегічними завданнями були солідарність усіх акторів при роботі на усіх рівнях, а також не менш важливої солідарної відповідальності²⁴. Нарешті, у травні 2006 року Європейською комісією було створено Зелену книгу «Європейська ініціатива прозорості» (European Transparency Initiative). Основою даного документу були попередньо підписані договори, кодекси та Біла книга. Цей документ пояснює, що «лобіювання є законною частиною демократичної системи, незалежно від того, чи її здійснюють окремі громадяни чи компанії, організації громадянського суспільства та інші групи інтересів чи фірми, що працюють від імені третіх осіб (фахівців з громадських питань, аналітичних центрів та адвокатів)»²⁵. Даний документ зобов'язав розкривати фінансові дані лобістських груп через добровільний офіційний реєстр Єврокомісії, а також подавати певний перелік документів для забезпечення прозорості. Після того, як даний реєстр був створений Єврокомісією, Європарламент наполягав взяти

²² White Paper on governance [Електронний ресурс] // Communication from the Commission of 25 July 2001 "European governance - A white paper" [COM (2001) 428 final - Official Journal C 287 of 12.10.2001]. Режим доступу до ресурсу: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=LEGISSUM:l10109&from=EN> (дата звернення 11.03.2020). Назва з екрана.

²³ Там само.

²⁴ Strategic objectives 2005 – 2009 [Електронний ресурс] // COM/2005/0012 final. Режим доступу до ресурсу: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:52005DC0012&from=EN>. Назва з екрана.

²⁵ Green Paper European Transparency Initiative [Електронний ресурс] // Brussels, 3.5.2006 COM(2006) 194 final. Режим доступу до ресурсу: https://europa.eu/documents/comm/green_papers/pdf/com2006_194_en.pdf (дата звернення 11.03.2020). Р. 5. Назва з екрана.

до уваги іншим інститутами Європейського Союзу спільний підхід на шляху до прозорості лобістської діяльності²⁶.

Нова епоха лобіювання у Європейському Союзі наступила після підписання Лісабонського договору у 2007 році. Він зробив процес прийняття рішень більш відкритим і прозорим. Згодом Європейський парламент у резолюції від 8 травня 2009 року повідомив про нові правила лобіювання для того, аби забезпечити прозорість, зокрема тепер необхідна була вже обов'язкова, а не добровільна, реєстрація для лобістів, які хочуть отримати доступ до всіх інститутів Європейського Союзу²⁷. Слід зазначити, що після підписання Лісабонського договору, діалог між владою та суспільством (у різних формах, включаючи процес лобіювання інтересів різних груп) став основним принципом для всіх сфер у Європейському Союзі. Основними інструментами для такого зв'язку були прозоре поширення інформації та доступ до інформації, проведення публічних консультацій, залучення громадян до дискусій та дебатів. Окрім того, громадяни Європейського Союзу отримали змогу пропонувати закони²⁸.

Згодом сектор громадянського суспільства ініціював створення Європейської Хартії активних громадян. Найголовнішою причиною створення була наявність нормативної прогалини в європейській законодавчій базі щодо даного питання. Ця хартія вперше пояснювала, що таке автономні громадські

²⁶ Куюмджиева А. Міжнародна практика заходів, спрямованих на зміцнення довіри між державою та організаціями громадянського суспільства [Електронний ресурс] / Альбена Куюмджиева // Оpubліковано Координатором проєктів ОБСЄ в Україні. 2010. Режим доступу до ресурсу: <https://www.osce.org/uk/ukraine/75885?download=true> (дата звернення 11.03.2020). С. 20. Назва з екрана.

²⁷ European Parliament resolution of 13 January 2009 on the perspectives for developing civil dialogue under the Treaty of Lisbon [Електронний ресурс]. 2010. Режим доступу до ресурсу: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:52009IP0007&from=EN> (дата звернення 13.03.2020)..

²⁸ Treaty Of Lisbon Amending The Treaty On European Union And The Treaty Establishing The European Community (2007/C 306/01) [Електронний ресурс]. Режим доступу до ресурсу: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A12007L%2FTXT> (дата звернення 13.03.2020). Назва з екрана.

організації, їх обов'язки та права, чіткі критерії громадських організацій, роль публічних інститутів тощо²⁹.

Найважливішим документом в контексті даної роботи це прийняття Радою Європи рекомендацій щодо правового статусу неурядових організацій в Європі у 2007 році. Враховуючи, що метою Ради Європи є досягнення більшої єдності між її членами, і що ця мета може бути досягнута шляхом прийняття загальних для всіх правил. У рекомендаціях описуються головні принципи щодо статусу НУО, механізми щодо їх ефективної роботи, утворення, членство та правосуб'єктність НУО³⁰.

Окрім того, згодом був ухвалений «Кодекс кращих практик участі громадськості у процесі прийняття рішень» Конференцією міжнародних неурядових організацій Ради Європи на засіданні 1 жовтня 2009 року. Оскільки НУО стали важливою частиною суспільства і користь, яку вони приносять суспільству та покращенню управління є загальноновизнаною і наразі досвід НУО у прийнятті рішень широко використовують у розробці та здійсненні політики, тому «Кодекс кращих практик участі громадськості у процесі прийняття рішень» мав на меті забезпечити основу та керівні принципи для вдосконалення даної участі і обмін практикою³¹. Кодекс адресовано державним органам влади та громадянському суспільству, також його можна використовувати неурядовими організаціями місцевого, національного та міжнародного рівнів, уряду та органам державного управління. Також, цей кодекс описує чотири принципи участі громадськості, зокрема, участь, довіра, підзвітність і прозорість, незалежність³².

²⁹ European Charter Of Active Citizenship [Електронний ресурс]. Режим доступу до ресурсу: http://www.activecitizenship.net/files/civic-activism/carta_europea_ca_eng.pdf (дата звернення 13.03.2020). Р. 1. Назва з екрана.

³⁰ Recommendation CM/Rec(2007)14 of the Council of Europe Committee of Ministers to member states on the legal status of non-governmental organizations in Europe (Adopted by the Committee of Ministers on 10 October 2007 at the 1006th meeting of the Ministers [Електронний ресурс] Режим доступу до ресурсу: <https://www.osce.org/odihr/33742?download=true> (дата звернення 13.03.2020). Назва з екрана.

³¹ Кодекс кращих практик участі громадськості у процесі прийняття рішень Ухвалений Конференцією міжнародних неурядових організацій Ради Європи на засіданні 1 жовтня 2009 року [Електронний ресурс] Режим доступу до ресурсу: <https://rm.coe.int/16802eeddb>. (дата звернення 13.03.2020) С. 3–9. Назва з екрана.

³² Там само.

Нарешті саме у цьому кодексі були описані етапи прийняття рішень та чітко роз'яснені залучення громадянського суспільства на різних етапах: інформація, консультації, діалог і партнерство. Окрім того, документ описує ступінь залучення громадськості у процесі прийняття рішень ³³.

Наступним етапом у розвитку лобіювання в Європейському Союзі є створення Transparency International ЄС, що є частиною глобального антикорупційного руху. Починаючи з 2008 року, Transparency International ЄС функціонує як регіональний офіс і тісно співпрацює з Секретаріатом Transparency International у Берліні. Transparency International ЄС стає на чолі рухів різних адвокасі-кампаній, що тісно пов'язані з їхньою метою: «запобігання корупції та сприяння доброчесності, прозорості та підзвітності в установах, політиці та законодавстві ЄС³⁴».

Як можна побачити, процес становлення законодавчої бази Європейського Союзу був довготривалим, але все-таки дієвим, що дало можливість лобістським групам ефективно просувати свої інтереси у європейські інститути на даний момент.

Які ж наразі тенденції лобіювання у Європейському Союзі? Згідно з дослідженням Джейсона Мінса, Європарламент зазнав значного зростання влади та відповідальності протягом останніх років і, як єдиний орган, який обирається громадянами Європейського Союзу, депутати Європарламенту повинні представляти інтереси своїх виборців³⁵. Також було виявлено, що кількість лобістів у Європарламенті дійсно збільшилась і постійно зростає; було також встановлено, що на першому місці серед категорій лобістських груп є представники бізнесу, а на другому – неурядові організації ³⁶. Різниця у їх кількості у 2014 році становила 940 одиниць³⁷. 21 березня 2020 року

³³ Там само.

³⁴ Transparency International EU [Електронний ресурс]. 2020. Режим доступу до ресурсу: <https://transparency.eu/about/> (дата звернення 14.03.2020). Назва з екрана.

³⁵ Means J. Lobbying the European Parliament: Identifying Changing Trends Post-Treaty of Lisbon [Електронний ресурс] / Jason Means. 2016. Режим доступу до ресурсу: <https://pdfs.semanticscholar.org/563b/022bd90dfae3293d8c8ba44dd7367a77c32c.pdf> (дата звернення 14.03.2020). С. 6–22. Назва з екрана

³⁶ Там само.

³⁷ Там само. С. 18.

ситуація змінилась, незважаючи на те, що перше місце серед категорій займають представники бізнесу, а друге – неурядові організації, то різниця у кількості майже 3100 ³⁸. Хоча бізнес-група є «лобістом-чемпіоном за рівнем чисельності, можна стверджувати, що зростаюча кількість НУО, що беруть участь у лобіюванні Європарламенту, свідчить про «ever-closer» Європейський Союз»³⁹, тобто іншими словами союз, який має тісний зв'язок та кооперацію з різними структурами та інститутами у різних сферах на місцевому, регіональному, національному та європейському рівнях⁴⁰. Лісабонський договір, як відповідь на заклик до більшої участі громадян, став ще одним кроком до політичного союзу ⁴¹.

Слід зазначити також про Європейський круглий стіл промисловців (European Round Table for Industrialists), який має багаторічну історію сприяння конкурентоспроможності та процвітання в Європі. 17 успішних компаній-лідерів у галузі промисловості, об'єднані ідеєю створити арену для співпраці між групами бізнесу та тими, що приймають рішення на національному, європейському та міжнародному рівні, заснували Європейський круглий стіл промисловців (European Round Table for Industrialists) у квітні 1983 року ⁴².

На сьогодні членами Європейського круглого столу промисловців (European Round Table for Industrialists) є керівники близько 55 найбільших компаній Європи в промисловому та технологічному секторі, які прагнуть

³⁸ Transparency register [Електронний ресурс]. Режим доступу до ресурсу: <https://ec.europa.eu/transparencyregister/public/homePage.do> (дата звернення 14.03.2020). Назва з екрана.

³⁹ Means J. Lobbying the European Parliament: Identifying Changing Trends Post-Treaty of Lisbon [Електронний ресурс] / Jason Means. 2016. Режим доступу до ресурсу: <https://pdfs.semanticscholar.org/563b/022bd90d8c3293d8c8ba44dd7367a77c32c.pdf> (дата звернення 14.03.2020). Р. 22. Назва з екрана

⁴⁰ Bieber R. An ever-closer Union A critical analysis of the Draft Treaty establishing the European Union [Електронний ресурс] / R. Bieber, J. Jacqu  , J. Weiler // Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities. 1985. Режим доступу до ресурсу: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/e4953b14-dfc3-4937-8b2c-63327937158c/language-en> (дата звернення 14.03.2020). Р. 8. Назва з екрана.

⁴¹ Means J. Lobbying the European Parliament: Identifying Changing Trends Post-Treaty of Lisbon [Електронний ресурс] / Jason Means. 2016. Режим доступу до ресурсу: <https://pdfs.semanticscholar.org/563b/022bd90d8c3293d8c8ba44dd7367a77c32c.pdf> (дата звернення 14.03.2020). Р. 22. Назва з екрана.

⁴² The European Round Table for Industry [Електронний ресурс]. 2020. Режим доступу до ресурсу: <https://ert.eu/about/> (дата звернення 14.03.2020). Назва з екрана.

створити «сильну, відкриту та конкурентоспроможну Європу, таким чином сприяти сталому зростанню, робочими місцям та процвітанню»⁴³. На своєму сайті, вони публікують звіти та документи, які відкриті для громадськості та органам, які приймають рішення, в європейських та глобальних установах та національних урядах⁴⁴. Вони є основою для дискусій та дій. Даний круглий стіл виступає за політику, яка лежить в основі цінностей свободи, толерантності, рівності та відкритості⁴⁵. Можна зробити висновок, що ще нова тенденція для впливу на органи влади: об'єднання лобістів за спільними інтересами і як наслідок ефективного просування спільних інтересів на рівні Європейського Союзу і далі також буде згадано, у наступних розділах, про так звану «зелену коаліцію», як доказ на підтвердження цієї тенденції.

Отже, лобіювання – це процес під час якого різні групи інтересів просувають свої інтереси на рівні держави. У Європейському Союзі запровадження законодавчої бази для лобістської діяльності було довготривалим, але наразі існує велика кількість робочих документів, зокрема «Правила лобіювання та груп інтересів в національних парламентах держав-членів», Зелена та Біла книги, а також численні хартії та рекомендації і, нарешті, було створено обов'язковий реєстр для усіх груп лобістів. На сьогоднішній день тенденції процесу лобіювання мають дві характерні ознаки, по-перше, це збільшення зареєстрованих бізнес-груп та неурядових організацій, а також активне створення коаліцій лобістських груп для ефективного просування інтересів на рівні Європейського Союзу.

1.2. Актори лобіювання в Європейському Союзі

Актори, які прагнуть брати участь у процесі лобіювання на рівні Європейського Союзу, мають враховувати його багаторівневий характер. «Європейський» шлях лобіювання передбачає прямий вплив представників груп інтересів на інститути Європейського Союзу, у той час, як

⁴³ Там само.

⁴⁴ Там само.

⁴⁵ Там само.

«національний» шлях лобіювання передбачає вплив груп інтересів спочатку на інститути на національному рівні, котрі в майбутньому будуть впливати на прийняття рішень на рівні Європейського Союзу ⁴⁶.

Якщо групи інтересів вибирають «європейський» шлях впливу, то вони повинні враховувати стосунки між ними та європейськими інститутами – це, насамперед, обмін: європейські інститути у пошуках інформації, а групи інтересів у пошуках впливу ⁴⁷. Грінвуд, наприклад, запевняє, що інтереси сприяють і впливають на формування ідей політики ЄС у тих колах, до яких вони мають доступ, тобто процес лобіювання є досить поширеним, але за можливості фактору впливу⁴⁸.

Отже, процес лобіювання є дуже складним та багаторівневим, тому потребує не тільки фінансових та особистих ресурсів, але й глибокі знання про інститути Європейського Союзу, бо кожна з них унікальна. У наступних абзацах описується процес лобіювання в інститутах Європейського Союзу. Необхідно зазначити, що кожен інститут Європейського Союзу підтримує свою самостійність і піклується про внутрішні правила управління ⁴⁹.

Єврокомісія

Політичне керівництво забезпечує по одному представнику з кожної держави-члена Європейського Союзу на чолі з президентом Єврокомісії. Основна роль Єврокомісії – це сприяти загальним інтересам Європейського Союзу, пропонуючи та застосовуючи законодавство, також впроваджуючи політики та бюджет Європейського Союзу. Тобто основні завдання Єврокомісії: пропонувати нові закони, керувати політиками ЄС, виділяти

⁴⁶ Peters Guy B. Interest Groups and European Governance: A Normative Perspective / H.W Platzer. Baden-Baden, 2002. P. 59.

⁴⁷ Там само. С. 60.

⁴⁸ Greenwood J. Interest representation in the European Union. / J. Greenwood. – Basingstoke, Palgrave Macmillan, 2003. P. 282.

⁴⁹ Consolidated version of the Treaty on European Union /Protocols - Declarations annexed to the Final Act of the Intergovernmental Conference which adopted the Treaty of Lisbon, signed on 13 December 2007 [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:12012M/TXT&from=EN> (дата звернення 15.03.2020). Назва з екрана.

фінансування, забезпечувати юридичну основу ЄС та представляти Європейський Союз на міжнародній арені ⁵⁰.

Основою роботи Єврокомісії є стратегічне планування. Президент визначає політичний напрямок діяльності Комісії, який дозволяє Комісарам разом вирішувати стратегічні цілі та розробляти річну робочу програму. Необхідно зазначити, що Єврокомісія «як об'єкт лобіювання не є унітарною та неподільною⁵¹». Рішення приймаються на основі колективної відповідальності, тобто це означає, що усі члени Комісії є рівноправними у процесі прийняття рішень та однаковою мірою відповідають за ці рішення. Вони не мають жодних індивідуальних повноважень щодо прийняття рішень, за винятком випадків, коли вони дозволені в певних ситуаціях⁵². Єврокомісія – це центр лобістської діяльності груп інтересів, оскільки для Єврокомісії відводиться центральна роль у законодавчому процесі ЄС і створювалась для просування інтересів спільнот ⁵³.

Отже, експертні знання є важливим ресурсом для законодавчої роботи Єврокомісії. Відповідно, групи інтересів, які намагаються вплинути на законодавчі пропозиції Єврокомісії, повинні швидко реагувати і надавати, так звану, експертизу належної якості. Одним із висновків дослідницького проекту Бувена було те, що європейські асоціації мають найвищий ступінь доступу до Європейської Комісії, оскільки вона потребує інформацію, що стосується всіх європейських країн ⁵⁴.

⁵⁰ Schendelen M. Machiavelli in Brussels : the art of lobbying the EU / Rinus van Schendelen: The art of lobbying the EU / M. Schendelen. Amsterdam: Amsterdam Univ. Press. (2. fully updated ed.). P. 65.

⁵¹ Сокур С. П. Єврокомісія та лобістська діяльність в ЄС [Електронний ресурс] / С. П. Сокур // Актуальні проблеми міжнародних відносин. 2014. Режим доступу до ресурсу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/apmv_2014_118\(1\)_11](http://nbuv.gov.ua/UJRN/apmv_2014_118(1)_11) (дата звернення 15.03.2020). С. 95. Назва з екрана.

⁵² An official website of the European Union [Електронний ресурс] Режим доступу до ресурсу: https://europa.eu/european-union/about-eu/institutions-bodies/european-commission_en#what-does-the-commission-do (дата звернення 15.03.2020). Назва з екрана.

⁵³ Сокур С. П. Єврокомісія та лобістська діяльність в ЄС [Електронний ресурс] / С. П. Сокур // Актуальні проблеми міжнародних відносин. 2014. Режим доступу до ресурсу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/apmv_2014_118\(1\)_11](http://nbuv.gov.ua/UJRN/apmv_2014_118(1)_11) (дата звернення 15.03.2020). С. 91. Назва з екрана.

⁵⁴ Bouwen P. A Comparative Study of Business Lobbying in the European Parliament, the European Commission and the Council of Ministers. [Електронний ресурс] / P. Bouwen // MPIfG Discussion Paper. Köln, Max-Planck-Institut für Gesellschaftsforschung. 2002. Режим доступу до ресурсу: https://www.mpifg.de/pu/mpifg_dp/dp02-7.pdf. P. 26. (дата звернення 17.03.2020). Назва з екрана.

Європарламент

Кількість членів Європарламенту є приблизно пропорційна кількості жителів держав-членів, але, слід брати до уваги дегресивну пропорційність: жодна країна не може мати менше 6 або більше 96 євродепутатів, а загальна кількість не може перевищувати 705 разом з президентом⁵⁵. Євродепутати групуються за політичною приналежністю, а не за національністю. Президент представляє Парламент перед іншими установами ЄС та на міжнародному рівні⁵⁶. Чотири головні функції Європарламенту – це законодавча (прийняття рішення про міжнародні угоди, розширення, перегляд робочої програми Комісії тощо), наглядова (демократичний контроль всіх інститутів ЄС, обрання Президента Комісії та затвердження Комісії як органу, розгляд клопотань громадян, обговорення грошово-кредитної політики з Європейським центральним банком, спостереження за виборами та впровадженням політик на національному рівні країнами держав-членів, тощо), бюджетна (складання бюджету ЄС спільно з Радою ЄС, затвердження довгострокового бюджету ЄС) та репрезентативна (представляти Європейський Союз на міжнародному рівні)⁵⁷.

Робота Європарламенту включає два основні етапи: перший етап – це комітети, які готують основу законодавства, використовуючи експертні знання. Парламент налічує 20 комітетів та два підкомітети, кожен з яких займається певною сферою політики. Комітети розглядають пропозиції щодо законодавства, а депутати та політичні групи можуть висувати поправки або пропонувати відхилити законопроект; другий етап - це пленарні засідання, тобто процес прийняття законів. Всі члени Європарламенту збираються на

⁵⁵ An official website of the European Union [Електронний ресурс] Режим доступу до ресурсу: https://europa.eu/european-union/about-eu/institutions-bodies/european-commission_en#what-does-the-commission-do (дата звернення 17.03.2020). Назва з екрана.

⁵⁶ Schendelen M. Machiavelli in Brussels : the art of lobbying the EU / Rinus van Schendelen: The art of lobbying the EU / M. Schendelen. Amsterdam: Amsterdam Univ. Press. (2. fully updated ed.). P. 69.

⁵⁷ An official website of the European Union [Електронний ресурс] Режим доступу до ресурсу: https://europa.eu/european-union/about-eu/institutions-bodies/european-parliament_en#what-does-the-parliament-do? (дата звернення 17.03.2020). Назва з екрана.

сесії, щоб остаточно проголосувати щодо запропонованого законодавства та запропонованих поправок⁵⁸.

Наразі Європейський Парламент стає все більш привабливим для груп інтересів внаслідок посилення законодавчої влади. Дискусія про такі зміни була розпочата в 1994 році, однак через труднощі ґрунтового опису терміну лобіста та лобіювання, до того ж через майбутні вибори, ця спроба зазнала невдачі. Однак Європарламент був першою установою, яка встановила систему акредитації, яка була розроблена для просування професійного лобізму. Більше того, Європарламент як орган лобіювання є вигідним, оскільки кожен парламентарій може бути об'єктом лобіювання, особливо, якщо він відіграє важливу роль у будь-якому з комітетів⁵⁹.

Європейський парламент має компетенцію вносити зміни. Це означає, що групи інтересів можуть забезпечувати інформацією Європарламент так само, як і Комісія, і таким чином, отримати певну ступінь незалежності від інших Європейських інститутів. Бувен звертає увагу, наприклад, на те, що всі депутати Європарламенту обираються на національному рівні, тому їм потрібна інформація про їх національний виборчий орган, також про внутрішній охоплюючий інтерес (Domestic encompassing interest) з метою збільшення їх шансів на переобрання⁶⁰.

Грінвуд вказує на один цікавий факт: групи громадських інтересів мають кращі контакти з парламентарями через їхні демократичні повноваження, оскільки для ділових інтересів Європарламенту – це незнайома і нова територія⁶¹. За його словами і виникає певного роду парадокс, оскільки «на сьогоднішній день є ознаки того, що інтереси бізнесу успішніше співпрацюють з представниками ЄС⁶²».

⁵⁸ Там само.

⁵⁹ Coen D. Lobbying the European Union: Institutions, Actors and Issues / D. Coen, J. Richardson., 2009. P. 39.

⁶⁰ Bouwen P. A Comparative Study of Business Lobbying in the European Parliament, the European Commission and the Council of Ministers. [Електронний ресурс] / P. Bouwen // MPIfG Discussion Paper. Köln, Max-Planck-Institut für Gesellschaftsforschung. 2002. Режим доступу до ресурсу: https://www.mpifg.de/pu/mpifg_dp/dp02-7.pdf. (дата звернення 17.03.2020). P. 12. Назва з екрана.

⁶¹ Greenwood J. Interest representation in the European Union. / J. Greenwood. Basingstoke, Palgrave Macmillan, 2003. P. 282.

⁶² Там само.

Отже, із запровадженням нових функцій у Європарламенті, інтерес лобістських груп до даного інституту Європейського Союзу збільшився. Однак наразі лобісти намагаються просувати свої інтереси через членів Європарламенту, оскільки вони обираються на національному рівні, а це означає, що, по-перше, доступ до налагодження контакту легший, по-друге, парламентарі воліють бути переобраними, тому намагаються догодити певним групам інтересів.

Рада Європейського Союзу

Постійних членів Ради ЄС немає, натомість вона засідає у 10 різних конфігураціях, кожна з яких відповідає політичній сфері, що обговорюється. Залежно від певної теми, кожна країна направляє свого міністра, який відповідальний за цю політику. Наприклад, якщо обговорюються питання зі сфери оборони, то на засіданнях беруть участь міністр оборони кожної держави-члена⁶³. Основними функціями Ради Європейського Союзу є:

- «вести переговори та приймати закони ЄС;
- координувати політику країн ЄС, розвивати зовнішню політику та безпекову політику ЄС;
- укладати угоди між ЄС та іншими країнами або міжнародними організаціями;
- приймати щорічний бюджет ЄС – спільно з Європарламентом⁶⁴».

Для прийняття рішення необхідна кваліфікована більшість, тобто 55%, а для блокування – необхідно чотири країни, які не підтримають рішення, однак рішення щодо зовнішньої політики та оподаткування мають прийматися одноголосно⁶⁵.

Лобіювання для груп інтересів має дуже складний доступ на рівні Ради Європейського Союзу. Доступ можливий через національні уряди, тобто

⁶³ An official website of the European Union [Електронний ресурс] Режим доступу до ресурсу : https://europa.eu/european-union/about-eu/institutions-bodies/council-eu_en#how-does-the-council-work. Назва з екрана.

⁶⁴ Там само.

⁶⁵ Там само.

лобістські групи мають спочатку просувати свої інтереси на національному рівні (до національних урядів), а ті, у свою чергу, зможуть змінити переговорні позиції у Раді ⁶⁶. Якщо все-таки групи інтересів отримують доступ до Ради, вони повинні представити таку інформацію, яка може полегшити процес переговорів серед держав-членів ⁶⁷.

Отже, Рада Європейського Союзу має більше влади, аніж впливу з точки зору лобістських груп, однак є можливість впливати на рішення Ради ЄС через національні уряди держав-членів.

Суд Європейського Союзу

Відповідно до двополярної конституційної структури, судова гілка відокремлена від законодавчої та виконавчої влади, саме через це судова система повністю незалежна. Суд Європейського Союзу є автономним від Єврокомісії, Європарламенту та Ради Європейського Союзу установою, а також є найвищою інстанцією, рішення якого не підлягають оскарженню. Звісно суд не бере безпосередньої участі у створенні законодавства, однак може впливати на нього ⁶⁸.

Вплив на Суд Європейського Союзу не може бути прямим, оскільки судді мусять залишатися незалежними, однак це можна зробити через судові процеси ⁶⁹. Але тоді постає питання, чи дія групи інтересів буде розцінюватися як процес лобіювання. Якщо це так, то як це можна контролювати?

Аудиторський суд Європейського Союзу

Це один із прикладів парадоксу, оскільки це інститут має дуже слабку і формальну владу, але й не треба виключати реальний вплив, наприклад, під час фінансової інспекції. Зазвичай це звіти про доходи та витрати ЄС, які можуть бути знехтувані Єврокомісією або Радою ЄС і, як наслідок, Європарламент має право накладати санкції на Єврокомісію, якщо нею були

⁶⁶ Schendelen M. Machiavelli in Brussels : the art of lobbying the EU / Rinus van Schendelen: The art of lobbying the EU / M. Schendelen. Amsterdam: Amsterdam Univ. Press. (2. fully updated ed.). P. 77.

⁶⁷ Там само.

⁶⁸ Koopmans T. Courts and Political Institutions: A Comparative View / T. Koopmans. Cambridge: Cambridge University Press, 2003. P. 2.

⁶⁹ Там само.

проведені певні фінансові махінації. На практиці критика та рекомендації аудиторського суду ЄС часто сприяють порядку денному Європарламенту щодо діяльності Комісії ⁷⁰. Таким чином, цей інститут Європейського Союзу є більш формальним зі слабким впливом, тому майже не задіяний у процес лобіювання.

Консультативні органи

Окрім основних акторів європейських акторів лобіювання, які описані вище, необхідно згадати і консультативні органи з компетентними та кваліфікованими спеціалістами, які представляли певні області і мають зробити певну законодавчу пропозицію. Тому європейські установи делегують певні повноваження консультативним органам, на які вони покладаються. Два найбільші консультативні органи є економічний та соціальний комітет і комітет регіонів, який у свою чергу часто надає запит на експертну оцінку від різних організацій, що під час процесу лобіювання є досить важливим ⁷¹. Європейські інститути мають консультуватися з комітетами під час законотворення. Оскільки у процесі роботи задіяний людський фактор, то існує ймовірність лобіювання в усіх консультативних органах. Однак на даному етапі розвитку Європейського Союзу не існує норм лобіювання в цих органах ⁷².

Держави-члени Європейського Союзу

У більшості парламентів держав-членів немає конкретних правил чи положень, що регулюють це питання діяльність груп інтересів або їх представників. Однак є винятки, зокрема Німеччина та Велика Британія ⁷³.

⁷⁰ Schendelen M. Machiavelli in Brussels : the art of lobbying the EU / Rinus van Schendelen: The art of lobbying the EU / M. Schendelen. Amsterdam: Amsterdam Univ. Press. (2. fully updated ed.). P. 79.

⁷¹ Войнич О. М. Комунікації інститутів ЄС з лобі-групами і громадянським суспільством [Електронний ресурс] / О. М. Войнич. Режим доступу до ресурсу: http://journals.iir.kiev.ua/index.php/pol_n/article/view/3334 (дата звернення 19.03.2020). С. 11. Назва з екрана.

⁷² Koopmans T. Courts and Political Institutions: A Comparative View / T. Koopmans. Cambridge: Cambridge University Press, 2003. P. 2.

⁷³ Lehman W. Lobbying in the European Union: current rules and practices [Електронний ресурс] / Wilhelm Lehman // European Communities .2003. Режим доступу до ресурсу: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/etudes/join/2003/329438/DG-4-AFCO_ET\(2003\)329438_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/etudes/join/2003/329438/DG-4-AFCO_ET(2003)329438_EN.pdf) (дата звернення 20.03.2020). Р. 47, 50. Назва з екрана.

Отже, можна стверджувати, що на даному етапі, через відсутність норм процесу лобіювання у різних країнах, цей процес важко відслідкувати.

Групові актори

Організовані групи інтересів, як лобістські суб'єкти, можуть вважатися класичними представниками інтересів згідно плюралістичної та неокорпоративістської теорії, а в європейському масштабі вони розглядаються як найважливіші представники інтересів ⁷⁴. Згідно з Грінвудом, найбільший вплив має група бізнес інтересів ⁷⁵. А Шмедес стверджує, що багаторівнева система ЄС забезпечує те, що жоден інтерес не може користуватися сильнішим впливом, ніж інші. Однак інтереси бізнесу можна вважати найбільш представленими в ЄС ⁷⁶, як вже було зазначено вище, на прикладі Європейського реєстру прозорості (Transparency register Europe).

Негрупові актори

Негрупові актори представляють індивідуальні інтереси. Такі групи зазвичай є проміжною ланкою між політичними інститутами та компаніями. Такі актори зазвичай надають консультації та підтримку, тому таким чином індивідуальні інтереси бізнесу можуть бути все більш представлені на європейському рівні та ставати доволі сильними лобістами ⁷⁷. Якщо бізнес-асоціації можуть надати спеціальні знання та інформацію, то лобісти можуть досягти більшого успіху ⁷⁸.

Регіональні інтереси

Окремим пунктом винесені регіональні інтереси. Хікс розглядає їх як акторів групи⁷⁹, проте Грінвуд впевнений у діаметрально протилежному і вважає їх акторами, що не належать до групи ⁸⁰. На європейському рівні дані інтереси добре представлені, необхідно не забувати, що система лобіювання в Європейському Союзі багаторівнева.

⁷⁴ Michalowitz I. Lobbying in der EU / Irina Michalowitz. Stuttgart: UTB GmbH, 2007. P. 20.

⁷⁵ Greenwood J. Interest representation in the European Union / Justin Greenwood., 2003. P. 305.

⁷⁶ Там само. С. 234.

⁷⁷ Там само.

⁷⁸ Там само.

⁷⁹ Hix S. The political system of the European Union / Simon Hix., 2000. P. 188.

⁸⁰ Greenwood J. Interest representation in the European Union / Justin Greenwood., 2003. P. 305.

Таким чином, основними акторами лобіювання в Європейському Союзі є Європарламент та Єврокомісія, тому лобістські групи найчастіше зацікавлені в представленні інтересів саме, через ці інститути, зокрема прерогативою є те, що доступ до цих інститутів для груп інтересів є легшим. Іншими акторами є Рада Європейського Союзу, Європейський суд та Аудиторський суд. Варто також згадати консультативні органи, які є також пріоритетними для лобістських груп, оскільки лобіювання на передзаконодавчому етапі є найбільш ефективним, але недоліком є брак норм процесу лобіювання на даному етапі.

1.3. Процес лобіювання в Європейському Союзі

Лобіювання в ЄС сприймається як легітимне та необхідне, оскільки всі підприємства мають на меті впливати на політичні акти та заходи, рішення, які приймаються урядами. Політики не можуть керувати та приймати рішення, не беручи до уваги інтереси промисловості та інших соціальних суб'єктів. Слід додати, що процес лобіювання в Європейському Союзі, як вже було зазначено вище, є унікальним через його багаторівневність ⁸¹. Існує три рівні:

- регіональний (наприклад, у Німеччині – це лобіювання до Регіонального парламенту (Landtag));
- національний (лобіювання у Німецький парламент (Bundestag) та німецький уряд (Regierung));
- та рівень Європейського Союзу (лобіювання до Єврокомісії, Європарламенту і Європейської ради) ⁸².

Нижче описаний процес лобіювання на рівні Європейського Союзу, оскільки фокус даного дослідження саме на європейський рівень.

⁸¹ Nistor C. Lobbying In The Eu Policy-Making Arena [Електронний ресурс] / CAMELIA NISTOR // Режим доступу до ресурсу: <https://www.cceol.com/search/viewpdf?id=296435> (дата звернення 20.03.2020). Р. 74. Назва з екрана.

⁸² Там само.

Лобіювання в Європейському Союзі – це «процес взаємної політичної консультації, де юридичні та суспільні суб'єкти обмінюються інформацією про обговорювану політику ⁸³».

Перший етап полягає у пошуку певних питань і думок для того, аби отримати якомога більше різних поглядів на проблему, яка розглядається. Слід зазначити, що існує так зване «превентивне лобіювання», яке полягає в тому, аби зробити свій внесок в якесь потенційно проблематичне питання. Загалом публічні політики вимагають постійного процесу до якого можуть долучитися групи інтересів, особливо втрутитись у той момент, коли групи інтересів вважають, що процес лобіювання на даному етапі буде найефективніший ⁸⁴. І звичайно, як вже було зазначено вище, для лобістських груп необхідний доступ до європейських інститутів: Європарламенту, Єврокомісії та Європейської ради. Окрім того, слід зазначити, що саме через ефективний доступ до європейських інститутів, будуть успішно прийняті урядові рішення. Для цього необхідно розуміти цикл вироблення публічної політики.

Цикл публічної політики проходить вісім етапів:

1. Підняття певної суспільно важливої проблеми;
2. така проблема може привернути увагу громадськості;
3. а згодом, це може стати політичним питанням;
4. далі ця проблема може бути внесена до порядку денного;
5. стати предметом політичного рішення;
6. імплементація закону;
7. контроль його ефективності;
8. і, нарешті, якщо це доцільно, обговорювати подальші правки до закону, тощо ⁸⁵.

⁸³ Там само.

⁸⁴ Greenwald C. Lobbying. Group power: Lobbying and public policy [Електронний ресурс] / Carol Greenwald
Режим доступу до ресурсу: <https://doi.org/10.1002/ncr.4100660813> (дата звернення 20.03.2020). Р. 375. Назва з екрана.

⁸⁵ Nistor C. Lobbying In The Eu Policy-Making Arena [Електронний ресурс] / CAMELIA NISTOR // Режим доступу до ресурсу: <https://www.ceeol.com/search/viewpdf?id=296435> (дата звернення 20.03.2020). Р. 72. Назва з екрана.

За Джеймсом Андерсоном, наприклад, публічна політика проходить всього чотири етапи: «встановлення порядку денного, формулювання політики, її ухвалення, впровадження та оцінка політики»^{86 87}.

Тепер кожний етап буде розглянутий детально з точки зору процесу лобіювання. Ініціативна фаза, тобто перший етап, це формування інституційної бази, рамки тощо. Далі фаза дискусій між акторами (учасники європейських інститутів: Єврокомісія, Європарламент, Європейська Рада, Суд Європейського Союзу та акторами приватного сектору (лобісти, тобто групи інтересів, стейкхолдери, що мають економічні, екологічні та інші інтереси, які впливають на європейські політичні інститути)⁸⁸. Далі у процесі формування політики є такі два етапи, як ініціатива і переговори. Слід зазначити, якщо «головна роль належить Комісії, це свідчить про важливість наднаціонального управління; якщо Рада відіграє ключову роль, то міждержавне управління має більшу прерогативу; якщо до участі в переговорах дозволено втручатися декільком групам інтересів, це говорить про плюралізм; якщо спеціальні бізнес-групи беруть участь у розробці політики разом із органами виконавчої влади ЄС, то про корпоративізм; якщо лише економічні суб'єкти діють проти інших груп соціальних інтересів, то це пов'язано з перспективою впливу того чи іншого закону на економічний інтерес»⁸⁹. Саме через той фактор, що кожен інститут ЄС унікальний, то лобісти мають підбирати різноманітні стратегії для просування своїх інтересів. Якщо лобіст хоче досягти успіху, то він повинен бути постійно активний на арені лобіювання, таким чином він отримує непохитну репутацію і збільшує свої шанси впливу на політику, наприклад, як неурядова організація Грінпіс (Greenpeace)⁹⁰.

⁸⁶ Дем'янчук О. Державна політика і державне управління: політологічні аспекти / О.Дем'янчук // Факт. Київ. 2008. С. 44.

⁸⁷ Парсонс Вейн. Публічна політика: вступ до теорії і практики аналізу політики. /Пер. з англ. О.Дем'янчука. - К., Вид. дім «Києво-Могилянська академія». 2006. Розділ 1.10.

⁸⁸ Там само. С. 73.

⁸⁹ Там само.

⁹⁰ Raj S. Understanding Eu Policy Making: National Versus European Sovereignty [Електронний ресурс] / S. Raj, S. Kritzinger // Pluto Pres. 2006. Режим доступу до ресурсу: <http://www.untag->

Слід зазначити, що лобіст може також отримати певні посади, наприклад, вступити до складу консультаційних груп або груп експертів Комісії (кількість таких груп близько 200, експертами якої є представники громадськості або приватних груп інтересів). Шляхом формалізації участі цивільних груп у розробці та здійсненні європейської політики Європейський Союз має на меті підвищити ефективність, легітимність та прозорість системи⁹¹.

Отже, Єврокомісія, яка запровадила обов'язковий реєстр лобістських груп, намагається таким чином вибудувати тривалі стосунки з групами інтересів, які б були засновані на обміні інформацією, консультаціями та погоджувальних діях. Консультативні комітети Комісії сприяли інституційним можливостям та лобістській діяльності громадських груп інтересів.

Представництво інтересів сприймається як колективна діяльність, що проводиться організаціями, такими як групи інтересів / групи тиску, а не дії осіб, які зазвичай просувають свої інтереси за допомогою голосування на місцевих, регіональних, національних або європейських виборах. Таким чином, групи інтересів забезпечують інституціолізований зв'язок між урядом чи державою та основними верствами суспільства ⁹².

Щодо неурядових організацій, то використовують IR-технології, тобто вони фінансують передвиборчі кампанії депутатів Європейського парламенту, які згодом будуть просувати інтереси неурядової організації. Окрім того, вони лобіюють інтереси до національних урядів при призначенні комісарів (членів Комісії Європейських Співтовариств). До того ж вони беруть участь в

smd.ac.id/files/Perpustakaan_Digital_2/POLICY%20MAKING%20Understanding%20EU%20Policy%20making.pdf (дата звернення 21.03.2020). Р. 30. Назва з екрана.

⁹¹ Pleines H. Governance requirements concerning the participation of interest groups in EU consultations [Електронний ресурс] / H. Pleines, D. Obradovic. 2006. Режим доступу до ресурсу: <https://cutt.ly/PyVg0ck> (дата звернення 21.03.2020). Р. 68. Назва з екрана.

⁹² Raj S. Understanding Eu Policy Making: National Versus European Sovereignty [Електронний ресурс] / S. Raj, S. Kritzing // Pluto Pres. 2006. Режим доступу до ресурсу: http://www.untag-smd.ac.id/files/Perpustakaan_Digital_2/POLICY%20MAKING%20Understanding%20EU%20Policy%20making.pdf (дата звернення 21.03.2020). Р. 30. Назва з екрана.

урядових і міжнародних комісіях (як експерти) при обговоренні, наприклад, питань економіки або цілеспрямовано відвідують інститути ЄС ⁹³.

Єврокомісія – єдина установа, уповноважена ініціювати законодавство (право на ініціативу), направляє законодавчу пропозицію до Парламенту та Ради, які офіційно обговорюють її в одному, двох або трьох читаннях. Якщо вони не можуть погодитись після двох читань (у процесі прийняття рішень), то пропозиція виноситься на розгляд Погоджувальному комітету, що складається з рівної кількості представників Ради та Парламенту ⁹⁴. Таким чином на етапі прийняття рішень у Європарламенті лобістські групи можуть впливати наступним чином. По-перше, під час обрання членів Європарламенту, а саме фінансування передвиборчої кампанії. Читання законів та голосування на пленарному засіданні жорстко контролюються політичними групами, друге та третє читання навіть більше за перше читання, оскільки це по суті фінальна частина прийняття закону. Через жорсткі строки, встановлені договором для другого і третього читання, можливості для лобіювання невеликі, але, наприклад, втручання з боку національних політичних лідерів завжди можливе і може іноді змінити процес прийняття рішень ⁹⁵. По-друге, процес лобіювання відбувається у комітетах: Європейський економічний та соціальний комітет, регіональний комітет. Це два дорадчих органи, який складаються з близько 200 представників кожен (переважно виборні політики від національних урядів, у випадку, наприклад, з регіональним комітетом). Лобісти на даному етапі також можуть консультувати з власної ініціативи ⁹⁶.

Нарешті, це Рада Європейського Союзу, саме тут є важливим так звані робочі групи, їх можна порівняти з комітетами Єврокомісії. Вони ще раз

⁹³ Там само.

⁹⁴ An official website of the European Union [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: https://europa.eu/european-union/about-eu/institutions-bodies/european-commission_en#what-does-the-commission-do. Назва з екрана.

⁹⁵ Coen D. Lobbying the European Union: institutions, actors, and issues [Електронний ресурс] / D. Coen, J. Richardson // Oxford Univ. Press.. 2011. Режим доступу до ресурсу: http://docenti.unimc.it/andrea.prontera/teaching/2016/15964/files/business-lobbying-in-the-european-union_chapter_8_reading_week_3 (дата звернення 23.03.2020). Р. 10. Назва з екрана.

⁹⁶ Там само. С. 28.

перевіряють той чи інший закон, аби дати позитивну або негативну оцінку для подальшого прийняття рішення Радою. Більшість членів робочої групи є представниками національних урядів, однак зараз часто практикується, щоб обидві групи (приватні групи інтересів та представники національних урядів (регіональні)) були представлені. Засідання Ради виконують щонайменше три важливі функції, які наближають до лобіювання. По-перше, це дискусії, хоч вони зазвичай не приводять до негайного рішення, але можуть допомогти знайти компроміс. По-друге, наприкінці кожного засідання Ради є сесія «Питань та відповідей», тоді міністри можуть підняти нові питання, висунуті або на національному порядку денному, або внаслідок недосконалості попередніх рішень ЄС. Таким чином, вони також надають свій внесок у створення порядку денного: декларації, рекомендації та меморандуми, так зване «soft law». По-третє, засідання Ради використовуються для відтворення внутрішньої політики, наприклад, для того, аби задовольнити національний парламент або інших національних міністерств, а також національні групи інтересів. І нарешті лобістські групи можуть впливати на рішення вже постфактум, наприклад, позиватися до Європейського суду ⁹⁷.

Підводячи підсумки цього розділу, можна стверджувати, що процес лобіювання інтересів в Європейському Союзі є багаторівневим, складним і, на жаль, має низьку законодавчу базу на рівні країн-членів. Основними інститутами Європейського Союзу під час процесу лобіювання є Європарламент, Єврокомісія та Рада Європейського Союзу. Єврокомісія є найважливішим політичним інститутом для лобістів. Слід зазначити, що Єврокомісія уникає терміну «лобіювання», однак називає цей процес «діалог з громадянським суспільством, неурядовими організаціями»⁹⁸ та «консультаціями зі стейкхолдерами»⁹⁹, така комунікація розпочалася у 1992 року, що згодом стала відкритою і структурованою. Вважають, що неурядові

⁹⁷ Schendelen M. Machiavelli in Brussels : the art of lobbying the EU / Rinus van Schendelen: The art of lobbying the EU / M. Schendelen. Amsterdam: Amsterdam Univ. Press. (2. fully updated ed.). P. 74.

⁹⁸ Там само. С. 75.

⁹⁹ Там само.

організації є важливим органом для надання консультацій та інформації. У Європарламенті невелика кількість лобістів, як експертів в певній галузі, вітається. Також стратегічне лобіювання здійснюється через вплив на голів комітетів та адміністративні структури. Члени Європарламенту насправді далекі від виборців, оскільки групи інтересів є посередниками між ними члени Європарламенту насамперед покладаються на інформацію від них. І нарешті, Рада Європейського Союзу, яка майже недоступна для лобістів, тому можлива лише співпраця з національними урядами, які у свою чергу висувують «національних експертів» в комітети. Таким чином, вплив здійснюється через робочі групи.

РОЗДІЛ 2. ЕКОЛОГІЧНА ПОЛІТИКА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

2.1. Суть екологічної політики Європейського Союзу

Європейська екологічна політика бере свій початок з Європейської ради, яка відбулася в Парижі в 1972 році, на якій глави держав або урядів заявили про необхідність запровадження спільної екологічної політики, яка сприяла б економічній експансії, і закликала для програми дій ¹⁰⁰. Єдиний європейський акт у 1987 р. вперше запровадив законодавчу базу з метою збереження якості довкілля, охорони здоров'я людини та раціонального використання природних ресурсів¹⁰¹. Надалі розвиток екологічної політики лише посилювався.

А нещодавно, у грудні 2019 року, презентували «Європейську зелену угоду» (The European Green Deal), яка має на меті зробити Європу першим у світі кліматично-нейтральним континентом, частково шляхом розвитку екологічно-альтернативних джерел енергії та «зелених» технологій ¹⁰². Екологічна політика Європейського Союзу захищає довкілля та прагне мінімізувати ризики для погіршення кліматичної ситуації в Європейському Союзі, здоров'я людини та біорізноманіття ¹⁰³.

Основними принципами екологічної політики (або політики навколишнього середовища) Європейського Союзу є ¹⁰⁴:

1. Принцип субсидіарності (тобто це спільна діяльність усіх держав членів для підвищення ефективності);

¹⁰⁰ Fact Sheets on the European Union [Електронний ресурс]. 2020. Режим доступу до ресурсу: https://www.europarl.europa.eu/ftu/pdf/en/FTU_2.5.1.pdf (дата звернення 25.03.2020). Р. 1. Назва з екрана..

¹⁰¹ Носа А. М. Особливості формування, розвитку та здійснення спільної екологічної політики Європейського Союзу як інструменту забезпечення екологічної безпеки світового співтовариства [Електронний ресурс] / А. М. Носа // Науковий вісник Ужгородського національного університету Випуск 13. – 2017. – Режим доступу до ресурсу: http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/13_2_2017ua/14.pdf (дата звернення 25.03.2020). С. 57. Назва з екрана

¹⁰² An official website of the European Union [Електронний ресурс] Режим доступу до ресурсу: https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/european-green-deal_en (дата звернення 25.03.2020). Назва з екрана.

¹⁰³ An official website of the European Union: environmental policy [Електронний ресурс] Режим доступу до ресурсу: <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/en/sheet/71/environment-policy-general-principles-and-basic-framework> (дата звернення 25.03.2020). Назва з екрана.

¹⁰⁴ Качурінер В. Л. Принципи та правові важелі екологічної політики Європейського Союзу [Електронний ресурс] / В. Л. Качурінер // Право і суспільство № 6.1.2014. Режим доступу до ресурсу: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Pis_2014_6.1_43.pdf (дата звернення 25.03.2020). С. 249. Назва з екрана.

2. Принцип обережності;
3. Принцип профілактики (превентивні дії, які знизять негативний вплив на навколишнє середовище)¹⁰⁵;
4. Принцип «винного» (ідея полягає у тому, що витрати з усунення негативного впливу на навколишнє середовище несе той, хто «відповідальний за його виникнення, підкріплений у 2004 р. Директивою 2004/35/ЄС про цивільну відповідальність за забруднення довкілля»¹⁰⁶);
5. Принцип екологічної орієнтованості;
6. Принцип інтеграції екологічної політики у розробку і проведення всіх інших політик Європейського Союзу¹⁰⁷.

Окрім того, існує велика кількість інструментів екологічної політики, які запровадив Європейський Союз: LIFE – фінансовий інструмент, який спрямований на розвиток екологічної політики, угоди про охорону здоров'я, екологічні мита і податки, різноманітні програми підтримки неурядових організацій (організації, які займаються сферою охорони довкілля, зміни клімату та екології, бо як було зазначено у першому розділі, робота неурядових організацій і європейських інститутів є ефективною), інтегрована виборча політика, Європейське Агенство з питань довкілля (European Environment Agency), екомаркування продукції, оцінка впливу на навколишнє середовище певних державних та приватних проєктів, екологічні перевірки, Європейський реєстр викидів та перенесення забруднюючих речовин (The European Pollutant Release and Transfer Register), тощо¹⁰⁸.

Отже, суть даної політики полягає у збереженні та зменшенні впливу навколишнього середовища, покращення екологічної ситуації в Європейському Союзі, зокрема використання альтернативної енергії,

¹⁰⁵ Оліференко О. Головні тенденції формування екологічного простору [Електронний ресурс] / О. Оліференко // Науковий вісник. Вип. 6. 2010. Режим доступу до ресурсу: http://vivacademy.com/vidavnitstvo_1/visnik6/fail/Olefrenko.pdf (дата звернення 26.03.2020). С. 5. Назва з екрана.

¹⁰⁶ Труш О. О. Формування та реалізація спільної екологічної політики Європейського Союзу в умовах сучасних інтеграційних процесів [Електронний ресурс] / О. О. Труш. 2014. Режим доступу до ресурсу: <http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/db/2014-1/doc/4/05.pdf> (дата звернення 25.03.2020). С. 4. Назва з екрана.

¹⁰⁷ Там само.

¹⁰⁸ Там само. С. 6.

зменшення викидів CO₂, тощо. В Європейському Союзі існує шість принципів екологічної політики, найголовніший – принцип субсидіарності, тобто спільна дія, що знижує трансакційні витрати. Окрім того, було запроваджено велика кількість інструментів охорони довкілля.

2.2. Стратегії та цілі щодо захисту довкілля Європейського Союзу

Стратегії і цілі екологічної політики є довгострокові та короткострокові. Щодо довгострокових цілей, то існує так званий «пакет» до 2020 рік – це набір зобов’язуючих законодавчих актів, які забезпечують виконання Європейським Союзом своїх кліматичних та енергетичних цілей. Цей пакет зобов’язує Європейський Союз досягнути три важливі цілі 2020 року:

1. скорочення викидів парникових газів на 20% (від рівня, який був у 1990 році);
2. 20% енергії Європейського Союзу мають становити поновлювальні джерела енергії;
3. і підвищити енергоефективність на 20% ¹⁰⁹.

Цілі були створені у 2007 році, а прийняті у 2009 році. Вони також є частиною програми «Європа 2020». У разі досягнення даних цілей, то зменшиться залежність від імпорту енергії, таким чином сприяючи досягненню Європейського енергетичного союзу, а також допоможе створити робочі місця, сприяти екологічному зростанню, таким чином зробити Європу більш конкурентоспроможною, загалом забезпечивши енергетичну безпеку Європейського Союзу ¹¹⁰. Також існують окремі національні стратегії і цілі стосовно екологічної політики, зокрема у сфері скорочення викидів парникових газів і відновлюваної енергетики.

¹⁰⁹ An official website of the European Union: 2020 climate & energy package [Електронний ресурс] Режим доступу до ресурсу: https://ec.europa.eu/clima/policies/strategies/2020_en (дата звернення 26.03.2020). Назва з екрана.

¹¹⁰ Там само.

У жовтні 2014 року Європейською Радою був прийнятий план дій до 2030 року, згодом, у 2018 році, цілі у плані були переглянуті. План 2030 року включає в себе наступні цілі і стратегії:

1. скоротити щонайменше на 40% викиди парникових газів (порівняно з рівнем 1990 року);
2. принаймні 32% має становити відновлювана енергія;
3. і підвищити енергоефективність щонайменше на 32% ¹¹¹.

Так само були затверджені довгострокові плани до 2030 року для національних урядів, чорнові плани були поданий у кінці 2018 року і фінальні плани у кінці 2019 року.

Нарешті, трохи окреслений план до 2050 року. Метою Європейського Союзу є стати кліматично-нейтральним: економіка з нульовою емісією парникових газів, бо дана ціль лежить в основі Європейської Зеленої Угоди та відповідає зобов'язанням Європейського Союзу щодо глобальних кліматичних дій відповідно до Паризької угоди ¹¹². Щодо національних стратегій 2050 року, то держави-члени повинні розробити довгострокові стратегії, яким чином країни-члени повинні досягти скорочення викидів парникових газів згідно з зобов'язаннями у рамках Паризької угоди та цілей ЄС ¹¹³.

Таким чином, проаналізувавши стратегії та цілі, Європейський Союз має на меті стати «кліматично-нейтральним», досягнувши всіх вище перелічених цілей, впровадивши низку законів. Ідея полягає у тому, щоб впровадити усі зміни в екологічній політиці поступово і підтвердити свої наміри у постійному сталому розвитку.

¹¹¹ An official website of the European Union: 2030 climate & energy framework [Електронний ресурс] Режим доступу до ресурсу: https://ec.europa.eu/clima/policies/strategies/2030_en (дата звернення 26.03.2020). Назва з екрана.

¹¹² An official website of the European Union: 2050 long-term strategy [Електронний ресурс] Режим доступу до ресурсу: https://ec.europa.eu/clima/policies/strategies/2050_en (дата звернення 26.03.2020). Назва з екрана.

¹¹³ Там само.

2.3. Нормативно-правова база політики у сфері екології Європейського Союзу

Після підписання Маастрихтського договору про створення Європейського Союзу у 1993 році було запроваджено екологічну політику, як офіційну політику Європейського союзу. Амстердамський договір (1999 рік) ввів захист навколишнього середовища в усі інші політики Європейського Союзу, а Лісабонський договір (2009 рік) закріпив основну ідею боротьби зі змінами клімату та поліпшення відносин з третіми країнами у контексті сталого розвитку ¹¹⁴.

Нормативно-правова база екологічної політики підтверджена статтею 11 договору про Європейський Союз: «Вимоги щодо захисту навколишнього середовища повинні бути інтегровані у визначення та реалізацію політики та діяльності Європейського Союзу, зокрема з метою сприяння сталому розвитку ¹¹⁵».

А також статті 191-193 Договору про функціонування Європейського Союзу, згідно яких ЄС є компетентним діяти у всіх сферах екологічної політики, таких як забруднення повітря та води, поводження з відходами та зміна клімату. Сфера його дії обмежена принципом субсидіарності та вимогою одноголосності Ради у галузі фінансальних питань, містобудування та планування сільської місцевості, землекористування, кількісного управління водними ресурсами, вибору джерел енергії та структури енергопостачання ¹¹⁶.

Необхідно також згадати, що, починаючи з 1973 року, Єврокомісія випускає довгострокові програми дій з навколишнього середовища, в яких визначаються майбутні законодавчі пропозиції та цілі екологічної політики ЄС. У 2013 році Рада та Парламент ухвалили 7-му Програму дій на період до 2020 року під назвою «Жити добре в межах нашої планети». Спираючись на

¹¹⁴ Fact Sheets on the European Union [Електронний ресурс]. 2020. Режим доступу до ресурсу: https://www.europarl.europa.eu/ftu/pdf/en/FTU_2.5.1.pdf (дата звернення 25.03.2020). Р. 1. Назва з екрана.

¹¹⁵ The Treaty on European Union and the Treaty on the Functioning of the European Union [Електронний ресурс] // Official Journal C 326 , 26/10/2012 P. 0001 - 0390 Режим доступу до ресурсу: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:12012E/TXT&from=EN> (дата звернення 26.03.2020). Назва з екрана.

¹¹⁶ Там само.

низку стратегічних ініціатив, програма визначає дев'ять важливих цілей серед них, наприклад: охорона природи; низьке використання вуглецю; і боротьба із екологічними загрозами, які несуть негативний вплив на здоров'я людини. Програма також наголошує на необхідності кращого розвитку законодавства ЄС, інвестування і розвиток науки, інтеграції екологічної сфери в інші політики ЄС¹¹⁷.

Європейська Комісія, Європейський Парламент, Європейська Рада і Європейська агенція довкілля (European Environment Agency), Європейська мережа екологічної інформації і спостережень (European Environment Information and Observation Network) є основними інститутами, які займаються сферою охорони навколишнього середовища, Європейський інвестиційний банк, Комітет регіонів та Економічний і соціальний комітет активно співпрацюють з Європейською агенцією довкілля та Європейською мережею екологічної інформації та спостережень¹¹⁸.

Як вже було зазначено вище, Європейський Союз також створює довгострокові стратегії та цілі, які має досягати у певний проміжок часу, тому постійно відбуваються зміни у законодавстві. На сьогодні існує велика кількість нормативно-правових актів похідного права Європейського Союзу у сфері екологічної політики (див. Додаток 1)¹¹⁹.

Отже, усі вищеперераховані закони, директиви та акти є основною нормативно-правовою базою екологічної політики Європейського Союзу на даний момент.

¹¹⁷ The official site of the European Parliament: Environment policy: general principles and basic framework [Електронний ресурс] Режим доступу до ресурсу: <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/en/sheet/71/environment-policy-general-principles-and-basic-framework#> (дата звернення 26.03.2020). Назва з екрана.

¹¹⁸ Труш О. О. Формування та реалізація спільної екологічної політики Європейського Союзу в умовах сучасних інтеграційних процесів [Електронний ресурс] / О. О. Труш. 2014. Режим доступу до ресурсу: <http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/db/2014-1/doc/4/05.pdf> (дата звернення 27.03.2020). С. 5. Назва з екрана.

¹¹⁹ Там само.

2.4. Фінансування екологічної політики Європейського Союзу

Левову частку фінансування екологічної політики Європейського Союзу забезпечують держави-члени ЄС, а також Європейський інвестиційний банк, який фінансує проекти щодо захисту навколишнього середовища ¹²⁰. У 2020 році в бюджет Європейського Союзу закладено 555 989 653 євро (зобов'язання) та 410 691 242 євро (виплати) на екологічну політику ¹²¹.

Єврокомісія спільно фінансує проекти та інші ініціативи щодо впровадження екологічної політики усьому Європейському Союзу. Генеральний директорат з навколишнього середовища фінансується в основному за допомогою «програми LIFE+, програми Європейського Союзу, що підтримує довкілля, біорізноманіття та природу в усьому Союзі¹²²». А програми щодо морського середовища фінансуються за рахунок Європейського фонду морського та рибного господарства (The European Maritime and Fisheries Fund) ¹²³.

Таким чином фінансування відбувається у контексті двох програм, починаючи з 2007 року: *LIFE+* (напрямами якого є: «боротьба зі змінами клімату, підтримання біорозмаїття та захист рідкісних видів флори і фауни, проекти, спрямовані на охорону здоров'я та підвищення якості життя, ініціативи, спрямовані на захист природних ресурсів та утилізацію відходів¹²⁴») та Фінансовий інструмент з цивільного захисту, які фінансують проекти за допомогою грантів ¹²⁵.

¹²⁰ Горбань Ю. С. Суб'єкти екологічного врядування ЄС: наднаціональний рівень [Електронний ресурс] / Ю. С. Горбань // Збірник наукових праць Національної академії державного управління при Президентові України. Вип.1. 2014. Режим доступу до ресурсу: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/znpnadu_2014_1_7.pdf (дата звернення 29.03.2020). С. 59. Назва з екрана.

¹²¹ Definitive Adoption (EU, Euratom) 2020/227 of the European Union's general budget for the financial year 2020 [Електронний ресурс]. Режим доступу до ресурсу: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32020B0227&from=GA> (дата звернення 29.03.2020). Назва з екрана.

¹²² Funding opportunities [Електронний ресурс]. Режим доступу до ресурсу: https://ec.europa.eu/environment/funding/intro_en.htm (дата звернення 29.03.2020). Назва з екрана.

¹²³ Там само.

¹²⁴ Труш О. О. Формування та реалізація спільної екологічної політики Європейського Союзу в умовах сучасних інтеграційних процесів [Електронний ресурс] / О. О. Труш. 2014. Режим доступу до ресурсу: <http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/db/2014-1/doc/4/05.pdf> (дата звернення 29.03.2020). С. 9. Назва з екрана.

¹²⁵ Там само.

Тепер розглянемо детальніше програму LIFE+ – інструмент фінансування ЄС щодо навколишнього середовища та клімату, створена у 1992 році. LIFE+ також надає можливості фінансування у вигляді позик, інвестицій, грантів для проєктів, включаючи проєкти адаптацій до зміни клімату, через Механізм фінансування природного капіталу (*Natural Capital Financing Facility*). На поточний період фінансування 2014-2020 років передбачено бюджет 3,4 млрд євро і фінансування проєктів відбувається через Європейський інвестиційний банк ¹²⁶. Бюджет Фінансового інструменту з цивільного захисту на 2014-2020 роки складає 368,4 млн. євро, з яких 223,7 млн. євро будуть використані на заходи у межах ЄС та 144,6 млн. євро на діяльність за межами ЄС. Ці суми доповнюються внесками країн, які не є членами ЄС, але які беруть участь у Механізмі цивільного захисту ЄС. Звичайно, не вся сума йде на імплементацію екологічної політики ¹²⁷.

Таким чином, основою бюджету екологічної політики є внески країн-членів, а інструменти фінансування – це дві програми: *LIFE+* та Фінансового інструменту з цивільного захисту, що дають фінансову основу та арену для створення різноманітних проєктів неурядових організацій, активної громадськості, тощо.

2.5. Екологічні неурядові організації в Європейському Союзі

Оскільки дане дослідження базується саме на екологічних неурядових організаціях в Європейському Союзі, тому необхідне роз'яснення, що таке екологічні неурядові організації, які екологічні неурядові організації бувають у Європейському Союзі і, нарешті, ким вони фінансуються. Важливу роль відіграють неурядові організації в Європейському Союзі, впливаючи на прийняття рішень в ЄС.

Неурядова організація – це організація, яка переслідує соціальну мету, яка не залежить від будь-якого уряду. Залежно від країни чи контексту, одні і

¹²⁶ An official website of the European Union: LIFE programme [Електронний ресурс] Режим доступу до ресурсу: <https://ec.europa.eu/easme/en/life> (дата звернення 26.03.2020). Назва з екрана.

¹²⁷ An official website of the European Union: Financing civil protection [Електронний ресурс] Режим доступу до ресурсу: https://ec.europa.eu/echo/funding-evaluations/financing-civil-protection_en (дата звернення 29.03.2020). Назва з екрана.

ті ж організації можуть називатися некомерційними або добровільними організаціями¹²⁸. Екологічні неурядові організації направлені на збереження навколишнього середовища, зниження рівня зміни клімату, просвітницької діяльності щодо зміни клімату, зменшення користування пластиком тощо¹²⁹.

Екологічні неурядові організації (НУО) відіграють важливу роль у підвищенні обізнаності громадськості з екологічних питань та є ініціатором дискусії про екологічну політику Європейського Союзу¹³⁰. Європейський Союз фінансує екологічні неурядові організації в рамках програми LIFE+, щоб допомогти їм впровадити в життя різного роду проекти. Неурядові організації, що діють на європейському рівні, можуть подавати заявки на це фінансування щорічно і близько 25-30 організацій отримують фінансування¹³¹. Частково неурядові організації фінансуються Європейським Союзом, для цього необхідно подаватися на грант від Європейського Союзу кожного року. Список неурядових організацій, які фінансує Європейський Союз у 2019 році можна знайти на офіційному сайті Європарламенту¹³².

Як можна побачити, Євросоюз лише частково фінансує неурядові організації з коаліції неурядових організацій Green 10. Також Transparency international у Європі створює список зареєстрованих лобістських організацій, які пропагують свої інтереси на рівні Європейського союзу, також там вказано

¹²⁸ Molineux M. A Dictionary of Occupational Science and Occupational Therapy [Електронний ресурс] / Matthew Molineux // Oxford University Press. 2017. Режим доступу до ресурсу: <https://www.oxfordreference.com/view/10.1093/acref/9780191773624.001.0001/acref-9780191773624-e-0350> (дата звернення 30.03.2020). Назва з екрана.

¹²⁹ Bomberg E. Policy learning in an enlarged European Union: environmental NGOs and new policy instruments [Електронний ресурс] / Elizabeth Bomberg. 2. Режим доступу до ресурсу: <https://doi.org/10.1080/13501760601122522> (дата звернення 30.03.2020). Р. 248–268. Назва з екрана.

¹³⁰ Tschentscher T. Promoting Sustainable Development Through More Effective Civil Society Participation in Environmental Governance [Електронний ресурс] / Tamara Tschentscher // United Nations Development Programme. 2016. Режим доступу до ресурсу: https://ec.europa.eu/environment/international_issues/pdf/EU_NGOs_publication_20161219.pdf (дата звернення 13.04.2020). Р. 9. Назва з екрана.

¹³¹ What Europe does for me [Електронний ресурс] // European Parliamentary Research Service. 2020. Режим доступу до ресурсу: https://what-europe-does-for-me.eu/data/pdf/social/L01_en.pdf (дата звернення 30.03.2020). Назва з екрана.

¹³² List of organisations having received Community funding for environmental purposes [Електронний ресурс]. 2. Режим доступу до ресурсу: https://ec.europa.eu/environment/archives/funding/ngo/2003/list03_en.htm (дата звернення 30.03.2020). Назва з екрана.

кількість зустрічей, акредитацій, лобістів та витрат ¹³³. Європейська федерація транспорту та довкілля (European Federation of Transport and Environment), Всесвітній фонд природи європейський підрозділ (World Wildlife Fund), Грінпіс : європейський підрозділ (Greenpeace), Європейський фонд клімату (European Climate Foundation), Мережа кліматичних дій Європа (Climate Action Network Europe), Європейське екологічне бюро (European Environment Agency) та інші лобістські неурядові організації, які важливі для даного дослідження, представлені на офіційному сайті Transparency internationaly Європі ¹³⁴.

Перша спеціальна європейська організація була створена у 1974 році: Європейське бюро з питань навколишнього середовища (European Environmental Bureau). Через близькі відносини з Єврокомісією згодом дане бюро отримало частково фінансування Генерального директорату (Directorate-general) з питань навколишнього середовища, але через велику кількість нових екологічних неурядових організацій, які активно розвиваються на території Європейського Союзу, відносини між Європейським бюро з питань навколишнього середовища та Комісією стали віддаленими ¹³⁵.

Багато екологічних неурядових організацій є також міжнародними, які просто мають відділ на території Європейського Союзу. Екологічні організації на європейському рівні зазвичай не конкурують між собою, оскільки мають спільний інтерес до удосконалення екологічних норм, однак існує певна конкуренція за фінансування ¹³⁶.

Таким чином, екологічні неурядові організації є важливою частиною лобіювання в Європейському Союзі. Існують європейські екологічні

¹³³ The official website of transparency international: Integrity Watch - EU Lobbyists [Електронний ресурс] Режим доступу до ресурсу: <https://www.integritywatch.eu/organizations> (дата звернення 30.03.2020). Назва з екрана.

¹³⁴ Там само.

¹³⁵ Lehman W. Lobbying in the European Union: current rules and practices [Електронний ресурс] / Wilhelm Lehman // European Communities. 2003. Режим доступу до ресурсу: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/etudes/join/2003/329438/DG-4-AFCO_ET\(2003\)329438_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/etudes/join/2003/329438/DG-4-AFCO_ET(2003)329438_EN.pdf) (дата звернення 30.03.2020). Р. 7. Назва з екрана.

¹³⁶ Там само.

неурядові організації на ряду з міжнародними екологічними неурядовими організаціями, які просто мають відділ в Європейському Союзі, а також конкуренція відбувається лише на рівні фінансування, оскільки усі екологічні неурядові організації мають спільну мету.

Отже, основна суть європейської екологічної політики це, в першу чергу, бути кліматично-нейтральним, а також знижувати вплив людської діяльності на зміну клімату. Стратегії та цілі розробляють з врахуванням довгострокової перспективи, наразі діє пакет стратегій до 2020, а також до 2030 та 2050 років. Пріоритетними цілями яких є зниження відсоткової частки парникових газів, збільшення енергоефективності та збільшення частки джерел поновлюваної енергії. Нормативно-правова база складається з великої кількості директив, актів та угод, але основним є статті 11, 191-193 з угоди про функціонування Європейського Союзу. Фінансування екологічної політики залежить від внесків усіх країн-членів Європейського Союзу, а механізмом фінансування є програма LIFE+. Також було зазначено, що існує величезна кількість екологічних європейських та міжнародних неурядових організацій з офісом в Брюсселі, які є локомотивом лобістської діяльності за імплементацію кращих екологічних норм в Європейському Союзі.

РОЗДІЛ 3. ЛОБІЮВАННЯ ЗАКОНУ REACH ЕКОЛОГІЧНИМИ НЕУРЯДОВИМИ ОРГАНІЗАЦІЯМИ НА РІВНІ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

3.1. Суть закону про зменшення використання хімічних речовин:

REACH

Як вже було зазначено, лобістська діяльність – це дуже заплутана взаємодія усіх акторів. Однак закон про зменшення використання хімічних речовин, оскільки використання токсичних хімічних речовин мають негативний вплив на навколишнє середовище, тому це найкращий приклад для того, аби продемонструвати процес лобізму екологічних неурядових організацій на рівні Європейського Союзу. Насамперед необхідно роз'яснити, у чому полягає суть REACH, як дана аббревіатура розшифровується, та коли даний закон був прийнятий.

Головною проблемою минулого законодавства щодо використання хімічних речовин насамперед була не систематизованість, оскільки була велика кількість директив та нормативних актів. Однак ця система не забезпечила відсутності негативного впливу більшості існуючих хімікатів на здоров'я людини та навколишнє середовище. Ще однією проблемою був брак інформації щодо властивостей і використання існуючих хімічних речовин, з метою ефективної оцінки та контролю цих речовин, до того ж інформація не була загальнодоступною¹³⁷.

Реформування екологічної політики Європейського Союзу відбулася у 2006 році, саме за допомогою закону про зменшення використання хімічних речовин (Regulation (EC) No 1907/2006 (the REACH Regulation))¹³⁸. Даний закон набрав чинності 1 червня 2007 року, таким чином «встановивши нову нормативно-правову базу для регулювання розробки і тестувань виробництва,

¹³⁷ Бабенко О. С. Розвиток законодавства Європейського Союзу в сфері виробництва, поширення та використання хімічних речовин [Електронний ресурс] / О. С. Бабенко // Інтелігенція і влада. 2012. Вип. 26. Режим доступу до ресурсу: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/iiv_2012_26_8.pdf (дата звернення 2.04.2020). С. 72 – 74. Назва з екрана.

¹³⁸ European Parliament Fact Sheets on the European Union: Chemicals and pesticides [Електронний ресурс]. Режим доступу до ресурсу: <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/en/sheet/78/chemicals-and-pesticides>. (дата звернення 3.04.2020). Назва з екрана.

виведення на ринок і використання хімікатів, замінивши близько сорока попередніх нормативно-правових актів ¹³⁹».

Метою закону був «захист здоров'я людини та навколишнього середовища від впливу хімічних речовин у процесі підвищення конкурентоспроможності хімічної промисловості Європейського Союзу ¹⁴⁰».

Існуючі хімікати (перелічені до 1981 року) та нові хімікати (з 1981 року) були зареєстровані у єдиній системі за законом REACH¹⁴¹. Відтоді компанії мають самостійно оцінювати ризик хімікатів, які вони використовують ¹⁴². До того ж, цей закон наголошує на тому, що найбільш небезпечні хімічні речовини згодом необхідно замінити на відповідні альтернативи ¹⁴³.

Єврокомісія окреслила систему REACH – Registration, Evaluation and Authorisation of Chemicals (реєстрації, оцінки та видача ліцензій на виробництво хімічних речовин) у стратегії майбутньої політики щодо хімічних речовин у 2001 році ¹⁴⁴.

За даною стратегією було необхідно досягти наступних цілей:

- «захист здоров'я людини та навколишнього середовища
- підвищити конкурентоспроможність хімічної промисловості ЄС
- запобігти фрагментації внутрішнього ринку
- підвищення прозорості
- інтеграція в контексті даної політики
- просувати ідею не тестувати різного виду продуктів на тваринах

¹³⁹ Там само.

¹⁴⁰ REACH in brief [Електронний ресурс] // Environment Directorate General, European Commission – Режим доступу до ресурсу: https://ec.europa.eu/environment/chemicals/reach/pdf/publications/2007_02_reach_in_brief.pdf (дата звернення 3.04.2020). Р. 4. Назва з екрана.

¹⁴¹ Там само.

¹⁴² Florenz K. H. Politikberatung in Europa am Beispiel der Chemikalienpolitik REACH in In Dagger, S., Kambeck, M. (Eds.): Politikberatung und Lobbying in Brüssel / K. H. Florenz. Wiesbaden: VS Verlag, 2007. S. 45.

¹⁴³ Giegold S. Das Dieselgate der EU-Chemiebranche [Електронний ресурс] / S. Giegold, B. Staes // EUROACTIVE Режим доступу до ресурсу: https://www.euractiv.de/section/gesundheit-und-verbraucherschutz/opinion/das-dieselgate-der-eu-chemiebranche/?_ga=2.121041089.813607293.1589965659-2099816476.1583246463 (дата звернення 3.04.2020). Назва з екрана.

¹⁴⁴ REACH in brief [Електронний ресурс] // Environment Directorate General, European Commission – Режим доступу до ресурсу: https://ec.europa.eu/environment/chemicals/reach/pdf/publications/2007_02_reach_in_brief.pdf (дата звернення 3.04.2020). Р. 4. Назва з екрана

- відповідність міжнародним зобов'язанням ЄС у рамках Світової організації торгівлі ¹⁴⁵».

Даний закон базується на чотирьох компонентах:

1. Реєстрація (Registration): ідея полягає у тому, щоб створити певний реєстр для опису властивостей хімічних речовин для всіх виробників. Інформація про цільове використання, прогнозований вплив на людину та навколишнє середовище, кількість виробництва даної речовини, пропозиція щодо класифікації та маркування речовини, паспорт безпеки, будуть необхідними для реєстрації певної хімічної речовини ¹⁴⁶. Тобто, на даному етапі збирають інформацію щодо певної хімічної речовини, щоб згодом дати їй оцінку і визначити чи можна дозволити її використання.

2. Оцінка (Evaluation): експерти держав-членів у свою чергу будуть оцінювати та перевіряти дані щодо безпеки певних хімічних речовин, особливо таких, які зазвичай використовують у великій кількості. Це може призвести до запиту на більш достовірну та детальну інформацію з метою уточнення ризиків, а також чи справді ця чи інша хімічна речовина відповідає вимогам Європейського Союзу ¹⁴⁷.

3. Ліцензування (Authorization): окрім того, буде впроваджено ліцензію на особливо шкідливі хімічні речовини, які можна буде використовувати, але в обмеженій кількості. Для речовин, що є доволі токсичними, владі доведеться надати дозвіл виробникам сектору промисловості, перш ніж використовувати таку речовину. Кількість буде чітко визначена і строки будуть визначені, як для промисловості так і для влади ¹⁴⁸.

4. Обмеження (Restrictions): ідея даного кроку полягає у тому, щоб обмежити використання токсичних хімічних речовин ¹⁴⁹.

¹⁴⁵ Там само.

¹⁴⁶ Там само. С. 6 –10.

¹⁴⁷ Там само. С. 11–12.

¹⁴⁸ Там само. С. 12.

¹⁴⁹ European Chemical Agency: Understanding REACH [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://echa.europa.eu/regulations/reach/understanding-reach> (дата звернення 12.04.2020). Назва з екрана.

Отже, новий закон щодо використання хімічних речовин є важливим внеском щодо сталого розвитку, піднімаючи стандарти захисту навколишнього середовища та здоров'я, до того ж одночасно заохочувати промисловість впроваджувати інновації щодо безпечніших та «зелених» продуктів.

3.2. Процес лобіювання закону про зменшення використання хімічних речовин екологічними неурядовими організаціями коаліції Green 10

Регулювання REACH пройшов надзвичайно складний і заплутаний процес лобіювання: комплекс переговорів був важким і довготривалим. Це була своєрідна боротьба між бізнесом та зеленими коаліціями. Насамперед треба чітко встановити акторів, які брали участь у процесі лобіювання даного закону. Їх можна поділити на чотири умовні групи: інститути Європейського Союзу, країни-члени Європейського Союзу, бізнес-коаліція та так звана зелена коаліція ¹⁵⁰.

Бізнес-коаліція передусім переймалася економічним зростанням, тому ключовою стратегією були сильні аргументи. Європейська бізнес асоціація (European Business Association) і Європейська хімічна асоціація (European Chemical Industry) були представниками бізнес-коаліції. Перш за все, вони підраховували витрати на REACH та його вплив на галузь ¹⁵¹. Саме вплив наукових досліджень було базовою стратегією: було проведено понад сорок досліджень для виявлення економічних наслідків, наприклад, дослідження, проведене Артуром Д. Літтлом для Німецької асоціації промисловості та Комітету з питань промисловості, досліджень та енергетики Європейського

¹⁵⁰ Горбань Ю. С. Бізнес-структури та неурядові організації в регулюванні сферою довкілля в ЄС: досвід для України [Електронний ресурс] / Ю. С. Горбань // Інвестиції: практика та досвід. 2015. № 19. Режим доступу до ресурсу: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/ipd_2015_19_27.pdf (дата звернення 5.04.2020). С. 125–129. Назва з екрана.

¹⁵¹ Fuchs O. REACH: A New Paradigm for the Management of Chemical Risks [Електронний ресурс] / Olivier Fuchs // Health and Environment Reports, N 4. Режим доступу до ресурсу: <https://www.ifri.org/sites/default/files/atoms/files/reachnewparadigm.pdf> Р. 19. (дата звернення 5.04.2020). Назва з екрана.

парламенту, а також дослідження, проведені Мерсером тощо¹⁵². Дані дослідження виявили, що витрати на реалізацію цього закону становитимуть від 500 до 150 мільярдів євро¹⁵³.

Окрім того, риторика бізнес коаліції була досить критичною і в своїх промовах та коментарях пресі, під час яких використовували жорсткі аргументи та доволі грубу лексику. Очільники Великобританії, Франції, Німеччини підтримували дискурс низької конкурентоспроможності після запровадження даного закону. Зокрема Жерард Шрьодер наголосив на цьому у відкритому листі президенту Єврокомісії Романі Проді¹⁵⁴. Звичайно, дуже важко оцінити вплив даної комунікації.

Зокрема була використана стратегія круговороту (Revolving doors strategies), яка засуджувалася зеленою коаліцією. Суть даної стратегії: перехід конкретних лобістів від, наприклад, промисловості до офіційних посад, як експертів у галузі¹⁵⁵. Зокрема частина лобістів бізнес-коаліції перейшли у підрозділ по розробці REACH в Управління з питань підприємництва та промисловості¹⁵⁶.

З іншої сторони, виступає зелена коаліція, яку ми будемо розглядати більш детально. Green 10 – це коаліція з десяти найбільших екологічних організацій (див. Додаток 2), що діють на європейському рівні¹⁵⁷. Насамперед, зелені неурядові організації визначали політичний вектор, бо вони були зацікавлені у тому, щоб даний закон був прийнятий в повній мірі. Основними вимогами неурядових організацій було, по-перше, замінити небезпечні хімічні речовини більш безпечними, якщо є альтернативи, по-друге, забезпечити достатньою інформацією населення про небезпечні хімічні речовини, по-

¹⁵² Там само. С. 22.

¹⁵³ Там само. С. 20.

¹⁵⁴ Там само. С. 23.

¹⁵⁵ Timothy M. L., Herschel T. S. Revolving doors: Lobbyists` government experience, expertise and access in political context [Електронний ресурс]. Режим доступу до ресурсу: https://www.researchgate.net/publication/256025767_Revolving_Doors_Lobbyists%27_Government_Experience_Expertise_and_Access_in_Political_Context Р. 1. (дата звернення 8.04.2020). Назва з екрана.

¹⁵⁶ Там само. С. 23.

¹⁵⁷ The official website of Green 10 [Електронний ресурс]. 2020. Режим доступу до ресурсу: <https://green10.org/> (дата звернення 8.04.2020). Назва з екрана.

третє, забезпечити незалежний контроль хімічних речовин, по-четверте, прозорість інформації для громадян, що було згодом і впроваджено ¹⁵⁸. Загалом, аналіз конкретних інструментів показав, який вплив мала зелена коаліція на формування політики щодо зменшення використання хімічних речовин. Стратегія зелених, як буде далі описано, ґрунтувалась загалом на наукових доказах. Окрім різних акцій, протестів, кампаній та дослідів, зелена коаліція брала участь в офіційних та неофіційних переговорах ¹⁵⁹.

Щодо країн-членів Європейського Союзу, то звичайно все залежало від внутрішніх інтересів країн. Тобто, якщо країни базували свою економіку на хімічному секторі, то вони були проти регулювання REACH. Яскравим прикладом може слугувати Німеччина, яка завжди підтримувала екологічну політику. Однак з 2001 року лобісти хімічної галузі (компанія BASF) розгорнули боротьбу проти соціал-демократів в парламенті (Бундестагі), таким чином вже у 2002 році була прийнята спільна позиція щодо регулювання. Інша позиція була у еко-держав, наприклад, Швеція, Норвегія, які підтримали даний закон, хоча проти них згодом розвернулась антикампанія, мовляв, у цих країнах немає хімічного сектору, і таким чином пристосуватися до нових правил промисловості буде легше ¹⁶⁰.

Нарешті, роль Європейських інститутів, які є найважливішою ланкою, оскільки саме вони приймають рішення. Необхідно зазначити, що конфронтація між Генеральним Директоратом підприємства і промисловістю, а також Генеральним Директоратом щодо довкілля відбувалась через лобіювання інтересів різними групами. Рада Європейського Союзу спеціалізувалась лише на запровадженні арени для обговорення даного питання, а Європарламент був активним учасником дискусій, наприклад, підтримував і висунув положення

¹⁵⁸ Jen S. Navigating REACH [Електронний ресурс] / Sandra Jen // CHEMICAL REACTION. Режим доступу до ресурсу: https://www.healthandenvironment.org/uploads-old/Navigating%20REACH_7%20ngos.pdf (дата звернення 9.04.2020). С. 39 – 40. Назва з екрана

¹⁵⁹ Fuchs O. REACH: A New Paradigm for the Management of Chemical Risks [Електронний ресурс] / Olivier Fuchs // Health and Environment Reports, N 4. Режим доступу до ресурсу: <https://www.ifri.org/sites/default/files/atoms/files/reachnewparadigm.pdf> Р. 28. (дата звернення 8.04.2020). Назва з екрана.

¹⁶⁰ Там само.

про те, що авторизація хімічних речовин має бути більш жорсткою ¹⁶¹. Після того, як групи учасників у процесі запровадження регуляції REACH описано, необхідно перейти до частини, як відбувався сам процес запровадження регуляції REACH.

Вперше питання щодо зменшення використання шкідливих хімічних речовин було порушене у квітні 1998 року на неформальній зустрічі Ради з навколишнього середовища в Честері¹⁶². А вже в листопаді наступного року Європейська комісія опублікувала звіт, у якому розглянули наявні інструменти регулювання використання хімічних речовин¹⁶³. На той час їх було всього чотири, таким чином було виявлено багато прогалин у законодавстві, зокрема прозорість та звітність даних. Вже 24 та 25 лютого 1999 року Європейська Комісія провела першу зустріч зі стейкхолдерами з питань хімічної політики під назвою «Промислова хімія: тягар минулого, виклик майбутнього» ("Industrial Chemicals: Burden of the Past, Challenge for the Future"). А вже в червні того ж року Рада ЄС дійшла висновку, що необхідно створити нові підходи в сфері захисту навколишнього середовища і, як наслідок, радить Єврокомісії встановити нову стратегію щодо даної політики не пізніше 2000 року ¹⁶⁴.

Вже 13 лютого 2001 року (на один рік пізніше дедлайну) Єврокомісія опублікувала Білу книгу щодо стратегії хімічної політики на майбутнє, де вперше було згадано систему «Реєстрації, оцінки та авторизації хімічних речовин» ("Registration, Evaluation and Authorisation of Chemicals" (REACH) system). 2 квітня 2001 року Єврокомісія проводить зустріч-дискусію зі

¹⁶¹ Там само. С. 30.

¹⁶² Jen S. Navigating REACH [Електронний ресурс] / Sandra Jen // CHEMICAL REACTION. Режим доступу до ресурсу: https://www.healthandenvironment.org/uploads-old/Navigating%20REACH_7%20ngos.pdf (дата звернення 9.04.2020). С. 38. Назва з екрана

¹⁶³ Warhurst M. REACH, a New Approach to Chemicals Regulation in Europe: a Brief History, Key Features, and Expected Outcomes [Електронний ресурс] / Michael Warhurst // Journal for European Environmental and Planning Law 2(3). Режим доступу до ресурсу: https://www.researchgate.net/publication/233644400_REACH_a_New_Approach_to_Chemicals_Regulation_in_Europe_a_Brief_History_Key_Features_and_Expected_Outcomes (дата звернення 10.04.2020). С. 166–167. Назва з екрана.

¹⁶⁴ Там само.

стейхолдерами щодо даного питання. Рада навколишнього середовища опублікувала 7 червня 2001 року свої висновки щодо Білої книги ¹⁶⁵.

Згодом Єврокомісія організувала робочі групи щодо запровадження REACH, що дало змогу стейхолдерам запропонувати свої методи, аби побудувати систему REACH. В травні 2002 року відбулась ще одна зустріч зі стейхолдерами з питань впливу даної системи на бізнес. У травні 2003 року Генеральна дирекція з питань підприємництва Європейської Комісії оприлюднює проєкт пропозиції щодо реєстрації, оцінки, дозволу та обмеження хімічних речовин (REACH), що вплинуло на публічну інтернет консультації з приводу закону. В результаті чого було отримано петиції від громадян, промислової індустрії, неурядових організацій, урядів та інших, як у Європейському Союзі, так, навіть, і за його межами. Нарешті, Єврокомісія 29 жовтня 2003 року публікує пропозицію щодо Регламенту Європейського Парламенту та Ради щодо реєстрації, оцінки, дозволу та обмеження хімічних речовин (REACH) та створення Європейського агентства з хімічних речовин. Починаються активні дебати в Європарламенті між політичними угрупованнями та комітетами, разом з тим наближається час виборів (2004 рік)¹⁶⁶.

Саме в цей період відбувається значна частина різних кампаній на підтримку або навпаки проти REACH. Новообрані члени Європарламенту проводять перше читання щодо REACH 17 листопада 2005 року, а вже , нарешті, 13 грудня того ж року держави-члени Європейського Союзу досягли спільної позиції щодо цього регулювання, підтримавши остаточну версію закону, і 27 червня 2006 року позицію затвердили у Раді Європейського Союзу. У другому читанні (13 грудня 2006 року) Європейський парламент приймає закон REACH, а вже 18 числа держави-члени Європейського Союзу

¹⁶⁵ Там само.

¹⁶⁶ Warhurst M. REACH, a New Approach to Chemicals Regulation in Europe: a Brief History, Key Features, and Expected Outcomes [Електронний ресурс] / Michael Warhurst // Journal for European Environmental and Planning Law 2(3). Режим доступу до ресурсу: https://www.researchgate.net/publication/233644400_REACH_a_New_Approach_to_Chemicals_Regulation_in_Europe_a_Brief_History_Key_Features_and_Expected_Outcomes (дата звернення 12.04.2020). С. 167. Назва з екрана.

у Раді Європейського Союзу приймають регламент REACH. І, нарешті, 1 червня 2007 року REACH набирає чинності на території Європейського Союзу¹⁶⁷.

3.3. Інструменти, які використали екологічні неурядові організації у процесі лобіювання закону REACH

За час процесу запровадження закону REACH було використано велику кількість різноманітних інструментів з боку екологічних неурядових організацій, для того, аби закон максимально базувався на вимогах екологічних організацій, а не бізнес коаліції. Окрім того, сам процес був довготривалим, майже 10 років, а саме від 1998 року до 2007 року. Якщо ж бізнес коаліція використовувала масовість, то так звана зелена коаліція покладалася на різноманітність та якість інструментів, зокрема доповіді, дослідження, висвітлення у ЗМІ, меморандуми, маніфести, відкриті листи тощо¹⁶⁸.

Найперше, що потрібно зауважити, то неурядові організації об'єднуються в коаліцію. Зокрема коаліцію різних екологічних неурядових організацій, як було зазначено раніше, Green 10 (див. Додаток 2)¹⁶⁹. Згодом стало зрозуміло, що необхідно розширювати коаліцію і об'єднались в спільнку коаліцію з організаціями щодо захисту здоров'я, групами захисту прав споживачів, групами із захисту прав жінок, організаціями захисту тварин тощо. Насамперед, це було зроблено для масовості, щоб протистояти бізнес-коаліції і, зокрема, деякі групи просто не мали достатньо коштів, аби самотійно лобіювати свої інтереси на європейській арені¹⁷⁰. До прикладу,

¹⁶⁷ Jen S. Navigating REACH [Електронний ресурс] / Sandra Jen // CHEMICAL REACTION – Режим доступу до ресурсу: https://www.healthandenvironment.org/uploads-old/Navigating%20REACH_7%20ngos.pdf (дата звернення 9.04.2020). С. 38. Назва з екрана

¹⁶⁸ Bernhagen P. The Political Influence of Business in the European Union / P. Bernhagen, A. Dür, D. Marshall., 2019. P. 81.

¹⁶⁹ The official website of Green 10 [Електронний ресурс]. 2020. Режим доступу до ресурсу: <https://green10.org/> (дата звернення 12.04.2020). Назва з екрана.

¹⁷⁰ Fuchs O. REACH: A New Paradigm for the Management of Chemical Risks [Електронний ресурс] / Olivier Fuchs // Health and Environment Reports, N 4. Режим доступу до ресурсу: <https://www.ifri.org/sites/default/files/atoms/files/reachnewparadigm.pdf> P. 21. (дата звернення 8.04.2020). Назва з екрана.

альянс груп Green 10 з Європейською споживчою організацією (The European Consumer Organisation), Альянс охорони здоров'я та довкілля (Health and Environment Alliance), з неурядовою організацією «Жінки в Європі для спільного майбутнього» (Women in Europe for a Common Future , зараз: «Жінки беруть участь у спільному майбутньому» (Women Engage for a Common Future)) тощо¹⁷¹. Слід зазначити, що екологічні неурядові організації, такі як Грінпіс (Greenpeace) , Друзі землі Європи (Friends of the Earth Europe), Всесвітній фонд природи (World Wildlife Fund) активно лобіювали даний закон за допомогою закликів щодо змін і наголошували на 5 найголовніших пріоритетів щодо закону REACH: припинити використання хімічних речовин, посилити процедуру реєстрації хімічних речовин, перевіряти якість хімічних речовин, розробка спеціальних вимог Європейського Союзу щодо хімічних речовин, інформація має бути публічною та прозорою ¹⁷² .

Проект «Хімічна реакція» (Chemical reaction) трьох екологічних неурядових організацій , а саме Європейського бюро з навколишнього середовища (European Environmental Bureau), Грінпісу (Greenpeace) та європейського відділу організації Друзі землі (Friends of the Earth Europe) ¹⁷³. Цей проєкт є прикладом об'єднання екологічних неурядових організацій для створення неурядової організації на час проєкту для ефективнішого лобіювання своїх інтересів на рівні Європейського Союзу. Головною метою даного проєкту було впровадження законодавства про хімічні речовини в повній мірі. Інструментами, якими вони хотіли досягнути цієї цілі, були: створення веб сайту на різних мовах Європейського Союзу, брифінги, інформаційні брошури, звіти, розробити широку платформу, сайт цієї

¹⁷¹ Jen S. Navigating REACH [Електронний ресурс] / Sandra Jen // CHEMICAL REACTION – Режим доступу до ресурсу: https://www.healthandenvironment.org/uploads-old/Navigating%20REACH_7%20ngos.pdf (дата звернення 9.04.2020). Р. 4. Назва з екрана

¹⁷² Там само. С. 4, 39.

¹⁷³ Coen D. Lobbying the European Union : institutions, actors, and issues [Електронний ресурс] / D. Coen, J. Richardson // Oxford Univ. Press.. 2011. Режим доступу до ресурсу: http://docenti.unimc.it/andrea.prontera/teaching/2016/15964/files/business-lobbying-in-the-european-union_chapter_8_reading_week_3 (дата звернення 15.04.2020). Р. 176. Назва з екрана.

організації, щоб об'єднати інші неурядові організації, щоб закон REACH все таки був прийнятий ¹⁷⁴.

У рамках проекту «Хімічної реакції» був створений «EUvotewatch» на базі їх сайту і показував, як саме проголосували депутати Європарламенту щодо законодавства REACH: зелений колір вказував на те, що певний депутат проголосував за; помаранчевий означав, що член Європарламенту утримався, а червоний – що проголосував проти. Таким чином, екологічні організації ще раз могли привернути увагу громадськості до проблем довкілля. До речі, дана «традиція» залишилась: можна побачити кількість депутатів, які утримались, проголосували за або проти за певний закон на сайті Votewatch.eu ^{175 176}.

Наступним інструментом є створення різних кампаній на підтримку закону REACH, зокрема «Detox campaign». Ця кампанія ініційована Всесвітнім фондом природи (World Wildlife fund)¹⁷⁷. Ця кампанія мала на меті перевірити наявність хімічних речовин у крові людини, а також визначити рівень небезпеки цих речовин для організму. Офіси Всесвітнього фонду природи протестували понад 350 людей по всій Європі: відомих людей, членів уряду в різних країнах, звичайних сімей, а також були частково протестовані політики, а саме члени Європарламенту і міністри Європейського Союзу на наявність у крові хімічних речовин, аби наочно продемонструвати дану проблему в Європейському Союзі¹⁷⁸. Виявилось, що висока кількість хімічних речовин наявна у крові людей. Завершилась ця кампанія навесні 2005 року вражаючим дослідженням «Покоління Х». Результати ще раз підтвердили, що

¹⁷⁴ Parks. L. Social movement campaigns on EU policy: in the corridors and in the streets / L. Parks. //Palgrave Macmillan. 2015. P. 90 – 96.

¹⁷⁵ VoteWatch Europe [Електронний ресурс]. 2009. Режим доступу до ресурсу: <https://www.votewatch.eu/> (дата звернення 21.04.2020). Назва з екрана.

¹⁷⁶ Detox Campaign – breaking the unknown about chemicals [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: https://d2ouvy59p0dg6k.cloudfront.net/downloads/detox_campaigning_for_safer_chemicals.pdf (дата звернення 16.04.2020). Р. 3. Назва з екрана.

¹⁷⁷ Jordan A., Adelle C. Environmental policy in the EU: actors, institutions and processes / A. Jordan, C. Adelle// Routledge. 2013. P. 182 – 183.

¹⁷⁸ Detox Campaign – breaking the unknown about chemicals [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: https://d2ouvy59p0dg6k.cloudfront.net/downloads/detox_campaigning_for_safer_chemicals.pdf (дата звернення 16.04.2020). Р. 3. Назва з екрана.

у крові велика кількість хімічних речовин і наслідки для здоров'я людини, на жаль, залишаються невідомими. Висвітлення результатів дослідження у ЗМІ допомогло забезпечити неурядовим організаціям сильну та тверду позицію щодо цього питання ¹⁷⁹.

Однак після першого читання закон не був прийнятий, тоді на початку переговорів у вересні 2006 року щодо REACH, «DetoX» представив новий глобального ланцюг забруднення. Окрім того, продукти харчування у Великобританії, Греції, Швеції, Фінляндії, Іспанії, Італії були проаналізовані на вісім груп техногенних хімічних речовин. Результат даного дослідження виявив потенційно шкідливі синтетичні хімічні речовини в усіх проаналізованих зразках, і дуже швидко були висвітлені результати дослідження в країнах Європейського Союзу та за її межами у ЗМІ. Таким чином, більшість членів комітету з питань навколишнього середовища в Європарламенті проголосувало за заміну найбільш небезпечних хімічних речовин¹⁸⁰.

У рамках цієї кампанії також була створена «Детокс-виставка», яка демонструвала пагубний вплив хімічних речовин через мистецтво, вперше така виставка відбулася у липні 2004 року на яку були запрошені новообрані члени Європарламенту¹⁸¹. Щоб привернути увагу громадськості протягом лобіювання даного закону Всесвітній фонд природи опубліковував звіти, зокрема «Killing them softly» (про вплив хімічних речовин на білих ведмедів) ¹⁸², «Clean Baltic within REACH?» (як законодавство REACH може вплинути на чистоту у Балтійському морі)¹⁸³.

Під час кампанії «DetoX» Грінпіс (Greenpeace), об'єднавшись з брендами мас-маркету провели показ мод, щоб привернути увагу до

¹⁷⁹ Там само. С. 5.

¹⁸⁰ Там само.

¹⁸¹ Там само. С. 7.

¹⁸² Killing them softly [Електронний ресурс] // WWF. Режим доступу до ресурсу: <https://www.wwf.eu/?72080/Killing-them-softlyHealth-effects-in-Arctic-wildlife-linked-to-chemical-exposures-Full-report-summary> (дата звернення 12.04.2020). Назва з екрана.

¹⁸³ Clean Baltic within REACH? [Електронний ресурс] // WWF. Режим доступу до ресурсу: <https://www.wwf.eu/?18050/Clean-Baltic-within-Reach> (дата звернення 12.04.2020). Назва з екрана.

використання в тканинах токсичних хімічних речовин в Іспанії 2006 року і було частиною кампанії щодо лобіювання закону REACH¹⁸⁴.

Ще однією компанією є «Vigitox» від Грінпіс – Франція (Greenpeace). Метою кампанії було привернення уваги до проблем використання токсичних хімічних речовин, які викликають хвороби, у засобах щоденного вжитку, зокрема косметичних або побутових. Основною ідеєю були зміни до законодавства, тобто впровадження регулювань REACH¹⁸⁵. У ході кампанії використовувались різні види інструментів, наприклад, створення соціальної реклами. У відеоролику цієї кампанії демонструється пагубний вплив токсичних речовин. Чоловіки, переодягнені у сперматозоїди, знаходяться в одному бункері та мають фізичні вади. Згодом у бункері лунає знак боєвої готовності – і кволі чоловіки ледве йдуть, і лише один доходить до фертилізації, а у кінці відеоролику напис: «певні хімічні речовини можуть знизити фертильність» (*certaines substances chimiques peuvent réduire la fertilité*)¹⁸⁶. Згодом ця проблема набула розголосу в ЗМІ, і Грінпіс (Greenpeace) створив детальний опис найбільш використовуваних косметичних засобів на вміст шкідливих токсичних хімічних речовин, де в зеленому списку були всі дозволені засоби, а в червоному - навпаки. Окрім списків, створювалися й буклети, які допомагали ознайомлюватися з проблемою впливу на людину хімічних речовин у побутових та косметичних засобах¹⁸⁷.

Обов'язково необхідно зазначити, що протягом лобіювання даного закону постійно використовувався інструмент формальних та неформальних зустрічей з представниками Єврокомісії, членами Європарламенту,

¹⁸⁴ Bond S. Toxic-free fashion hits Spanish catwalk [Електронний ресурс] / Sam Bond // source edie newsroom. Режим доступу до ресурсу: <https://www.edie.net/amp-news/1/Toxic-free-fashion-hits-Spanish-catwalk/11615/> (дата звернення 22.04.2020). – Назва з екрана.

¹⁸⁵ Guide cosmetox [Електронний ресурс] // Greenpeace. Режим доступу до ресурсу: <https://www.econologie.com/file/environnement/greenpeace-guide-cosmetox.pdf> (дата звернення 12.04.2020). Назва з екрана.

¹⁸⁶ Vigitox (YouTube Video) [Електронний ресурс] Режим доступу до ресурсу: <https://www.youtube.com/watch?v=93ykNLA9AIA> (дата звернення 19.04.2020). Назва з екрана.

¹⁸⁷ Guide cosmetox [Електронний ресурс] // Greenpeace. Режим доступу до ресурсу: <https://www.econologie.com/file/environnement/greenpeace-guide-cosmetox.pdf>. Назва з екрана.

генерального управління з питань підприємництва та промисловості, генерального управління з питань навколишнього середовища ¹⁸⁸.

Одним із важливих інструментів лобіювання в даній кампанії є різного роду дослідження. Наприклад, Всесвітній фонд природи (World Wildlife Fund) замовив спеціальне дослідження провідних економік для того, аби крізь призму закону REACH подивитися на переваги для бізнесу¹⁸⁹. Грінпіс (Greenpeace) провів свою низку досліджень щодо наявності хімічних речовин у пилу в приміщенні. У 2000 році Грінпіс (його міжнародний відділ) (Greenpeace International) спільно з національними офісами Грінпісу (Greenpeace) збирали зразки пилу в будівлях парламенту в ряді європейських країн. Було встановлено, що всі зразки містять значні рівні вмісту великої кількості токсичних хімічних речовин ¹⁹⁰. Також додаткові дослідження були проведені в будинках жителів інших європейських країн, зокрема Великобританії, Фінляндії, Швеції, Франції та Іспанії, де також була виявлена висока кількість небезпечних хімічних речовин у пилу ¹⁹¹.

Датчани, наприклад, запровадили кампанію для привернення уваги ЗМІ до цієї проблеми, а датські члени Європейського парламенту надіслали листа до "доповідача" REACH про підтримку заміни небезпечних хімічних речовин. Фіни також були стривожені темою навколишнього середовища та останніми дослідженнями з тестування крові на хімічні речовини, що процес ухвалення закону про REACH став актуальною темою для дискусій у ЗМІ та серед звичайних фінів, також самого розголосу це набуло і в Німеччині. В Іспанії

¹⁸⁸ Coen D. Lobbying the European Union : institutions, actors, and issues [Електронний ресурс] / D. Coen, J. Richardson // Oxford Univ. Press.. 2011. Режим доступу до ресурсу: http://docenti.unimc.it/andrea.prontera/teaching/2016/15964/files/business-lobbying-in-the-european-union_chapter_8_reading_week_3 P. 175. (дата звернення 19.04.2020).. Назва з екрана.

¹⁸⁹ Там само. С. 176.

¹⁹⁰ Hazardous chemicals in house dusts as indicators of chemical exposure in the home [Електронний ресурс] / P. Johnston, D. Santillo, I. Labunska, M. Fairley // Greenpeace Research Laboratories Technical Note 02/2003 . Режим доступу до ресурсу: http://www.greenpeace.to/publications/consuming_chemicals_VO_mp.pdf P. 16. (дата звернення 20.04.2020). Назва з екрана.

¹⁹¹ Там само. С. 5 – 7.

міністр з навколишнього середовища здав тест крові на хімічні речовини, щоб таким чином привернути увагу громадськості та ЗМІ¹⁹².

Можна зробити висновок, що у ході кампанії під час якої провели різного типу дослідження, на меті було висвітлити громадськості проблему щодо хімічних речовин, яка швидко просочилася у ЗМІ і стала «чорним лебедем» на той момент для європейського суспільства.

Також один із проектів є HERA – Human Environmental Risk Assessment (Оцінка ризиків впливу людини на навколишнє середовище) започаткованою у 1999 році, який ініціювали дві організації A.I.S.E., який представляє виробників побутових засобів для очищення та Cefic, який представляє постачальників та виробників сировини. Насамперед, потреба в даному проєкті виникла через те, що у минулому оцінки безпеки інгредієнтів, які використовувалися, проводилися компаніями, і результати залишалися невідомими для громадськості. Оскільки в той час, як і зараз, громадськість вимагає більшої прозорості інформації та впевненості у тому, що для них відомі усі потенційні ризики, пов'язані з продукцією, яку вони використовують щоденно і вимагали оприлюднення цих даних¹⁹³.

Основною метою проєкту було забезпечити загальну основу оцінки ризиків промисловості побутових засобів і дати повноцінну інформацію щодо оцінки безпеки інгредієнтів, які використовують у цих продуктах. Тобто проєкт був спрямований на підтримку вектору Європейського Союзу проти використання шкідливих хімічних речовин у промисловості¹⁹⁴. Проєкт був досить незвичинним через те, що представники сектору промисловості, виробники, європейські інститути та неурядові організації щодо захисту навколишнього середовища та здоров'я людини були об'єднані в одній

¹⁹² DetoX Campaign – breaking the unknown about chemicals [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: https://d2ouvy59p0dg6k.cloudfront.net/downloads/detox_campaigning_for_safer_chemicals.pdf (дата звернення 16.04.2020). Р. 4. Назва з екрана.

¹⁹³ The official site of HERA [Електронний ресурс]. Режим доступу до ресурсу: <https://www.heraproject.com/Initiative.cfm> (дата звернення 21.04.2020). Назва з екрана.

¹⁹⁴ Там само.

спільній меті, тому згодом цей проєкт активно підтримував процес лобіювання закону REACH ¹⁹⁵.

До того ж боротьба щодо підтримки закону REACH відбувалася і онлайн, зокрема різні види соціальної реклами, документальних фільмів, доповідей на офіційних сторінках екологічних неурядових організацій та соціальних мережах тощо. Вважається, що найбільш успішним так званим онлайн лобіюванням є участь в інтернет-консультаціях Єврокомісії, а також петиція щодо запровадження дієвих законів REACH, яку підписали близько 200 000 людей ¹⁹⁶.

Звичайно необхідно наголосити на важливій ролі ключових особистостей, які мали значний вплив на прийняття тих чи інших законів, зокрема в даному випадку доповідачі, які звітують про результати засідань Єврейського парламенту ¹⁹⁷. Ці звіти містять пропозиції щодо резолюцій чи законодавчих поправок, за які повинен голосувати весь Парламент. Доповідачі обираються колегами-членами Європарламенту і основне завдання доповідача: проаналізувати законопроект та його вплив на різні галузі, проконсультуватися з фахівцями в даній галузі та з тими, обговорити з іншими членами комітету ¹⁹⁸. Саме через доповіді вони мають значний вплив на запровадження закону. Доповідачем комітету захисту навколишнього середовища громадського здоров'я та безпеки харчових продуктів був італієць Гвідо Сакконі, який докладав максимум зусиль, аби регулювання REACH були прийняті, а оскільки він представник комітету з питань захисту навколишнього середовища, то прислуховується до звітів і екологічних неурядових організацій. Напередодні прийняття закону Гвідо Сакконі

¹⁹⁵ Gengyu L. HERA: Partial Label Learning By Combining Heterogeneous Loss With Sparse and Low-Rank Regularization / Lyu Gengyu., 2020. (ACM Transactions On Intelligent Systems and Technology). P.1–19.

¹⁹⁶ Coen D. Lobbying the European Union : institutions, actors, and issues [Електронний ресурс] / D. Coen, J. Richardson // Oxford Univ. Press.. 2011. Режим доступу до ресурсу: http://docenti.unimc.it/andrea.prontera/teaching/2016/15964/files/business-lobbying-in-the-european-union_chapter_8_reading_week_3 P. 176. (дата звернення 19.04.2020). Назва з екрана.

¹⁹⁷ Zetter L. Lobbying: the art of political persuasion: Fully revised, updated and expanded second edition / Lionel Zetter. Petersfield: Harriman House, 2010. P. 203.

¹⁹⁸ А “rapporteur” - the person who presents reports to Parliament [Електронний ресурс] Режим доступу до ресурсу: <https://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?language=en&type=IM-PRESS&reference=20060725STO09938> (дата звернення 22.04.2020). Назва з екрана.

висловився, щодо підтримки даного закону: «Я закликаю всі політичні групи парламенту підтримати мене на пленарному засіданні»¹⁹⁹.

До речі, групи інтересів, які захищають права тварин, досягли успіхів у лобіюванні: зміни у законі були узгоджені в Європарламенті з метою уникнення додаткових випробувань на тваринах та сприяти розвитку альтернативним методам випробувань²⁰⁰.

Отже, упродовж лобіювання закону REACH було використано велику кількість інструментів, які допомогли на шляху запровадження даного закону. Використання онлайн кампаній, висвітлення у ЗМІ, офіційні листи, формальні та неформальні зустрічі, різноманітні кампанія на підтримку закону, інтернет-консультації, біомоніторинги, аналізи та дослідження, створення альянсів екологічних неурядових організацій, тестування крові, пилу були використані екологічними неурядовими організаціями як інструменти у процесі лобіювання законодавства щодо зменшення використання хімічних речовин.

Таким чином, лобіювання закону REACH має значний вплив на запровадження його в дію 1 червня 2007 року. Суть закону полягає у реєстрації і створенні єдиною системи хімічних речовин, які можуть використовуватися на території Європейського Союзу у галузі промисловості, що забезпечить прозорість і збільшить конкурентоспроможність хімічної промисловості Європейського Союзу. Екологічні неурядові організації під час лобіювання закону спиралися на стратегію використання аргументів, що і впливало на вибір інструментів лобіювання.

¹⁹⁹The official site of the European Parliament: REACH: deal between MEPs and Council [Електронний ресурс] Режим доступу до ресурсу: <https://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?type=IM-PRESS&reference=20061127IPR00326&language=EN> (дата звернення 22.04.2020). Назва з екрана.

²⁰⁰ Там само.

РОЗДІЛ 4. ЛОБІЮВАННЯ СХЕМИ ТОРГІВЛІ ВИКИДАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ ЕКОЛОГІЧНИМИ ОРГАНІЗАЦІЯМИ НА РІВНІ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

4.1. Суть схеми торгівлі викидами Європейського Союзу

У 1997 році відбулася конференція з питань зміни клімату в Кіото, Японія, та підписаний документ, який увійшов в історію під назвою «Кіотський протокол»²⁰¹. Саме під час цієї конференції промислово розвинені країни домовились обмежити викиди парникових газів. За угодою країни мали скоротити викиди на 5.2% порівняно з 1990 роком за період з 2008 по 2012 рік²⁰². Необхідно зазначити, що кожна країна мала свої показники. Саме Кіотський протокол важливий, оскільки члени Європейського Союзу пообіцяли скоротити викиди парникових газів майже на 8%, що є доволі неоднозначним через складне виконання даної цілі. Втілити цю мету можна за допомогою трьох механізмів, які дозволяє Кіотський протокол: «спільне впровадження (Joint implementation, стаття 6), Механізм чистого розвитку (Clean Development Mechanism, стаття 12) та торгівлі квотами на викиди парникових газів (Emissions Trading System, стаття 17)»²⁰³. Саме конференція в Кіото стала базисом для зміни законодавства щодо змін клімату. У 2000 році була представлена так звана зелена книга «Торгівля квотами на викиди парникових газів всередині ЄС» і саме тут були перші ідеї щодо даної системи. Це призвело до прийняття Директиви ЄС про систему викидів парникових газів у 2003 році, який увійшов у дію в 2005 році²⁰⁴.

Схема торгівлі викидами Європейського Союзу або так званий EU ETS – це «класична політика обмеження і торгівлі квотами на викиди, оскільки вона

²⁰¹Endre A. Kyoto, Europe? — An Economic Evaluation of the European Emission Trading Directive [Електронний ресурс] / A. Endre, C. Ohl // European Journal of Law and Economics volume 19. 2005. Режим доступу до ресурсу: <https://link.springer.com/content/pdf/10.1007/s10657-005-5274-5.pdf> (дата звернення 26.04.2020). Р. 17. Назва з екрана.

²⁰² Там само.

²⁰³ Там само.

²⁰⁴ Skjærseth J. Making the EU Emissions Trading System: The European Commission as an entrepreneurial epistemic leader [Електронний ресурс] / J. Skjærseth, J. Wettstad Режим доступу до ресурсу: <https://www.fni.no/getfile.php/131538-1467555911/Filer/Publikasjoner/JBS-JW-GEC-2010-2.pdf> (дата звернення 26.04.2020). Р. 5 – 7. Назва з екрана.

встановлює абсолютний ліміт на покриті викиди, а також діють дозволи (European Union Allowances) , що надають право на викиди ²⁰⁵».

Дана схема обмежує загальний об'єм викидів парникових газів від підприємств та експлуатації повітряних суден, що відповідають близько 50% викидів парникових газів в Європейському Союзі. Система, як вже було сказано, дозволяє торгувати квотами на викиди, щоб загальні викиди підприємств та повітряних суден не перевищували максимуму, а також інші заходи, які б дозволили зробити поріг викидів парникових газів мінімальним²⁰⁶. Система торгівлі викидами Європейського Союзу є головним інструментом Європейського Союзу, який, насамперед, має на меті скоротити викиди на даному етапі і в майбутньому. Ця система охоплює електростанції, виробництво у галузі промисловості та авіаперевезення між аеропортами країн-учасниць ²⁰⁷.

Систему мають запровадити у чотири фази. Перша фаза тривала з 2005 по 2007 рік. Протягом цієї фази перевірялися ціноутворення на ринку вуглецю, створювалася необхідна інфраструктура для моніторингу, звітності та перевірки викидів. Основною метою даного етапу було забезпечити ефективне функціонування даної системи, щоб допомогти країнам-членам виконати свої зобов'язання згідно Кіотського протоколу²⁰⁸.

Під час першої фази була запроваджена директива про встановлення схеми торгівлі викидами парникових газів у межах Європейського Союзу стосовно механізмів Кіотського протоколу дозволила підприємствам використовувати певні одиниці скорочення викидів, створені за допомогою

²⁰⁵ Ellerman D. The Eu Emission Trading Scheme: A Proto-Type Global System? [Електронний ресурс] / Denny Ellerman // Cambridge University Press Режим доступу до ресурсу: <https://web.stanford.edu/dept/france-stanford/Conferences/Climate/Ellerman.pdf> (дата звернення 27.04.2020). Р. 3. Назва з екрана.

²⁰⁶ Application of the European Union Emissions Trading Directive [Електронний ресурс] // EEA Report No 4/2017 Режим доступу до ресурсу: <https://www.aether-uk.com/CMSPages/GetFile.aspx?guid=500d68fd-ad17-46f6-a495-d2098661550c> (дата звернення 27.04.2020). Р.10–11. Назва з екрана.

²⁰⁷ EU ETS Handbook [Електронний ресурс] // European Union. 2015. Режим доступу до ресурсу: https://ec.europa.eu/clima/sites/clima/files/docs/ets_handbook_en.pdf (дата звернення 27.04.2020). Р. 20–23. Назва з екрана.

²⁰⁸ An official website of the European Union: Phases 1 and 2 (2005-2012) [Електронний ресурс] Режим доступу до ресурсу: https://ec.europa.eu/clima/policies/ets/pre2013_en (дата звернення 28.04.2020). Назва з екрана.

механізму чистого розвитку та спільної імплементації, які зазначалися раніше, для виконання своїх зобов'язань у рамках ЄС ²⁰⁹.

Друга фаза тривала з 2008 по 2012 рік. З 2008 року підприємства можуть також використовувати одиниці скорочення викидів, створені в рамках Спільного впровадження для виконання своїх зобов'язань в рамках даної системи. І, нарешті, до кінця завершення цієї фази систему розширили, включивши до неї повітряні судна²¹⁰.

Протягом третього етапу вжито заходів з метою збалансувати дану систему та зробити її ефективною. Третя фаза триває з 2013 року по 2020 рік. Саме цей період вважають основним в досягненні мети і зменшення впливу на навколишнє середовище ²¹¹. Головною ідеєю є єдине обмеження викидів на всій території ЄС (застосовується замість попередньої системи національних обмежень), аукціон, як метод для розподілу пілг (замість безкоштовного розподілу), а також узгоджені правила розподілу тепер застосовуються до квот, які все ще надаються безкоштовно. Велика кількість грошей виділена з резерву «Нові учасники» (New Entrants Reserve) для фінансування впровадження інноваційних технологій відновлюваних джерел енергії за допомогою програми «NER 300» ²¹².

На четвертому, і поки що останньому офіційно зазначеному, етапі (з 2021 по 2030 рік) основними цілями є посилення даної системи шляхом зменшення щорічних квот до 2.2% станом на 2021 рік та посилення Резерву ринкової стабільності («механізм, створений ЄС у 2015 році з метою зменшення надлишку квот на викиди на ринку вуглецю та покращити стійкість системи оцінки рівня парникових газів в атмосферу до майбутніх

²⁰⁹ Directive 2004/101/EC Of The European Parliament And Of The Council of 27 October 2004 [Електронний ресурс] Режим доступу до ресурсу: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32004L0101> (дата звернення 27.04.2020). Назва з екрана.

²¹⁰ An official website of the European Union: Phases 1 and 2 (2005-2012) [Електронний ресурс] Режим доступу до ресурсу: https://ec.europa.eu/clima/policies/ets/pre2013_en (дата звернення 28.04.2020). Назва з екрана.

²¹¹ EU ETS Handbook [Електронний ресурс] // European Union. 2015. Режим доступу до ресурсу: https://ec.europa.eu/clima/sites/clima/files/docs/ets_handbook_en.pdf (дата звернення 28.04.2020). Р. 26. Назва з екрана.

²¹² An official website of the European Union : EU Emissions Trading System (EU ETS) Policy [Електронний ресурс] Режим доступу до ресурсу: https://ec.europa.eu/clima/policies/ets_en#tab-0-0 (дата звернення 28.04.2020). Назва з екрана.

потрясінь²¹³»), безкоштовний розподіл пільг як гарантії міжнародної конкурентоспроможності промислових секторів і допомоги промисловості вирішити проблеми інновацій та інвестицій²¹⁴.

Слід зазначити, що ця система не тільки допомагає задовольнити зобов'язання по Кіотському протоколу, але й цілі кліматичної політики ЄС, встановлені у 2008 році, які мають бути досягнуті до 2020 року²¹⁵. Основними цілями якого є: «скорочення викидів в ЄС щонайменше на 20% нижче рівня 1990 року, 20% енергоспоживання в ЄС мають надходити від поновлюваних ресурсів, скорочення споживання первинної енергії на 20% порівняно з прогнозованими рівнями, що має бути досягнуто з метою підвищення енергоефективності²¹⁶».

Отже, європейська система торгівлі викидами є важливою частиною глобальної програми «Climate action» по збереженню навколишнього середовища, що має на меті скоротити викиди вихлопних газів згідно з підписаним Кіотським протоколом.

4.2. Процес лобіювання системи торгівлі викидами в Європейському Союзі

У даному процесі можна виділити три основні групи: по-перше, це інститути Європейського Союзу, зокрема, Європарламент, Рада Європейського Союзу та Єврокомісії; по-друге, це бізнес-групи інтересів, а саме енергетичного сектору, на яких буде безпосередній вплив від системи торгівлі викидами Європейського Союзу, тому їх головною метою було зменшити вплив системи на галузь промисловості, а також авіаційний сектор; по-третє, екологічні неурядові організації для яких важливий захист навколишнього середовища²¹⁷.

²¹³ Там само.

²¹⁴ Там само.

²¹⁵ EU ETS Handbook [Електронний ресурс] // European Union. 2015. Режим доступу до ресурсу: https://ec.europa.eu/clima/sites/clima/files/docs/ets_handbook_en.pdf (дата звернення 29.04.2020). Р. 12. Назва з екрана.

²¹⁶ Там само.

²¹⁷ Mäenpää C. Something Worth Fighting For: The Evolution of Lobbying Coalitions in the Emissions Trading System [Електронний ресурс] / Crispin Mäenpää // Bruges Political Research Papers. 2016. Режим доступу до

Офіційні європейські інститути є основою процесу лобіювання іншими групами інтересів. Єврокомісія ініціювала так звану «Зелену книгу» щодо торгівлі викидами в межах Європейського Союзу, що вже у першому читанні було підтримано Європарламентом і погоджено з Радою Європейського Союзу²¹⁸. Тут слід зазначити, що Єврокомісія найбільше була відкрита для переговорів зі стейкхолдерами, що і було вдало зроблено як і зі сторони представників промисловості, так і представників екологічних неурядових організацій, але найважливішим для Єврокомісії та Ради Європейського Союзу було залишити схему торгівлі викидами максимально простою, тобто без сектору промисловості хімії та алюмінію, в той час, як Європарламент навпаки підтримував ідею впровадження цих двох секторів до системи, як наслідок директива щодо цієї системи включила максимальну кількість галузей²¹⁹.

Наступною важливою ланкою є групи інтересів, які представляють промисловість. Бізнес-організації підкреслюють конкурентоспроможність та лобіюють економічно вигідних скорочень викидів. Вони підкреслюють важливість "глобального рішення" під час міжнародних переговорів щодо зміни клімату, тобто угода, що включає всі основні розвинені та розвиваються країни. Цього разу вони взяли за стратегію лобіювання своїх інтересів через депутатів Європарламенту та національних урядів. Окрім того, представляти свої інтереси було вирішено шляхом інституалізації, тобто за допомогою різноманітних організацій, які представляють бізнес, оскільки жодна компанія самостійно вплинути на Єврокомісію не здатна²²⁰. Тут слід зазначити, що розмір та бюджет організацій, які представляють бізнес значно вище, ніж екологічних неурядових організацій. Вагомими організаціями вважають Союз

ресурсу: https://www.coleurope.eu/system/files_force/research-paper/wp50_maenpaa.pdf?download=1 (дата звернення 4.05.2020) Р. 11. Назва з екрана.

²¹⁸ Convery F. Origins and Development of the EU ETS [Електронний ресурс] / Frank J. Convery // Environmental and Resource Economics volume 4. 2009. Режим доступу до ресурсу: <https://doi.org/10.1007/s10640-009-9275-7> (дата звернення 29.04.2020). Р. 400. Назва з екрана.

²¹⁹ Там само. С. 404.

²²⁰ Ruf J. A Policy Analysis of the EU Emissions Trading System and its Crisis [Електронний ресурс] / Julia Anna Ruf // Working Paper, No. 82. 2017. Режим доступу до ресурсу: https://www.ipe-berlin.org/fileadmin/institut-ipe/Dokumente/Working_Papers/IPE_WP_82.pdf (дата звернення 30.04.2020). Р. 21–22. Назва з екрана.

промислової конфедерації та роботодавців Європи (також відомою, як Бізнес Європа) і Eurelectric (асоціація, яка представляє спільні інтереси галузі електроенергетики на рівні Європейського Союзу). Члени організацій були доволі гетерогамними, тому не було певної спільної думки. Частина навіть підтримувала схему, оскільки вбачала навіть додатковий дохід після імплементації схеми. Однак, згодом дійшли спільної думки: це знизить конкурентоспроможність порівняно з іншими країнами без обмежень і також, що ця схема може вплинути на досягнення цілей згідно з Лісабонськими стратегіями²²¹. Європейські та міжнародні нафтові компанії входять до EUROPIA і перед тим, як лобіювати той чи інший закон вони перевіряють наскільки це можливо, у цьому випадку, EUROPIA приєдналася до лобіювання і була доволі активною протягом усього процесу ²²². Альянс енергоємних виробництв була проти цієї схеми за участі хімічної галузі, оскільки вважали, що це знизить їх конкурентоспроможність²²³.

Бізнес-групи інтересів стверджували, що вони використовують загальне лобіювання, що має на меті не тільки впливати на певне політичне рішення, але й на майбутні рішення щодо певної політики. Загальне лобіювання включає, наприклад, участь у конференціях, де запрошені групи інтересів та особи, які приймають рішення, можуть представити свої погляди на кліматичну політику, участь у зустрічах або інших видах безпосереднього контакту з особами, які приймають рішення, де мета – впливати на погляди керівників на політичну сферу взагалі, а не на конкретне політичне рішення²²⁴.

Нарешті, лобіювання даної схеми екологічними неурядовими організаціями. Екологічний рух підкреслив важливість ефективної та надійної

²²¹ Там само.

²²² Gullberg A. Rational lobbying and EU climate policy [Електронний ресурс] / Anne Therese Gullberg // Int Environ Agreements 8. 2008. Режим доступу до ресурсу: <https://doi.org/10.1007/s10784-008-9067-5> (дата звернення 30.04.2020). Р. 168. Назва з екрана.

²²³ Ruf J. A Policy Analysis of the EU Emissions Trading System and its Crisis [Електронний ресурс] / Julia Anna Ruf // Working Paper, No. 82. 2017. Режим доступу до ресурсу: https://www.ipe-berlin.org/fileadmin/institut-ipe/Dokumente/Working_Papers/IPE_WP_82.pdf (дата звернення 30.04.2020). Р. 21–22. Назва з екрана.

²²⁴ Gullberg A. Rational lobbying and EU climate policy [Електронний ресурс] / Anne Therese Gullberg // Int Environ Agreements 8. 2008. Режим доступу до ресурсу: <https://doi.org/10.1007/s10784-008-9067-5> (дата звернення 30.04.2020). Р. 169. Назва з екрана.

екологічної політики, стверджуючи, що глобальне рішення досягне лише в тому випадку, якщо розвинені країни зроблять перший крок за рахунок скорочення викидів. Мережа кліматичних заходів Європи (CAN Europe) вимагала до 2050 року скоротити викиди парникових газів у розвинених країнах на 60–80%. Вони використовують не загальне, а селективне лобіювання, тобто працюють лише з певними законами, де можуть на щось впливати ²²⁵.

Центром процесу зеленого лобіювання є коаліція екологічних неурядових організацій Green 10 (на той час Green 9) про яку вже було зазначено раніше. Саме вони намагалися вплинути на всі країни держав-членів Європейського Союзу, аби ратифікувати Кіотський протокол у 2002 році і прийняти директиву про систему торгівлі викидами у 2007 році, щоб бути першими з усіх країн-учасників Організації економічного співробітництва та розвитку ²²⁶. Активним учасником цього процесу був Всесвітній фонд дикої природи (World Wildlife Fund), який, до речі, перший розпочав дебати щодо змін клімату. Їх головними аргументами були насамперед наукові дослідження, а також значний тиск на представників промисловості через громадські кампанії ²²⁷.

Отже, у процесі лобіювання системи торгівлі вихлопними газами в Європейському Союзі, інститути Європейського Союзу були умовно поділені на два табори через сумніви щодо коректності залучення хімічної та алюмінієвої промисловості до цієї схеми. Бізнес - коаліція була досить фрагментарною, оскільки протягом довгого часу не було спільного погляду на цю схему. І, нарешті, досить активний процес лобіювання відбувся зі сторони екологічних організацій.

²²⁵ Там само. С. 165.

²²⁶ Ruf J. A Policy Analysis of the EU Emissions Trading System and its Crisis [Електронний ресурс] / Julia Anna Ruf // Working Paper, No. 82. 2017. Режим доступу до ресурсу: https://www.ipe-berlin.org/fileadmin/institut-ipe/Dokumente/Working_Papers/IPE_WP_82.pdf (дата звернення 1.05.2020). Назва з екрана.

²²⁷ Gullberg A. Rational lobbying and EU climate policy [Електронний ресурс] / Anne Therese Gullberg // Int Environ Agreements 8. 2008. Режим доступу до ресурсу: <https://doi.org/10.1007/s10784-008-9067-5> (дата звернення 1.05.2020). Р. 167–170. Назва з екрана.

4.3. Інструменти, які використовували екологічні неурядові організації у процесі лобіювання системи торгівлі викидами в Європейському Союзі

У процесі лобіювання даної системи було використано велику кількість інструментів неурядовими організаціями. Проаналізувавши велику кількість інструментів, які використовували неурядові організації стосовно даної системи, то виявилось, що вони дуже схожі з тими, що були застосовані під час лобіювання закону REACH, оскільки цей процес відбувається із залученням одних й тих самих європейських політичних інститутів.

Таким чином, найпершим інструментом є об'єднання або створення коаліцій екологічних неурядових організацій. Green 10 – коаліція екологічних неурядових організацій, яка вже була описана в третьому розділі. Необхідно зазначити, що хоч коаліція була створена, однак найбільш активними екологічними організаціями необхідно виділити Всесвітній фонд природи (World Wildlife Fund), Мережу кліматичних дій Європа (CAN-Europe), а згодом до них активно залучився Грінпіс (Greenpeace)²²⁸.

Зазвичай екологічні організації співпрацюють з країнами, які активно підтримують той чи інший закон. Австрія, Фінляндія, Греція, Ірландія, Люксембург, Португалія, Іспанія та Швеція підтримували такі зміни в законодавстві Європейського Союзу²²⁹. Таким чином співпраця між цими країнами та екологічними неурядовими організаціями була доволі тісною, насамперед через спільні наукові проекти²³⁰.

Окрім цього, як і під час лобіювання схеми торгівлі викидами, була тісна співпраця з іншими структурами Європейського Союзу. Співпраця з

²²⁸ Ruf J. A Policy Analysis of the EU Emissions Trading System and its Crisis [Електронний ресурс] / Julia Anna Ruf // Working Paper, No. 82. 2017. Режим доступу до ресурсу: https://www.ipe-berlin.org/fileadmin/institut-ipe/Dokumente/Working_Papers/IPE_WP_82.pdf Р. 23. (дата звернення 1.05.2020). Назва з екрана.

²²⁹ Mäenpää C. Something Worth Fighting For: The Evolution of Lobbying Coalitions in the Emissions Trading System [Електронний ресурс] / Crispin Mäenpää // Bruges Political Research Papers. 2016. Режим доступу до ресурсу: https://www.coleurope.eu/system/files_force/research-paper/wp50_maenpaa.pdf?download=1 (дата звернення 4.05.2020) Р. 16. Назва з екрана.

²³⁰ Dreger J. The Influence of Environmental NGOs on the Design of the Emissions Trading Scheme of the EU: An Application of the Advocacy Coalition Framework [Електронний ресурс] / Jonas Dreger // Bruges Political Research Papers. 2008. Режим доступу до ресурсу: https://www.coleurope.eu/system/files_force/research-paper/wp8_dreger.pdf?download=1 (дата звернення 2.05.2020). Р. 25. Назва з екрана.

Генеральним директором з питань охорони навколишнього середовища щодо системи торгівлі викидами в Європейському Союзі є найважливішим стратегічним інструментом. Співпраця є важливою через те, що саме Генеральний директорат з питань охорони навколишнього середовища має право ініціювати та імплементувати зміни в даній політиці. Таким чином, процес лобіювання відбувається на етапі ініціювання закону та його розробки. Більшість екологічних неурядових організацій діють під егідою Європейського бюро з навколишнього середовища (European Environmental Bureau) ²³¹.

Ключовою особою у системі Європарламенту є доповідач або так званий *rapporteur*, який призначається відповідним комітетом та звітують щодо того чи іншого закону. Тобто основне його завдання проаналізувати проект закону та виявити неточності або зовсім змінити проект закону тощо. Тобто під час підготовки звіту доповідач має право проконсультуватися з різними комітетами та іншими незалежними експертами, а якщо екологічні неурядові організації співпрацюють з генеральним директором із захисту навколишнього середовища, то таким чином неурядові організації опосередковано впливають на доповідача ²³².

Екологічні неурядові організації також використовують інструменти оприлюднення меморандумів, які пояснюють позицію екологічної неурядової організації стосовно того чи іншого закону. Мережа кліматичних дій Європа (CAN-Europe) спочатку оприлюднила свій меморандум стосовно «Торгівлі викидами ЄС» 5 жовтня 2000 року ²³³. Згодом, в грудні 2001 року опублікували

²³¹ Convery F. Origins and Development of the EU ETS [Електронний ресурс] / Frank J. Convery // Environmental and Resource Economics volume 4. 2009. Режим доступу до ресурсу: <https://doi.org/10.1007/s10640-009-9275-7> (дата звернення 2.05.2020). Р. 394–395, 403. Назва з екрана.

²³² A “rapporteur” - the person who presents reports to Parliament [Електронний ресурс] Режим доступу до ресурсу: <https://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?language=en&type=IM-PRESS&reference=20060725STO09938> (дата звернення 2.05.2020). Назва з екрана.

²³³ Mäenpää C. Something Worth Fighting For: The Evolution of Lobbying Coalitions in the Emissions Trading System [Електронний ресурс] / Crispin Mäenpää // Bruges Political Research Papers. 2016. Режим доступу до ресурсу: https://www.coleurope.eu/system/files_force/research-paper/wp50_maenpaa.pdf?download=1 (дата звернення 4.05.2020) Р. 19. Назва з екрана.

ще один ²³⁴. Але з часом дана тенденція дещо змінилася, оскільки декілька організацій оприлюднюють єдину позицію у відкритому листі від лютого 2002 року. Мережа кліматичних дій Європа (CAN-Europe), Міжнародна рада збереження птахів (Birdlife International), Друзі землі – Європа (Friends of the Earth Europe) та Всесвітній фонд природи (World Wildlife Fund) опублікували відкритого листа міністрам Європейського Союзу щодо їх спільної позиції щодо внутрішньої торгівлі парниковими газами ²³⁵. Це демонструє той факт, що спільну позицію екологічних неурядових організацій було обговорено та узгоджено. Спільний прес-реліз до Європарламенту було опубліковано даними екологічними організаціями перед першим пленарним голосуванням.

А вже згодом після прийняття директиви 2003 року екологічні неурядові організації оприлюднили спільну заяву, підтримуючи рішення парламенту щодо директиви ²³⁶. По-перше, це демонструє ще один інструмент лобіювання на етапі голосування, а по-друге, доводить факт створення коаліції з екологічних неурядових організацій, а також у той же час демонструє, що базисом так званої зеленої коаліції є Мережа кліматичних дій (CAN-Europe) та Всесвітній фонд природи (World Wildlife Fund) ²³⁷.

Важливим інструментом був контакт, як вже було сказано, з комітетами Європарламенту. До речі, сильніше представництво промисловості було в Раді Європейського Союзу. Вже після голосування в Європарламенті та імплементації закону було опубліковано той факт, що деякі екологічні організації (Мережа кліматичних дій (CAN-Europe) та Всесвітній фонд природи (World Wildlife Fund), Грінпіс (Greenpeace), Друзі землі (Friends of the Earth)) вели приватне онлайн листування з доповідачем (rapporteur) стосовно даної системи ²³⁸. Таким чином можна стверджувати, що центральну

²³⁴ Там само. С. 20.

²³⁵ Там само. С. 21.

²³⁶ Там само. С. 22.

²³⁷ Там само.

²³⁸ Mäenpää C. Something Worth Fighting For: The Evolution of Lobbying Coalitions in the Emissions Trading System [Електронний ресурс] / Crispin Mäenpää // Bruges Political Research Papers. 2016. Режим доступу до ресурсу: https://www.coleurope.eu/system/files_force/research-paper/wp50_maenpaa.pdf?download=1 (дата звернення 5.05.2020). Р. 20. Назва з екрана.

роль в лобіюванні даного закону грали Мережа кліматичних дій (CAN-Europe) та Всесвітній фонд природи (World Wildlife Fund), Грінпіс (Greenpeace), а роль периферії брали на себе Друзі землі (Friends of the Earth), Королівське товариство охорони птахів (Birdlife International), Європейський фонд клімату (European Climate Foundation), Директорат з питань навколишнього середовища (DG environment) та Комітет з навколишнього середовища, охорони здоров'я та безпеки харчових продуктів (the Parliamentary Committee ENVI)²³⁹.

Як вже було зазначено, екологічні організації закликали інші держави-члени активно підтримувати цю систему, окрім того збирали петиції з вимогою підписати цей закон. Екологічні неурядові організації намагалися впровадити дискурс щодо запровадження цієї системи крізь меморандуми, спільну позицію, тощо. Окрім цього, було оприлюднено великої кількості брошур з поясненнями чому велика кількість викидів парникових газів шкодить здоров'ю, навколишньому середовищу та впливає на зміну клімату, наприклад, Всесвітнього фонду природи²⁴⁰.

Для екологічних неурядових організацій було важливо позбутися дискурсу «Кіотська діра», «прибуток від забруднення» тощо, тому вони почали активно співпрацювати з членами Європарламенту, які представляли Партію зелених. Цей процес відбувся лише у червні 2004 році, коли ця партія вперше потрапила до Європарламенту, а була створена у лютому 2004 року²⁴¹.

Тут з'являється новий інструмент екологічних неурядових організацій порівняно з лобіювання закону REACH, це створення рейтингів. Екологічна неурядова організація Всесвітній фонд природи (World Wildlife Fund) створив рейтинг «Dirty thirty» у 2005 році. Цей рейтинг демонстрував електростанції у Європейському Союзі, які забруднюють навколишнє середовище вихлопними

²³⁹ Там само.

²⁴⁰ Living Planet Report 2004 [Електронний ресурс] // WWF International Режим доступу до ресурсу: http://awsassets.panda.org/downloads/lpr_living_planet_report_2004.pdf (дата звернення 6.05.2020). Назва з екрана.

²⁴¹ Convery F. Origins and Development of the EU ETS [Електронний ресурс] / Frank J. Convery // Environmental and Resource Economics volume 4. 2009. Режим доступу до ресурсу: <https://doi.org/10.1007/s10640-009-9275-7>. (дата звернення 6.05.2020). Р. 402. Назва з екрана.

газами. Топ рейтингу зайняв завод Agios Dimitrios в Греції, а за ним рейтинг посідає Frimmersdorf в Німеччині та в Abono Іспанії ²⁴². За допомогою такого виду інструменту екологічна неурядова організація продемонструвала реальну ситуацію з викидами парникових газів в атмосферу, таким чином піднявши освіченість громадян Європейського союзу щодо даної проблеми ²⁴³.

Важливою частиною лобіювання є різні види кампаній. Зокрема, в жовтні 2007 року члени організації Грінпіс (Greenpeace) опинились на території вугільною електростанції в Кінгснорфі. Члени Грінпіс (Greenpeace) наважилися на цей крок, оскільки третину від електроенергії у Великобританії складали саме такого виду станції, а про відновлювану енергетику мови взагалі не йшло, тобто це був свого роду протест, який продемонстрував, що важливо змінювати енергетичний сектор. На учасників даної кампанії було запроваджено карне провадження, однак саме цей протест дав змогу поширити дискурс про відновлювану енергетику і зниження кількості використання парникових газів, які шкодять клімату ²⁴⁴.

Ще однією відомою кампанією є «Big ask campaign» від екологічної неурядової організації Друзі землі (Friends of the Earth) в 2006 році. Ця кампанія закликала до підписання закону, який би допоміг протистояти змінам клімату у Великобританії та Європейському Союзу. Речником даної кампанії був фронтмен групи «Radiohead» Том Йорке. Закон був насамперед покликаний регулювати викиди, як основну причину зміни клімату ²⁴⁵.

31 жовтня 2006 року активісти Грінпіс (Greenpeace) засмагали на льодовику гори Мармолада в Альпах на півночі Італії, щоб продемонструвати,

²⁴² Europe's Dirty 30 [Електронний ресурс] // CAN Europe and WWF. Режим доступу до ресурсу: http://awsassets.panda.org/downloads/dirty_30_report_finale.pdf (дата звернення 7.05.2020). Р. 9. Назва з екрана.

²⁴³ Там само.

²⁴⁴ Coal and climate change: what a difference a decade makes [Електронний ресурс]. 2017. Режим доступу до ресурсу: <https://www.greenpeace.org.uk/news/coal-and-climate-change-what-a-difference-a-decade-makes/> (дата звернення 7.05.2020). Назва з екрана.

²⁴⁵ The big ask campaign: How you helped to make climate change history [Електронний ресурс]. Режим доступу до ресурсу: <https://friendsoftheearth.uk/climate-change/big-ask-how-you-helped-make-climate-change-history> (дата звернення 7.05.2020). Назва з екрана.

як останнім часом зростали температури. Грінпіс (Greenpeace) підкреслили, що саме викиди CO₂ впливають на зміни клімату ²⁴⁶.

Головним девізом Грінпіс (Greenpeace) зазвичай є «дії перед балачками», тому навіть після того, як схему торгівлі вихлопними газами було запроваджено, дана неурядова організація боролася з тим, щоб були кращі зміни і в майбутньому, зокрема проект «Energy [R]evolution» ²⁴⁷. Суть якого є детальний, практичний план скорочення викидів вуглецю та досягнення економічного зростання шляхом заміни викопних палив на відновлювану енергію та енергоефективність технологій ²⁴⁸. Слід також зазначити про соціальні реклами, висвітлення в медіа, інформативні пости в соцмережах. Щодо соціальної реклами, то відео «Greenpeace inspiring action», яке демонструє проблему людського впливу на зміни клімату є чудовим прикладом ²⁴⁹.

Отже, можна прослідкувати, що більшість екологічних неурядових організацій використовували так «grassroots» кампанії, тобто ті, які виникають від масовості та знизу, тобто використання інструментів таких як збір підписів, мітингів, протести тощо.

Таким чином, поштовхом для змін в законодавстві слугувало підписання «Кіотського протоколу». Суть системи торгівлі викидами Європейського Союзу полягало у класичній політиці обмеження та торгівлі квотами на викиди. Екологічні неурядові організації цього разу використали ширшу палітру інструментів лобіювання, зокрема неформальна участь у процесі лобіювання та кооперація між іншими екологічними неурядовими організаціями. Частково неурядові організації використовували прямі дії:

²⁴⁶ Blitz di Greenpeace sulla Marmolada [Електронний ресурс] // Greenpeace. 2006. Режим доступу до ресурсу: <https://www.repubblica.it/2006/05/gallerie/scienzaetecnologia/greenpeace-marmolada/1.html> (дата звернення 9.05.2020). Назва з екрана.

²⁴⁷ The Energy [R]evolution [Електронний ресурс]. – 2010. – Режим доступу до ресурсу: https://www.duesseldorf.greenpeace.de/sites/www.duesseldorf.greenpeace.de/files/greenpeace_energy-revolution_erneuerbare_2050_20150921.pdf (дата звернення 9.05.2020). Р. 15. Назва з екрана.

²⁴⁸ Там само.

²⁴⁹ The official YouTube channel Greenpeace International: Greenpeace: Inspiring Action [Електронний ресурс] Режим доступу до ресурсу: <https://www.youtube.com/watch?v=zVu9eawb1QY> (дата звернення 9.05.2020). Назва з екрана.

протести, кампанії, а також дії, інституційного характеру: підписання петицій, тощо. Загалом екологічні неурядові організації використовували формальне лобіювання, тобто не через особистісні зв'язки з парламентарями.

РОЗДІЛ 5. КЛАСИФІКАЦІЯ ІНСТРУМЕНТІВ ЛОБІЮВАННЯ ЕКОЛОГІЧНИМИ НЕУРЯДОВИМИ ОРГАНІЗАЦІЯМИ В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ

5.1. Загальна характеристика та систематизація інструментів лобіювання екологічними неурядовими організаціями Європейського Союзу

Після детального вивчення інструментів, які використовувалися екологічними неурядовими організаціями під час лобіювання закону REACH та системи торгівлі викидами парникових газів, можна сказати, що активно лобіюють закони неурядові організації під час та до законотворчого процесу, а після впровадження закону зазвичай лобіюють лише нові зміни до законів, які будуть сприяти захисту навколишнього середовища. Неурядові організації часто безпосередньо впливають на процес, зокрема під час співпраці з політичними інститутами Європейського Союзу. Як вже було зазначено, найкраще цей процес спостерігається під час підготовки закону у комітетах з питань навколишнього середовища в Європарламенті та співпраці з доповідачами, оскільки часто на цьому етапі комітети консультуються з питань впливу на навколишнє середовище того чи іншого закону. Наступним важливим кроком є кооперація екологічних неурядових організацій між собою, а також з іншими організаціями, державами-членами, представниками політичних сил (партії «Зелені») тощо. Вважають, що саме колективне лобіювання дає поштовх для змін у законодавчих процесах. Як було зазначено у попередніх двох розділах, існують зазвичай три умовні групи у процесі екологічного лобіювання: екологічна група, група представників промисловості та інститути Європейського союзу, тому вигідним для екологічних груп є створення альянсів, об'єднань та коаліцій. І, нарешті, важливим є проведення різного роду кампаній і досліджень. Під час кампаній екологічні неурядові організації привертають увагу ЗМІ та громадськості до тієї чи іншої проблеми, а за допомогою досліджень, екологічні неурядові

організації науковим шляхом демонструють пагубний вплив промислової діяльності на здоров'я людського організму.

Отже, загальна палітра інструментів лобіювання екологічних організацій є дуже широкою, що дає змогу під час ефективного використання впливати на рішення інститутів Європейського Союзу.

5.2. Види інструментів лобіювання екологічними неурядовими організаціями в Європейському Союзі

Цей розділ повністю присвячений класифікації інструментів лобіювання екологічних неурядових організацій. У даному підпункті усі інструменти, які використовували екологічні неурядові організації під час лобіювання закону REACH та схеми торгівлі вихлопними газами в Європейському Союзі, детально описані, систематизовані та класифіковані. Загальна класифікація у вигляді таблиці виведена в додатки (див. Додаток 3).

Загалом усі інструменти можна поділити на прямі та непрямі. Прямі – це ті інструменти, під час яких екологічні неурядові організації мали безпосередній контакт з інститутами Європейського Союзу. Підпунктом якого є співпраця з інститутами Європейського Союзу, а саме зустрічі, які можуть бути формальні та неформальні (співпраця з партією «Зелених», з комітетами та доповідачами, депутатами Європарламенту), стратегічний консалтинг (участь в онлайн-консультаціях Єврокомісії) і, нарешті, наглядовий контроль, який зазвичай відбувається після прийняття закону²⁵⁰. Підгрупою також виступають відкриті офіційні листи. Наприклад, під час процесу запровадження закону RECH Мережа кліматичних дій, Міжнародна асоціація щодо захисту птахів (Birdlife International), Друзі землі Європа (Friend of the Earth Europe) та Всесвітній фонд природи (World Wildlife Fund) опублікували відкритого листа міністрам Європейського Союзу щодо їх спільної позиції щодо внутрішньої торгівлі парниковими газами.

²⁵⁰ Горбань Ю. С. Бізнес-структури та неурядові організації в регулюванні сферою довкілля в ЄС: досвід для України [Електронний ресурс] / Ю. С. Горбань // Інвестиції: практика та досвід. 2015. № 19. Режим доступу до ресурсу: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/ipd_2015_19_27.pdf (дата звернення 14.05.2020). С. 127–128. Назва з екрана.

Таким чином, співпраця відбувається з усіма інститутами Європейського Союзу на різних етапах процесу лобіювання. Єврокомісія, Європарламент, Рада ЄС, Генеральний директорат з питань охорони навколишнього середовища, комітети Європарламенту, доповідач (rapporteur), партія «Зелених»: саме з цими представниками влади в Європейському Союзі співпрацюють екологічні неурядові організації.

Отже, прямі інструменти лобіювання – це будь-яка співпраця з офіційними інститутами Європейського Союзу на різних етапах та з різною інтенсивністю впродовж усього процесу лобіювання.

Другою великою групою інструментів є непрямі, тобто ті, які у процесі лобіювання інтересів не використовують прямий контакт з політичними інститутами Європейського Союзу. Такі інструменти мають більш вузьку класифікацію, підтипи разом з прикладами, які детально розглянуті нижче.

Насамперед, це інструмент співпраці з іншими країнами Європейського Союзу. По суті, це процес об'єднання та створення так званої «зеленої» коаліції, яка протистояла б коаліції бізнесу. Екологічні неурядові організації закликають інші країни до дії та об'єднання у процесі представництва інтересів. Наприклад, під час лобіювання схеми торгівлі вихлопними газами такі дії були запроваджені щодо співпраці з іншими країнами, які на той час підтримували ідею даної схеми, а саме Австрія, Фінляндія, Греція, Ірландія, Люксембург, Португалія, Іспанія та Швеція²⁵¹.

Другою групою інструментів є корпоративне лобіювання. Сюди відносять створення коаліцій, альянсів та нових неурядових організацій. Сюди ж можна додати і створення коаліцій з іншими країнами. Наприклад, створення коаліції екологічних неурядових організацій Green 10 у боротьбі проти змін клімату та для ефективнішого лобіювання на території

²⁵¹ Dreger J. The Influence of Environmental NGOs on the Design of the Emissions Trading Scheme of the EU: An Application of the Advocacy Coalition Framework [Електронний ресурс] / Jonas Dreger // Bruges Political Research Papers. 2008. Режим доступу до ресурсу: https://www.coleurope.eu/system/files_force/research-paper/wp8_dreger.pdf?download=1 (дата звернення 14.05.2020). Р. 20 – 25. Назва з екрана.

Європейського Союзу ²⁵². Або об'єднання Всесвітнього фонду природи (World Wildlife Fund), Мережі кліматичних дій Європа (CAN-Europe) та Грінпіс (Greenpeace), як приклад корпоративного успішного лобіювання схеми торгівлі вихлопними газами ²⁵³. Що ж до створення нових організацій, які мають на меті допомогти у лобіюванні певного закону, тобто має лише проектний характер, то питання дуже спірне, оскільки, з одного боку, це допомагає альянсу екологічних неурядових організацій ефективно впроваджувати боротьбу проти бізнесу і таким чином, фокусуватися на одному певному проекті та бути частиною коаліції, а з іншого боку, створення нових організацій можна винести і в окрему групу класифікації інструментів лобіювання екологічними неурядовими організаціями. Гарним прикладом є проект «Хімічна реакція» (Chemical reaction), який був створений під час процесу лобіювання закону про зменшення використання шкідливих хімічних речовин. Цей проект був короткостроковим і зараз важко знайти детальну інформацію щодо ефективності, результати діяльності тощо ²⁵⁴.

Третьою, доволі великою, групою інструментів є інформаційно-мобілізаційні акції, тобто, по суті, саме цей процес є найбільшою складовою процесу лобіювання того чи іншого закону, оскільки, саме розповсюдження та оприлюднення інформації стосовно впливу певної проблеми, у даному випадку впливу шкідливих хімічних речовин та вихлопних газів на життя і здоров'я людини та навколишнє середовище. Першою підгрупою є публікація офіційних документів, а саме: меморандумів, єдиних позицій, прес-релізів, доповідей (наприклад, доповідь підготовлена Всесвітнім фондом природи (World Wildlife Fund) та Мережею кліматичних дій Європа (CAN-Europe), у

²⁵² The official website of Green 10 [Електронний ресурс]. 2020. Режим доступу до ресурсу: <https://green10.org/> (дата звернення 16.05.2020). Назва з екрана.

²⁵³ Coen D. Lobbying the European Union : institutions, actors, and issues [Електронний ресурс] / D. Coen, J. Richardson // Oxford Univ. Press.. 2011. Режим доступу до ресурсу: http://docenti.unimc.it/andrea.prontera/teaching/2016/15964/files/business-lobbying-in-the-european-union_chapter_8_reading_week_3 (дата звернення 16.05.2020). Р. 176. Назва з екрана.

²⁵⁴ Black H. Chemical Reaction: The U.S. Response to REACH [Електронний ресурс] / Harvey Black. 2008. Режим доступу до ресурсу: <https://ehp.niehs.nih.gov/doi/pdf/10.1289/ehp.116-a124> (дата звернення 16.05.2020). Р.125–127. Назва з екрана.

якому аналізуються 12 національних планів стосовно другої фази системи торгівлі викидами Європейського Союзу), звіти, маніфести (наприклад, проти тестування хімічних речовин на тваринах). Третьою підгрупою інструментів є адвокасі (advocacy), тобто кампанії, а також проекти ²⁵⁵.

Насамперед, метою такого роду інструментів є поширення інформації про проблеми захисту навколишнього середовища і пояснити чому саме впровадження цього закону необхідно для поліпшення ситуації зі зміною клімату. Протягом лобіювання закону REACH та схеми торгівлі вихлопними газами було проведено різного роду кампанії та проекти. Наприклад, проникнення співробітників Грінпіс (Greenpeace) на електростанцію «Кінгснорф» у 2005 році, Big ask campaign у 2006 році ²⁵⁶, Vigitox campaign у Франції ²⁵⁷, проект HERA – Human Environmental Risk Assessment ²⁵⁸, а також акція від Грінпіс (Greenpeace) : 31 жовтня 2006 року активісти Грінпіс (Greenpeace) засмагали на льодовику гори Мармолад в Альпах на півночі Італії, щоб продемонструвати, як останнім часом зросла температура ²⁵⁹. А також, четвертою підгрупою є процес мобілізації людей для підписання петицій. Головною метою всіх цих інструментів є привернення уваги громадськості та надати розголосу проблемі, а також є зміна чи запровадження певного дискурсу. Наприклад, під час лобіювання схеми торгівлі вихлопними газами було важливо позбутися дискурсу «кіотська діра», «прибуток від забруднення» ²⁶⁰.

²⁵⁵ Gullberg A. Rational lobbying and EU climate policy [Електронний ресурс] / Anne Therese Gullberg // Int Environ Agreements 8. 2008. Режим доступу до ресурсу: <https://doi.org/10.1007/s10784-008-9067-5> (дата звернення 16.05.2020). Р. 169. Назва з екрана.

²⁵⁶ Coal and climate change: what a difference a decade makes [Електронний ресурс]. 2017. Режим доступу до ресурсу: <https://www.greenpeace.org.uk/news/coal-and-climate-change-what-a-difference-a-decade-makes/> (дата звернення 17.05.2020). Назва з екрана

²⁵⁷ Guide cosmetox [Електронний ресурс] // Greenpeace Режим доступу до ресурсу: <https://www.econologie.com/file/environnement/greenpeace-guide-cosmetox.pdf>. Назва з екрана

²⁵⁸ The official site of HERA [Електронний ресурс] Режим доступу до ресурсу: <https://www.heraproject.com/Initiative.cfm> (дата звернення 17.05.2020). Назва з екрана.

²⁵⁹ Blitz di Greenpeace sulla Marmolada [Електронний ресурс] // Greenpeace. 2006. Режим доступу до ресурсу: <https://www.repubblica.it/2006/05/gallerie/scienzaetecnologia/greenpeace-marmolada/1.html> (дата звернення 9.05.2020). Назва з екрана.

²⁶⁰ Convery F. Origins and Development of the EU ETS [Електронний ресурс] / Frank J. Convery // Environmental and Resource Economics volume 4. 2009. Режим доступу до ресурсу: <https://doi.org/10.1007/s10640-009-9275-7> (дата звернення 18.05.2020). Р. 395. Назва з екрана.

Четвертою підгрупою непрямих інструментів лобіювання екологічних неурядових організацій є просвітницька діяльність. Зазвичай це публікація брошур та проведення вокршопів, семінарів, лекцій тощо. Наприклад, Грінпіс (Greenpeace) створив детальний опис найбільш використовуваних косметичних засобів на вміст шкідливих токсичних хімічних речовин. Слід зазначити, що на меті використання цих інструментів є просвіта населення Європейського Союзу з питань захисту навколишнього середовища, таким чином екологічні неурядові організації знаходять підтримку у населення, а як відомо, громадяни Європейського Союзу також беруть участь у законотворчому процесі, мітингах, акціях, підписують петиції тощо ²⁶¹.

П'ятою підгрупою є аналітична експертиза, тобто дослідження, які проводять екологічні неурядові організації з метою демонстрації проблем, які на даному етапі існують в Європейському Союзі, таким чином показати, що з цим необхідно боротися, створюючи нові стандарти, закони тощо. Також це можуть бути аналітичні документи. Наприклад, У 2000 році Грінпіс (Greenpeace) спільно з національними офісами Грінпіс (Greenpeace) збирали зразки пилу в будівлях парламенту в ряді європейських країн. Всесвітній фонд дикої природи замовив спеціальне дослідження провідних економік для того, аби крізь призму закону REACH подивитися на переваги для бізнесу. Також продукти харчування у Великобританії, Греції, Швеції, Фінляндії, Іспанії, Італії були проаналізовані на вісім груп техногенних хімічних речовин. Інколи екологічні неурядові організації використовують цілі кампанії для досліджень, зокрема Detox campaign. Під час даного проєкту було проведено дослідження дощових крапель на вміст шкідливих хімічних речовин. Також були проведені тести крові певній кількості людей і визначена кількість хімічних речовин у крові, а також визначили рівень небезпеки цих речовин для організму. Таким чином, метою є розголос проблеми за допомогою просвітницької діяльності та

²⁶¹ Coen D. Lobbying the European Union : institutions, actors, and issues [Електронний ресурс] / D. Coen, J. Richardson // Oxford Univ. Press.. 2011. Режим доступу до ресурсу: http://docenti.unimc.it/andrea.prontera/teaching/2016/15964/files/business-lobbying-in-the-european-union_chapter_8_reading_week_3 (дата звернення 18.05.2020). Р. 177. Назва з екрана.

інформаційно-мобілізаційних акцій, а також аргументувати ці проблеми за допомогою досліджень, аналітичних документів, які демонструють пагубний вплив на організм людини, тварин, навколишнє середовище тощо ²⁶².

Шостою підгрупою є доволі сучасний та новий вид інструментів: онлайн лобіювання. По-перше, це пости, зазвичай інформаційного характеру, у соціальних мережах. По-друге, це активне використання мережі YouTube, а саме для соціальної реклами (Greenpeace inspiring action), інформативних відеороликів або короткометражних фільмів. По-третє, це, звичайно, робота з офіційними сайтами, тобто оприлюднення інформації щодо того чи іншого закону на офіційній сторінці екологічної неурядової організації. Метою даної групи інтересів – це інформативна і просвітницька функції одночасно.

Сьомою підгрупою є співпраця із засобами масової інформації. Насамперед, це, звичайно, соціальна реклама (відеоролик у ході кампанії "Vigitox") та створення рейтингів. Зазвичай, рейтинги опубліковані або в інтернет виданнях, або в друкованих : газети або журнали і побічно про них згадують на телебаченні, зазвичай, короткою підводкою (рейтинг "Dirty thirty" 2005 рік) ²⁶³. Для екологічних неурядових організацій є важливим - привернути увагу саме ЗМІ, оскільки ця платформа ширша, ніж мережа інтернет, а також ефект від розголосу кращий і привертає увагу інших політичних інститутів Європейського Союзу, але слід зазначити, що видання та телеканали мають бути авторитетними.

Восьмою підгрупою є інноваційні інструменти, тобто це певні плани або проекти в яких запропоновані рішення тієї чи іншої проблеми для широкого загалу. Наприклад, «Energy [R]evolution» - детальний, практичний план скорочення викидів вуглецю та досягнення економічного зростання шляхом заміни викопних палив на відновлювану енергію та енергоефективність

²⁶² Hazardous chemicals in house dusts as indicators of chemical exposure in the home [Електронний ресурс] / P. Johnston, D. Santillo, I. Labunska, M. Fairley // Greenpeace Research Laboratories Technical Note 02/2003 Режим доступу до ресурсу: http://www.greenpeace.to/publications/consuming_chemicals_VO_mp.pdf. (дата звернення 18.05.2020). Р. 11–17. Назва з екрана.

²⁶³ Europe's Dirty 30 [Електронний ресурс] // CAN Europe and WWF. Режим доступу до ресурсу: http://awsassets.panda.org/downloads/dirty_30_report_finale.pdf (дата звернення 18.05.2020). Назва з екрана.

технологій. Цей інструмент має консультаційний характер, тобто інститути Європейського Союзу, а саме комітети, які відповідальні за розробку закону та часто консультуються з різними групами інтересу стосовно впливу закону на навколишнє середовище або бізнес (якщо брати до уваги «зелене» лобіювання) ²⁶⁴.

Дев'ятою підгрупою є моніторингова діяльність, яка, зазвичай, здійснюється під час впровадження закону та після, що є основою контролю екологічними неурядовими організаціями політичні інститути Європейського Союзу. Окрім того, можливе і подальше лобіювання, щоб покращити закон відповідно до інновацій, змін в суспільстві тощо. Прикладом може слугувати EUVOTEWATCH. Метою даного проекту від екологічних неурядових організацій є моніторинг: хто голосує за проблеми навколишнього середовища з членів Європарламенту ²⁶⁵.

Останньою, десятою підгрупою є правозахисна діяльність, яка зазвичай характеризується співпрацею з організаціями, які займаються захистом прав людини, але й в принципі саме ідея, наприклад, екологічних неурядових організацій є захист прав людини. Наприклад, якщо говорити про дослідження, яке провели неурядові організації з метою продемонструвати проблеми впливу хімічних речовин на людський організм і тим самим лобіювати закон REACH, то екологічні неурядові організації відстоюють права людини на здоров'я. Цей інструмент є важливим аргументом під час лобіювання законів, оскільки Європейський Союз має діяти згідно прав і законів (Європейський Союз прийняв законодавство про охорону здоров'я відповідно до Договору про функціонування Європейського Союзу: Стаття 168 (захист громадського здоров'я), Стаття 114 (відповідність законів) та

²⁶⁴ The Energy [R]evolution [Електронний ресурс]. 2010. Режим доступу до ресурсу: <https://storage.googleapis.com/planet4-southeastasia-stateless/2019/04/988180ba-988180ba-final-final-final-er-briefer.pdf> (дата звернення 18.05.2020). Р. 1. Назва з екрана.

²⁶⁵ Burns C. Enlargement and the Environment: The Changing Behaviour of the European Parliament [Електронний ресурс] / C. Burns // Journal of Common Market Studies, 50(1). 2012. Режим доступу до ресурсу: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/epdf/10.1111/j.1468-5965.2011.02212.x> (дата звернення 18.05.2020). Р. 55–70. Назва з екрана.

Стаття 153 (соціальна політика)) ²⁶⁶. Цю підгрупу можна також віднести і до прямих інструментів, у випадку, якщо неурядова організація звертається до суду Європейського Союзу.

Отже, усі інструменти, які використовують екологічні неурядові організації під час лобіювання законів, можна поділити на дві групи: прямі та непрямі. Прямі – це безпосередня співпраця з політичними інститутами Європейського Союзу. Непрямі інструменти можна поділити на десять підгруп: співпраця з іншими країнами, корпоративне лобіювання (створення коаліцій, альянсів, нових організацій), інформаційно-мобілізаційні акції (публікації офіційних документів, відкриті офіційні листи, advocacy (кампанії та проекти), підписання петицій), просвітницька діяльність (публікація брошур. Проведення семінарів, лекцій, воркшопів), аналітична експертиза (різного роду дослідження, аналітичні документи), онлайн лобіювання (пости інформаційного характеру в соціальних мережах, розвиток діяльності на YouTube, оприлюднення інформації на офіційних сайтах), співпраця зі ЗМІ (створення рейтингів, соціальної реклами), моніторингова діяльність (під час кампанії та після запровадження закону) та правозахисна діяльність. Слід зазначити, що комплексне використання цих інструментів є ефективним під час лобіювання. Варто додати, що класифікація може включати в себе й інші інструменти, які використовують екологічні неурядові організації, тобто кількість інструментів незчисленна, але саме лобіювання екологічними організаціями закону REACH та схеми торгівлі вихлопними газами було основою для даної класифікації.

²⁶⁶ An official website of the European Union: EU Health Policy [Електронний ресурс] Режим доступу до ресурсу: https://ec.europa.eu/health/policies/overview_en (дата звернення 18.05.2020). Назва з екрана.

ВИСНОВКИ

Вплив екологічних неурядових організацій у процесі лобіювання на рівні Європейського Союзу є досить значущим, що доведено у даному дослідженні. Саме інструменти, які використовувалися під час лобіювання законів REACH та схеми торгівлі викидами парникових газів, вплинули на рішення Європарламенту та фінальні законопроекти, що дає змогу стверджувати про значний вплив екологічних неурядових організацій у процесі лобіювання.

Спираючись на огляд літератури, було визначено, що лобістська діяльність чітко визначена низкою робочих документів, зокрема робочий документ «Лобіювання в Європейському Союзі: чинні норми і правила», зелена та біла книги, а також численні хартії та рекомендації і, нарешті, було створено обов'язковий реєстр для усіх груп лобістів. Також, було виявлено наступну тенденцію: активно створюються коаліції лобістських груп для ефективної лобістської діяльності, яка була практично доведена на прикладі коаліції неурядових екологічних організацій «Green 10». Окрім цього, у першому розділі, були описані основні актори лобіювання в Європейському Союзі і це допомогло дійти висновку, що важливими акторами є Єврокомісія, оскільки має функцію законодавчої ініціативи, та Європарламент через законодавчі функції, а в практичній частині дійшли висновку, що саме ці інститути є елементами прямих інструментів лобіювання екологічними неурядовими організаціями і навіть використання непрямих інструментів мають на меті вплинути на ці політичні інститути, але опосередковано. Також описано поетапний процес лобіювання на рівні Європейського Союзу, що дало змогу описати за цією схемою процес лобіювання законів REACH та схеми торгівлі вихлопними газами. Згідно висновкам з першого розділу вдалося виконати наступні поставлені завдання: описати суть лобіювання на рівні Європейського Союзу, виокремити та описати роль акторів у процесі лобіювання на рівні Європейського Союзу.

Дослідження суті, законодавчо-нормативної бази та фінансування екологічної політики Європейського Союзу, дало змогу прийти до висновку, що частково коаліція неурядових організацій «Green 10» фінансується Європейським Союзом, які активно лобіюють так звані «зелені закони» на рівні Європейського Союзу. Таким чином, екологічні неурядові організації є важливою частиною лобіювання в Європейському Союзі, а також, що конкуренція відбувається лише на рівні фінансування, оскільки усі екологічні неурядові організації мають спільну мету. Основна суть європейської екологічної політики - це, в першу чергу, бути кліматично нейтральним, а також знижувати вплив людської діяльності на зміну клімату, що активно пропагують екологічні неурядові організації на рівні Європейського Союзу. Таким чином, у другому розділі було виконано поставлене завдання: охарактеризувати суть екологічної політики у Європейському Союзі.

Окрім того, згідно з законом використання хімічних речовин, дійшли висновку, що даний закон є важливим внеском щодо сталого розвитку Європейського Союзу, піднімаючи стандарти захисту навколишнього середовища та здоров'я, до того ж одночасно заохочувати промисловість впроваджувати інновації щодо безпечніших та «зелених» продуктів. Підсумовуючи, можна зазначити, що важливим кроком екологічних неурядових організацій було використання стратегії аргументів, оскільки вони проводили дослідження, аби продемонструвати пагубний вплив на організм людини шкідливих хімічних речовин, залучаючи представників влади Європейського Союзу та країн-членів Європейського Союзу, які були прихильниками даного закону. Однак загалом, була використана велика кількість прямих та непрямих інструментів, які згодом були виведені у загальну класифікацію у п'ятому розділі.

У результаті опису суті схеми торгівлі викидами Європейського Союзу, яка є важливою частиною глобальної програми «Climate action» по збереженню навколишнього середовища, метою, якого є скоротити викиди вихлопних газів згідно з підписаним Кіотським протоколом, було визначено,

що у процесі лобіювання взаємодіяли чотири групи: бізнес - коаліція, «зелена» коаліція, країни-члени Європейського Союзу, інститути Європейського Союзу. Однак, варто зазначити, що під час лобіювання даної системи, інститути Європейського Союзу були умовно поділені на два табори через сумніви щодо коректності залучення хімічної та алюмінієвої промисловості до цієї схеми. І важливу роль на себе взяли екологічні неурядові організації, що створили коаліцію та мали єдину спільну позицію на відміну від бізнес коаліції – фрагментарну. Тут важливо зазначити, що під час лобіювання даного закону екологічні неурядові організації у своїй більшості використовували непрямі інструменти впливу, а саме «grassroots» кампанії. Підсумовуючи, можна стверджувати, що під час зазвичай процес лобіювання екологічними неурядовими організаціями відбувається до, під час та після прийняття політичних рішень. Загалом участь екологічних неурядових організацій є неформальним, тобто використання зазвичай непрямих інструментів лобіювання, а також базується на кооперації і поширенні інформації. Стратегії, які використовують екологічні неурядові організації є використання аргументів та дій: дослідження, бойкоти, протести, кампанії. Загалом лобіювання екологічних неурядових організацій є досить формальним, тобто не через особистісні зв'язки. Згідно висновками третього та четвертого розділів вдалося виконати наступні поставлені завдання: визначити інструменти лобіювання інтересів екологічними неурядовими організаціями на рівні Європейського Союзу.

У результаті аналізу процесу лобіювання законів REACH та схеми торгівлі викидами Європейського Союзу, а також аналізу інструментів, які використовувалися екологічними неурядовими організаціями під час лобіювання, була розроблена класифікація на базисі інструментів, які використовувалися під час цих двох проектів. Систематизація усіх інструментів дала змогу зробити висновок про їх різноманітність та гнучкість у використанні. Під час створення класифікації було вирішено поділити усі інструменти на прямі, тобто ті, під час використання яких екологічні неурядові

організації мають безпосередній контакт з представниками офіційних інститутів Європейського Союзу, та непрямі – інструменти, які не мали на меті безпосередній контакт з представниками офіційних інститутів Європейського Союзу, однак мали опосередкований вплив. Співпраця з офіційними інститутами Європейського Союзу можна виділити, як групу прямих інструментів, а також їх підгрупи, зустрічі (формальні та неформальні), стратегічний консалтинг та наглядовий контроль. До непрямих інструментів можна віднести десять груп: співпраця з іншими країнами, корпоративне лобіювання (створення коаліцій, альянсів, нових організацій), інформаційно-мобілізаційні акції (публікації офіційних документів, відкриті офіційні листи, кампанії та проекти, підписання петицій), просвітницька діяльність (публікація брошур, проведення семінарів, лекцій, воркшопів), аналітична експертиза (різного роду дослідження, аналітичні документи), онлайн лобіювання (пости інформаційного характеру в соціальних мережах, розвиток діяльності на YouTube, оприлюднення інформації на офіційних сайтах), співпраця зі ЗМІ (створення рейтингів, соціальної реклами), моніторингова діяльність (під час кампанії та після запровадження закону) та правозахисна діяльність. Слід зазначити, що комплексне використання цих інструментів є ефективним під час лобіювання. Нарешті, у п'ятому розділі було виконано останнє поставлене завдання: класифікувати інструменти лобіювання інтересів екологічними неурядовими організаціями на рівні Європейського Союзу.

Наступні дослідження можуть бути проведені у галузі використання цих інструментів екологічними неурядовими організаціями під час лобіювання інших «зелених» законів Європейського Союзу для того, аби у випадку використання нових інструментів розширити класифікацію. Також важливим для України буде порівняти процес лобіювання екологічними неурядовими організаціями законів на рівні Європейського Союзу та в Україні, а також створити класифікацію інструментів, які використовують екологічні неурядові організації в Україні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Бабенко О. С. Розвиток законодавства Європейського Союзу в сфері виробництва, поширення та використання хімічних речовин [Електронний ресурс] // Інтелігенція і влада. – 2012. – Вип. 26. – Режим доступу до ресурсу: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/iiv_2012_26_8.pdf. – С. 77 (дата звернення 2.04.2020). – Назва з екрана.
2. Войнич О. М. Комунікації інститутів ЄС з лобі-групами і громадянським суспільством [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: http://journals.iir.kiev.ua/index.php/pol_n/article/view/3334 (дата звернення 19.03.2020). – Назва з екрана.
3. Газізов М. М. Сутнісні характеристики розвитку лобізму у національних організаціях (Європейський Союз). – [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/tppd_2015_17_3.pdf. – С. 26. – (дата звернення 11.03.2020). – Назва з екрана.
4. Горбань Ю. С. Суб'єкти екологічного врядування ЄС: наднаціональний рівень // Збірник наукових праць Національної академії державного управління при Президентові України. Вип.1. – 2014. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/znpnadu_2014_1_7.pdf. – С. 70. – (дата звернення 29.03.2020). – Назва з екрана.
5. Дем'янчук О. Державна політика і державне управління: політологічні аспекти / О.Дем'янчук // Факт. Київ. – 2008. – С. – 44.
6. Качурінер В. Л. Принципи та правові важелі екологічної політики Європейського Союзу // Право і суспільство № 6.1.. – 2014. – [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi->

bin/irbis_nbu/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Pis_2014_6.1_43.pdf. – С. 255. – (дата звернення 25.03.2020). – Назва з екрана.

7. Кодекс кращих практик участі громадськості у процесі прийняття рішень Ухвалений Конференцією міжнародних неурядових організацій Ради Європи на засіданні 1 жовтня 2009 року [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://rm.coe.int/16802eeddb>. – С.9. – (дата звернення 13.03.2020). – Назва з екрана.

8. Куюмджиєва А. Міжнародна практика заходів, спрямованих на зміцнення довіри між державою та організаціями громадянського суспільства // Оpubліковано Координатором проектів ОБСЄ в Україні. – 2010. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.osce.org/uk/ukraine/75885?download=true>. – С.25. – (дата звернення 11.03.2020). – Назва з екрана.

9. Нестерович В. Ф. Конституційно-правове регулювання інституту лобіювання у Європейському Союзі // Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка. Вип. 2.. – 2011. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vlduvs_2011_2_6 (дата звернення 13.03.2020). – Назва з екрана.

10. Носа А. М. Особливості формування, розвитку та здійснення спільної екологічної політики Європейського Союзу як інструменту забезпечення екологічної безпеки світового співтовариства // Науковий вісник Ужгородського національного університету Випуск 13. – 2017. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/13_2_2017ua/14.pdf. – С. 60. – (дата звернення 25.03.2020). – Назва з екрана.

11. Оліференко О. Головні тенденції формування екологічного простору // Науковий вісник Вип.6. – 2010. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу до

ресурсу: http://lvivacademy.com/vidavnitstvo_1/visnik6/fail/Olefirenko.pdf (дата звернення 26.03.2020). – Назва з екрана.

12. Парсонс Вейн. Публічна політика: вступ до теорії і практики аналізу політики. /Пер. з англ. О.Дем'янчука. – К., Вид. дім «Києво-Могилянська академія». – 2006. – Розділ 1.10.

13. Сокур С. П. Єврокомісія та лобістська діяльність в ЄС // Актуальні проблеми міжнародних відносин. – 2014. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/apmv_2014_118\(1\)_11](http://nbuv.gov.ua/UJRN/apmv_2014_118(1)_11) (дата звернення 15.03.2020). – Назва з екрана.

14. Сумська В. В. Теоретичні підходи до визначення поняття "лобіювання". – 2010. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/DeBu_2010_2_26.pdf (дата звернення 10.03.2020). – Назва з екрана.

15. Труш О. О. Формування та реалізація спільної екологічної політики Європейського Союзу в умовах сучасних інтеграційних процесів. – 2014. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/db/2014-1/doc/4/05.pdf> (дата звернення 26.03.2020). – Назва з екрана.

16. 14 January 1999: Crisis in the EU [Електронний ресурс] Режим доступу до ресурсу: http://news.bbc.co.uk/democracylive/hi/historic_moments/newsid_820700/8207105.stm. – Назва з екрана.

17. А “rapporteur” - the person who presents reports to Parliament [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?language=en&type=IM-PRESS&reference=20060725STO09938> (дата звернення 2.05.2020). – Назва з екрана.

18. Alter R. Lobbyists, Government and Public Trust // OECD PUBLISHING. – 2009. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.oecd->

ilibrary.org/docserver/9789264073371-en.pdf?expires=1589889381&id=id&accname=oid011481&checksum=1DC0E01DF69C6501EE83CA188EE3D200 (дата звернення 10.03.2020). – Назва з екрана.

19. An official website of the European Union : EU Emissions Trading System (EU ETS) Policy [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: https://ec.europa.eu/clima/policies/ets_en#tab-0-0 (дата звернення 27.04.2020). – Назва з екрана.

20. An official website of the European Union: 2020 climate & energy package [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: https://ec.europa.eu/clima/policies/strategies/2020_en (дата звернення 25.03.2020). – Назва з екрана.

21. An official website of the European Union: 2030 climate & energy framework [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: https://ec.europa.eu/clima/policies/strategies/2030_en (дата звернення 25.03.2020). – Назва з екрана.

22. An official website of the European Union: 2050 long-term strategy [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: https://ec.europa.eu/clima/policies/strategies/2050_en (дата звернення 2.05.2020). – Назва з екрана.

23. An official website of the European Union: Energy, Climate change, Environment [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: https://ec.europa.eu/info/energy-climate-change-environment_en (дата звернення 2.05.2020). – Назва з екрана.

24. An official website of the European Union: EU Emissions Trading System (EU ETS) [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: https://ec.europa.eu/clima/policies/ets_en#tab-0-0 (дата звернення 27.04.2020). – Назва з екрана.

25. An official website of the European Union: EU Health Policy [Електронний ресурс] – Режим доступу до

ресурсу: https://ec.europa.eu/health/policies/overview_en (дата звернення 27.04.2020). – Назва з екрана.

26. An official website of the European Union: how does the Council work [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: https://europa.eu/european-union/about-eu/institutions-bodies/council-eu_en#how-does-the-council-work (дата звернення 30.03.2020). – Назва з екрана.

27. An official website of the European Union: LIFE programme [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://ec.europa.eu/easme/en/life> (дата звернення 29.03.2020). – Назва з екрана.

28. An official website of the European Union: Phases 1 and 2 (2005-2012) [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: https://ec.europa.eu/clima/policies/ets/pre2013_en (дата звернення 28.04.2020). – Назва з екрана.

29. An official website of the European Union: what does the commission do [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: https://europa.eu/european-union/about-eu/institutions-bodies/european-commission_en#what-does-the-commission-do (дата звернення 27.04.2020). – Назва з екрана.

30. Application of the European Union Emissions Trading Directive // EEA Report No 4/2017. – [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.aether-uk.com/CMSPages/GetFile.aspx?guid=500d68fd-ad17-46f6-a495-d2098661550c> (дата звернення 27.04.2020). – Назва з екрана.

31. Berg J. Eu Legislative Footprint: What's the real influence of lobbying?. – 2015. – [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://transparency.eu/wp-content/uploads/2016/09/Transparency-05-small-text-web-1.pdf> (дата звернення 10.03.2020). – Назва з екрана.

32. Bernhagen P. The Political Influence of Business in the European Union / P. Bernhagen, A. Dür, D. Marshall., 2019. – P. 211.

33. Bieber R. An ever-closer Union A critical analysis of the Draft Treaty establishing the European Union // Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities. 1985. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу до

ресурсу: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/e4953b14-dfc3-4937-8b2c-63327937158c/language-en> (дата звернення 14.03.2020). – Назва з екрана.

34. Black H. Chemical Reaction: The U.S. Response to REACH. – 2008. – [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://ehp.niehs.nih.gov/doi/pdf/10.1289/ehp.116-a124> (дата звернення 16.05.2020). – Назва з екрана.

35. Blitz di Greenpeace sulla Marmolada [Електронний ресурс] // Greenpeace. – 2006. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.repubblica.it/2006/05/gallerie/scienzaetecnologia/greenpeace-marmolada/1.html> (дата звернення 9.05.2020). – Назва з екрана.

36. Bomberg E. Policy learning in an enlarged European Union: environmental NGOs and new policy instruments. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <https://doi.org/10.1080/13501760601122522>. (дата звернення 30.03.2020). – Назва з екрана.

37. Bond S. Toxic-free fashion hits Spanish catwalk [Електронний ресурс] / Sam Bond // source edie newsroom. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.edie.net/amp-news/1/Toxic-free-fashion-hits-Spanish-catwalk/11615/> (дата звернення 22.04.2020). – Назва з екрана.

38. Bouwen P. A Comparative Study of Business Lobbying in the European Parliament, the European Commission and the Council of Ministers. MPIfG Discussion Paper. Köln, Max-Planck-Institut für Gesellschaftsforschung. – 2002. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: https://www.mpifg.de/pu/mpifg_dp/dp02-7.pdf. – (дата звернення 17.03.2020). – Назва з екрана.

39. Burns C. Enlargement and the Environment: The Changing Behaviour of the European Parliament. Journal of Common Market Studies, 50(1). – 2012. – [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/epdf/10.1111/j.1468-5965.2011.02212.x> (дата звернення 21.04.2020). – Назва з екрана.

40. Clean Baltic within REACH? [Електронний ресурс] // WWF. Режим доступу до ресурсу: <https://www.wwf.eu/?18050/Clean-Baltic-within-Reach> (дата звернення 12.04.2020). – Назва з екрана.

41. Coal and climate change: what a difference a decade makes [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.greenpeace.org.uk/news/coal-and-climate-change-what-a-difference-a-decade-makes/> (дата звернення 7.05.2020). – Назва з екрана.

42. Coen D. Lobbying the European Union : institutions, actors, and issues // Oxford Univ. Press.. – 2011. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: http://docenti.unimc.it/andrea.prontera/teaching/2016/15964/files/business-lobbying-in-the-european-union_chapter_8_reading_week_3 (дата звернення 22.03.2020). – Назва з екрана.

43. Consolidated version of the Treaty on European Union / Protocols - Declarations annexed to the Final Act of the Intergovernmental Conference which adopted the Treaty of Lisbon, signed on 13 December 2007 [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:12012M/TXT&from=EN> (дата звернення 15.03.2020). – Назва з екрана.

44. Convery F. Origins and Development of the EU ETS. Environmental and Resource Economics volume 4. – 2009. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://doi.org/10.1007/s10640-009-9275-7> (дата звернення 29.04.2020). – Назва з екрана.

45. Dedman M. Origins & development of the European Union 1945–2008: a history of European integration. – New York: Routledge, 2010. – P. 219.

46. Definitive Adoption (EU, Euratom) 2020/227 of the European Union's general budget for the financial year 2020 [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <https://eur-lex.europa.eu/budget/data/General/2020/en/SEC03.pdf> (дата звернення 29.03.2020). – Назва з екрана.

47. Definitive Adoption (EU, Euratom) 2020/227 of the European Union's general budget for the financial year 2020 [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32020B0227&from=GA> (дата звернення 29.03.2020). – Назва з екрана.

48. DetoX Campaign – breaking the unknown about chemicals. – [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: https://d2ouvy59p0dg6k.cloudfront.net/downloads/detox_campaigning_for_safer_chemicals.pdf (дата звернення 16.04.2020). – Назва з екрана.

49. Detox Factsheets lessons from the past // WWF. – [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://d2ouvy59p0dg6k.cloudfront.net/downloads/detoxfactsheetlessons.pdf> (дата звернення 16.04.2020). – Назва з екрана.

50. Directive 2004/101/EC of The European Parliament And Of The Council of 27 October 2004. – [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32004L0101> (дата звернення 27.04.2020). – Назва з екрана.

51. Dreger J. The Influence of Environmental NGOs on the Design of the Emissions Trading Scheme of the EU: An Application of the Advocacy Coalition Framework // Bruges Political Research Papers. – 2008. – [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: https://www.coleurope.eu/system/files_force/research-paper/wp8_dreger.pdf?download=1 (дата звернення 2.05.2020). – Назва з екрана.

52. Ellerman D. The Eu Emission Trading Scheme: A Proto-Type Global System? // Cambridge University Press. – [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://web.stanford.edu/dept/france-stanford/Conferences/Climate/Ellerman.pdf>. (дата звернення 27.04.2020). – Назва з екрана.

53. Endre A. Kyoto, Europe? —An Economic Evaluation of the European Emission Trading Directive // European Journal of Law and Economics volume 19. – 2005. – [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://doi.org/10.1007/s10657-005-5274-5> (дата звернення 26.04.2020).

– Назва з екрана.

54. EU ETS Handbook // European Union. – 2015. – [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: https://ec.europa.eu/clima/sites/clima/files/docs/ets_handbook_en.pdf (дата звернення 27.04.2020). – Назва з екрана.

55. Europe's Dirty 30 // CAN Europe and WWF [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: http://awsassets.panda.org/downloads/dirty_30_report_finale.pdf (дата звернення 7.05.2020). – Назва з екрана.

56. European Charter Of Active Citizenship [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: http://www.activecitizenship.net/files/civic-activism/carta_europea_ca_eng.pdf (дата звернення 13.03.2020). – Назва з екрана.

57. European Parliament Fact Sheets on the European Union: Chemicals and pesticides. – [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/en/sheet/78/chemicals-and-pesticides> (дата звернення 25.03.2020). – Назва з екрана.

58. European Parliament resolution of 13 January 2009 on the perspectives for developing civil dialogue under the Treaty of Lisbon [Електронний ресурс]. – 2010. – Режим доступу до ресурсу: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:52009IP0007&from=EN> (дата звернення 13.03.2020). – Назва з екрана.

59. Fact Sheets on the European Union [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/en/sheet/71/environment-policy-general-principles-and-basic-framework> (дата звернення 25.03.2020). – Назва з екрана.

60. Florenz K. H. Politikberatung in Europa am Beispiel der Chemikalienpolitik REACH in In Dagger, S., Kambeck, M. (Eds.): Politikberatung und Lobbying in Brüssel / K. H. Florenz. – Wiesbaden: VS Verlag, 2007.

61. Fuchs O. REACH: A New Paradigm for the Management of Chemical Risks // Health and Environment Reports, N 4. – [Электронный ресурс] – Режим доступа до ресурсу: <https://www.ifri.org/sites/default/files/atoms/files/reachnewparadigm.pdf> (дата звернення 5.04.2020). – Назва з екрана.

62. Funding opportunities [Электронный ресурс]. – Режим доступа до ресурсу: https://ec.europa.eu/environment/funding/intro_en.htm (дата звернення 29.03.2020). – Назва з екрана.

63. Gengyu L. HERA: Partial Label Learning By Combining Heterogeneous Loss With Sparse and Low-Rank Regularization (ACM Transactions On Intelligent Systems and Technology). – P.1–19.

64. Giegold S. Das Dieselgate der EU-Chemiebranche // EUROACTIVE. – [Электронный ресурс] – Режим доступа до ресурсу: https://www.euractiv.de/section/gesundheit-und-verbraucherschutz/opinion/das-dieselgate-der-eu-chemiebranche/?_ga=2.121041089.813607293.1589965659-2099816476.1583246463 (дата звернення 3.04.2020). – Назва з екрана.

65. Green Paper European Transparency Initiative. Brussels, 3.5.2006 COM(2006) 194 final. – [Электронный ресурс] – Режим доступа до ресурсу: https://europa.eu/documents/comm/green_papers/pdf/com2006_194_en.pdf (дата звернення 11.03.2020). – Назва з екрана.

66. Greenwald C. Lobbying. Group power: Lobbying and public policy [Электронный ресурс] – Режим доступа до ресурсу: <https://doi.org/10.1002/ncr.4100660813> (дата звернення 20.03.2020). – Назва з екрана.

67. Greenwood J. Interest representation in the European Union. / J. Greenwood. – Basingstoke, Palgrave Macmillan, 2003. – P. 282.

68. Gründinger, W. Lobbyismus im Klimaschutz: die nationale Ausgestaltung des europäischen Emissionshandelssystems / von Wolfgang Gründinger: Die nationale Ausgestaltung des europäischen Emissionshandelssystems. – Wiesbaden: VS Verlag für Sozialwissenschaften, 2012.

69. Guide cosmetox. Greenpeace [Электронный ресурс] – Режим доступа до ресурсу: <https://www.econologie.com/file/environnement/greenpeace-guide-cosmetox.pdf> (дата звернення 16.04.2020). – Назва з екрана.

70. Gullberg A. Rational lobbying and EU climate policy. Int Environ Agreements 8. – 2008. – [Электронный ресурс] – Режим доступа до ресурсу: <https://doi.org/10.1007/s10784-008-9067-5> (дата звернення 30.04.2020). – Назва з екрана.

71. Hazardous chemicals in house dusts as indicators of chemical exposure in the home. Greenpeace Research Laboratories Technical Note 02/2003. – [Электронный ресурс] – Режим доступа до ресурсу: http://www.greenpeace.to/publications/consuming_chemicals_VO_mp.pdf (дата звернення 20.04.2020). – Назва з екрана.

72. Hix S. Legislative behaviour and party competition in the European Parliament: An application of nominate to the EU // Journal of Common Market Studies. – 2001. – P. 663–688.

73. Hix S. The political system of the European Union / Simon Hix., 2000. – p. 188.

74. Jen S. Navigating REACH // Chemical Reaction. – [Электронный ресурс] – Режим доступа до ресурсу: https://www.healthandenvironment.org/uploads-old/Navigating%20REACH_7%20ngos.pdf (дата звернення 9.04.2020). – Назва з екрана.

75. Jordan A., Adelle C. Environmental policy in the EU: actors, institutions and processes / A. Jordan, C. Adelle// Routledge. – 2013. – P. 182 – 183.

76. Killing them softly [Электронный ресурс] // WWF. Режим доступа до ресурсу: <https://www.wwf.eu/?72080/Killing-them-softlyHealth-effects-in-Arctic->

[wildlife-linked-to-chemical-exposures-Full-report-summary](#)(дата звернення 12.04.2020). – Назва з екрана.

77. Knill, C. Implementing EU environmental policy: new directions and old problems. New directions and old problems. – (1. publ.). – Manchester; New York: Manchester Univ. Press, 2000.

78. Koopmans T. Courts and Political Institutions: A Comparative View. – Cambridge: Cambridge University Press, 2003. – P.2.

79. Lehman W. Lobbying in the European Union: current rules and practices European Communities. – 2003. – [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/etudes/join/2003/329438/DG-4-AFCO_ET\(2003\)329438_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/etudes/join/2003/329438/DG-4-AFCO_ET(2003)329438_EN.pdf) (дата звернення 11.03.2020). – Назва з екрана.

80. List of organisations having received Community funding for environmental purposes [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: https://ec.europa.eu/environment/archives/funding/ngo/2003/list03_en.htm (дата звернення 30.03.2020). – Назва з екрана.

81. Living Planet Report 2004. WWF International [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://www.panda.org/downloads/general/lpr2004.pdf> (дата звернення 6.05.2020). – Назва з екрана.

82. Mäenpää C. Something Worth Fighting For: The Evolution of Lobbying Coalitions in the Emissions Trading System. Bruges Political Research Papers. – 2016. – [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: https://www.coleurope.eu/system/files_force/research-paper/wp50_maenpaa.pdf?download=1 (дата звернення 4.05.2020). – Назва з екрана.

83. Means J. Lobbying the European Parliament: Identifying Changing Trends Post-Treaty of Lisbon. – 2016. – [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://pdfs.semanticscholar.org/563b/022bd90dfae3293d8c8ba44dd7367a77c32c.pdf> (дата звернення 14.03.2020). – Назва з екрана.

84. Michalowicz I. Lobbying in der EU / Irina Michalowicz. – Stuttgart: UTB GmbH, 2007. – P. 240.

85. Miller V., Ware R. The resignation of the European Commission [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <http://researchbriefings.files.parliament.uk/documents/RP99-32/RP99-32.pdf> Р. – 3. – (дата звернення 10.03.2020). – Назва з екрана.

86. Molineux M. A Dictionary of Occupational Science and Occupational Therapy. Oxford University Press. – 2017. – [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.oxfordreference.com/view/10.1093/acref/9780191773624.01.0001/acref-9780191773624-e-0350> (дата звернення 30.03.2020). – Назва з екрана.

87. Nistor C. Lobbying In The Eu Policy-Making Arena. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.cceol.com/search/viewpdf?id=296435> (дата звернення 20.03.2020). – Назва з екрана.

88. Nulman E. Climate Change and Social Movements: Civil Society and the Development of National Climate Change Policy. Palgrave Macmillan. – 2015. – [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: https://link.springer.com/chapter/10.1057/9781137468796_3 (дата звернення 7.05.2020). – Назва з екрана.

89. Parks. L. Social movement campaigns on EU policy: in the corridors and in the streets / L. Parks. – Palgrave Macmillan. – 2015. – P. 90 – 96.

90. Pleines H. Governance requirements concerning the participation of interest groups in EU consultations [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://cutt.ly/PyVg0ck> (дата звернення 21.03.2020). – Назва з екрана.

91. Raj S. Understanding Eu Policy Making: National Versus European Sovereignty. Pluto Pres. – 2006. – [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: http://www.untagsmd.ac.id/files/Perpustakaan_Digital_2/POLICY%20MAKING%20Understanding%20EU%20Policy%20making.pdf (дата звернення 21.03.2020). – Назва з екрана.

92. REACH in brief. Environment Directorate General, European Commission. – [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: https://ec.europa.eu/environment/chemicals/reach/pdf/publications/2007_02_reach_in_brief.pdf (дата звернення 3.04.2020). – Назва з екрана.

93. Recommendation CM/Rec(2007)14 of the Council of Europe Committee of Ministers to member states on the legal status of non-governmental organisations in Europe (Adopted by the Committee of Ministers on 10 October 2007 at the 1006th meeting of the Ministers [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.osce.org/odihr/33742?download=true> (дата звернення 13.03.2020). – Назва з екрана.

94. Ruf J. A Policy Analysis of the EU Emissions Trading System and its Crisis. Working Paper, No. 82. – 2017. – [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: https://www.ipe-berlin.org/fileadmin/institut-ipe/Dokumente/Working_Papers/IPE_WP_82.pdf (дата звернення 1.05.2020). – Назва з екрана.

95. Rules On Lobbying And Intergroups In The National Parliaments Of The Member States. Directorate-General For Research Worki Document "National Parliaments" Series W-5/rev. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: https://www.europarl.europa.eu/workingpapers/pana/w5/default_en.htm (дата звернення 10.03.2020). – Назва з екрана.

96. Schendelen M. Machiavelli in Brussels : the art of lobbying the EU. The art of lobbying the EU / M. Schendelen. – Amsterdam: Amsterdam Univ. Press. – (2. fully updated ed.). – P. 203.

97. Skjærseth J. Making the EU Emissions Trading System: The European Commission as an entrepreneurial epistemic leader. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.fni.no/getfile.php/131538-1467555911/Filer/Publikasjoner/JBS-JW-GEC-2010-2.pdf> (дата звернення 24.04.2020). – Назва з екрана.

98. Strategic objectives 2005 – 2009 . COM/2005/0012 final. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://eur-lex.europa.eu/legal->

content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:52005DC0012&from=EN (дата звернення 11.03.2020). – Назва з екрана.

99. Svendsen G. Industry lobbying and the political economy of GHG trade in the European Union. – Elsevier: Energy Policy, 2005. – P. 245.

100. The big ask campaign: How you helped to make climate change history [Електронний ресурс]. Режим доступу до ресурсу: <https://friendsoftheearth.uk/climate-change/big-ask-how-you-helped-make-climate-change-history> (дата звернення 7.05.2020). – Назва з екрана.

101. The Energy [R]evolution [Електронний ресурс]. – 2010. – Режим доступу до ресурсу: https://www.duesseldorf.greenpeace.de/sites/www.duesseldorf.greenpeace.de/files/greenpeace_energy-revolution_erneuerbare_2050_20150921.pdf (дата звернення 9.05.2020). – Р. – 15. – Назва з екрана.

102. The European Round Table for Industry [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://ert.eu/about/> (дата звернення 14.03.2020). – Назва з екрана.

103. The official site of HERA [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.heraproject.com/Initiative.cfm> (дата звернення 21.04.2020). – Назва з екрана.

104. The official site of the European Parliament: Environment policy: general principles and basic framework. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/en/sheet/71/environment-policy-general-principles-and-basic-framework#> (дата звернення 25.03.2020). – Назва з екрана.

105. The official site of the European Parliament: REACH: deal between MEPs and Council. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?type=IM-PRESS&reference=20061127IPR00326&language=EN> (дата звернення 22.04.2020). – Назва з екрана.

106. The official website of Green 10. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://green10.org/> (дата звернення 8.04.2020).– Назва з екрана.

107. The official website of transparency international: Integrity Watch - EU Lobbyists. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.integritywatch.eu/organizations> (дата звернення 30.03.2020).– Назва з екрана.

108. The official YouTube channel Greenpeace International: Greenpeace: Inspiring Action. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.youtube.com/watch?v=zVu9eawb1QY> (дата звернення 9.05.2020).– Назва з екрана.

109. The Treaty on European Union and the Treaty on the Functioning of the European Union. Official Journal C 326 , 26/10/2012 P. 0001 - 0390 [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://eur-lex.europa.eu/legalcontent/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:12012E/TXT&from=EN> (дата звернення 26.03.2020). – Назва з екрана.

110. Timothy M. L., Herschel T. S. Revolving doors: Lobbyists` government experience, expertise and access in political context [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: https://www.researchgate.net/publication/256025767_Revolving_Doors_Lobbyists%27_Government_Experience_Expertise_and_Access_in_Political_Context Р. – 1. (дата звернення 8.04.2020). – Назва з екрана.

111. Transparency International EU [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://transparency.eu/about/> (дата звернення 14.03.2020). – Назва з екрана.

112. Transparency register [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://ec.europa.eu/transparencyregister/public/homePage.do> (дата звернення 10.03.2020). – Назва з екрана.

113. Tschentscher T. Promoting Sustainable Development Through More Effective Civil Society Participation in Environmental Governance. United Nations

Development Programme. – 2016. – [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: https://ec.europa.eu/environment/international_issues/pdf/EU_NGOs_publication_20161219.pdf (дата звернення 13.04.2020). – Назва з екрана.

114. Vigitox (YouTube Video) [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.youtube.com/watch?v=93ykNLA9AIA> (дата звернення 19.04.2020). – Назва з екрана.

115. VoteWatch Europe [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.votewatch.eu/> (дата звернення 21.04.2020). – Назва з екрана.

116. Warhurst M. REACH, a New Approach to Chemicals Regulation in Europe: a Brief History, Key Features, and Expected Outcomes. Journal for European Environmental and Planning Law 2(3):164-172. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: https://www.researchgate.net/publication/233644400_REACH_a_New_Approach_to_Chemicals_Regulation_in_Europe_a_Brief_History_Key_Features_and_Expected_Outcomes (дата звернення 10.04.2020). – Назва з екрана.

117. What Europe does for me. European Parliamentary Research Service. – [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: https://what-europe-does-for-me.eu/data/pdf/social/L01_en.pdf (дата звернення 30.03.2020). – Назва з екрана.

118. White Paper on governance. Communication from the Commission of 25 July 2001 "European governance - A white paper" [COM(2001) 428 final - Official Journal C 287 of 12.10.2001]. – [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=LEGISSUM:l10109&from=EN> (дата звернення 11.03.2020). – Назва з екрана.

119. Zetter L. Lobbying: the art of political persuasion: Fully revised, updated and expanded second edition / Lionel Zetter. – Petersfield: Harriman House, 2010. – P. 203.

Додаток 1.

- «Директива Європейського Парламенту та Ради 2003/4/ЄС щодо свободи доступу до інформації відносно стану навколишнього середовища, що замінює Директиву Ради 90/313/ЄЕС;
- Директива 90/313/ЄЕС від 07.06. 1990 р. про доступ до екологічної інформації;
- Регламенту Ради 793/93/ЄЕС щодо оцінки і контролю ризику;
- Регламент Комісії 2592/2001/ЄС від 28.12.2001 р. щодо введення в дію положень щодо надання інформації та необхідних перевірок з ціллю надання дозволу на виробництво та імпорт деяких небезпечних речовин;
- Регламент Комісії 1488/94/ЄС від 28.06.1994 р. щодо принципів оцінки ризиків впливу на здоров'я людини та навколишнє середовище існуючих небезпечних речовин;
- Директива 2001/42/ЄС Європейського Парламенту та Ради щодо оцінки деяких планів та програм на довкілля;
- Директива Ради 97/11/ЄС, що доповнює Директиву 85/337/ЄЕС стосовно оцінки впливу деяких державних і приватних проектів на навколишнє середовище;
- Директива Ради 85/337/ЄЕС від 03.03.1997 р. стосовно оцінки впливу деяких державних і приватних проектів на навколишнє середовище;
- Директива Ради 2006/43/ЄС про Звітність окреслює вимоги щодо регулярної звітності;
- Директива Ради про оцінку впливу на довкілля 85/337/ЄЕС від 27.06.1985 р. і Директива про Стратегічну екологічну оцінку впливу на довкілля 2001/42/ЄС Європейського Парламенту і Ради від 27.06.2001 р.;
- Директива про забезпечення участі суспільства у підготовці окремих план та програм, що стосується навколишнього середовища 2003/35/ЄС²⁶⁷».

²⁶⁷ Труш О. О. Формування та реалізація спільної екологічної політики Європейського Союзу в умовах сучасних інтеграційних процесів [Електронний ресурс] / О. О. Труш. 2014. Режим доступу до ресурсу: <http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/db/2014-1/doc/4/05.pdf> (дата звернення 27.03.2020). С. 6. Назва з екрана.

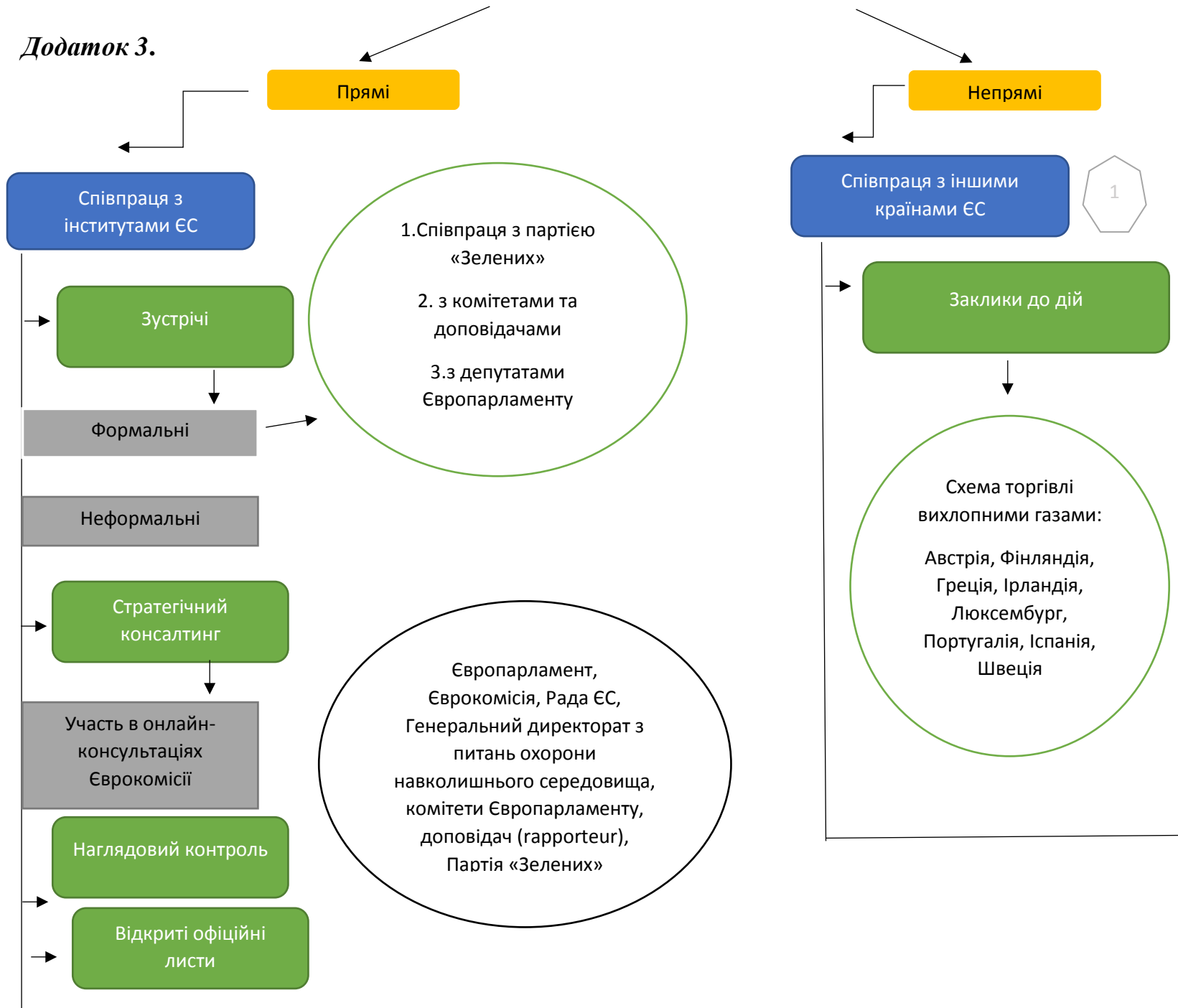
Додаток 2.

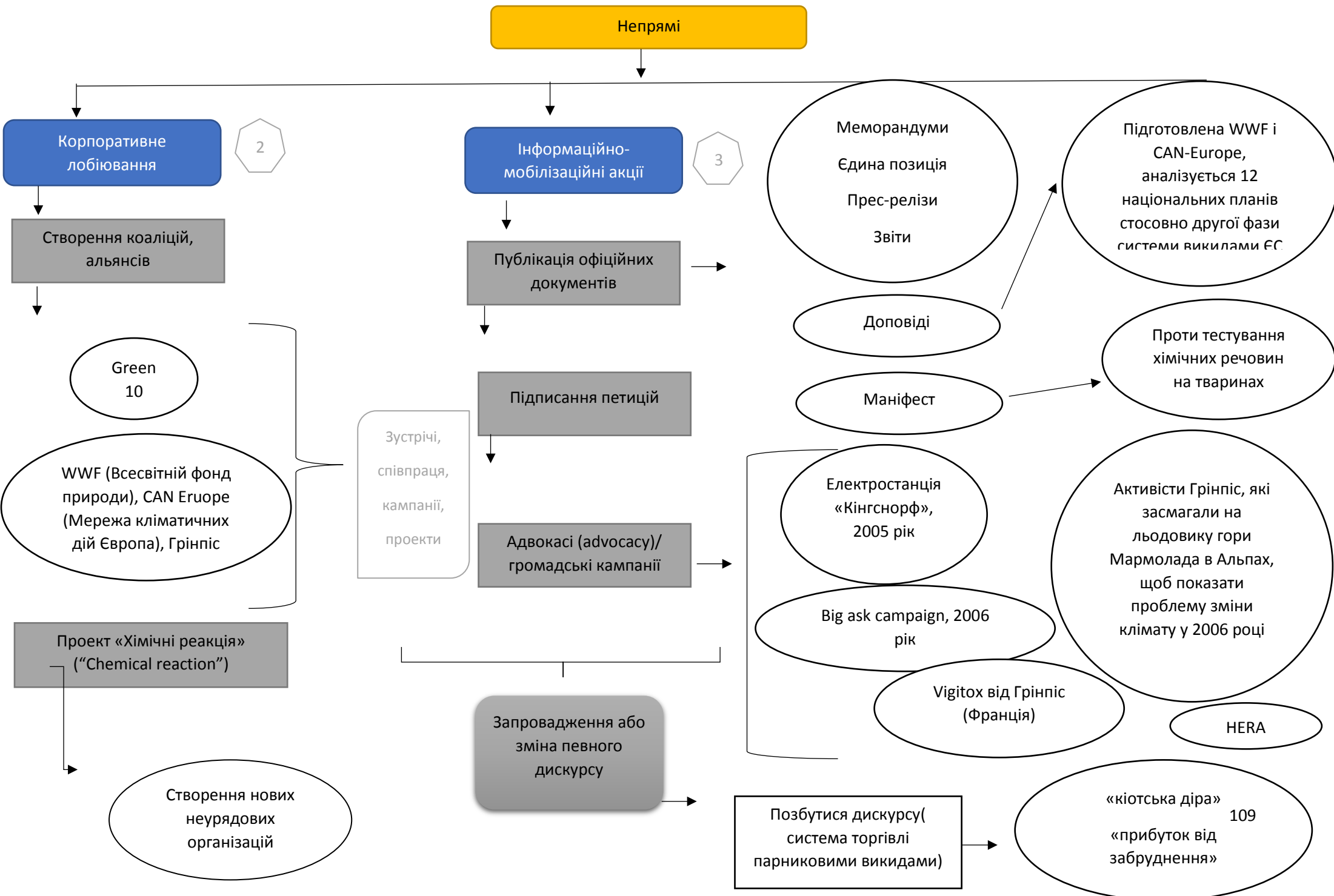
Список організацій, які входять до складу Green 10:

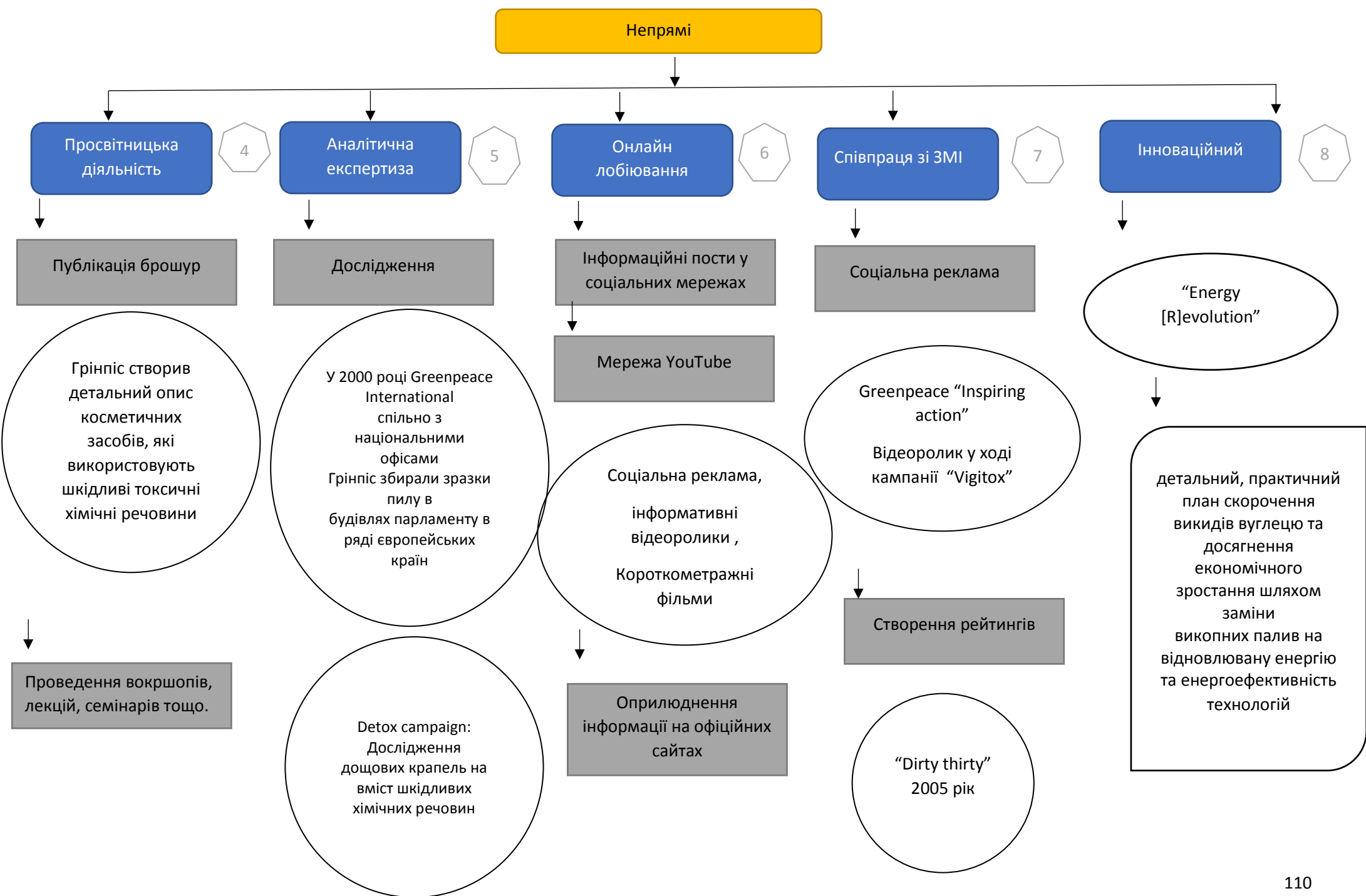
1. Міжнародна рада збереження птахів (BirdLife International);
2. Мережа кліматичних дій Європи (Climate Action Network Europe);
3. Мережа з контролю за діяльністю міжнародних банків в Центральній Східній Європі (CEE Bankwatch Network);
4. Європейське екологічне бюро (European Environmental Bureau);
5. Європейська федерація транспорту та довкілля (European Federation of Transport and Environment);
6. Альянс охорони здоров'я та довкілля (Health and Environment Alliance);
7. Друзі землі Європа (Friends of the Earth Europe);
8. Грінпіс Європи (Greenpeace Europe);
9. Міжнародні друзі природи (Naturefriends International);
10. Європейський офіс всесвітнього фонду природи (WWF European Policy Office)²⁶⁸.

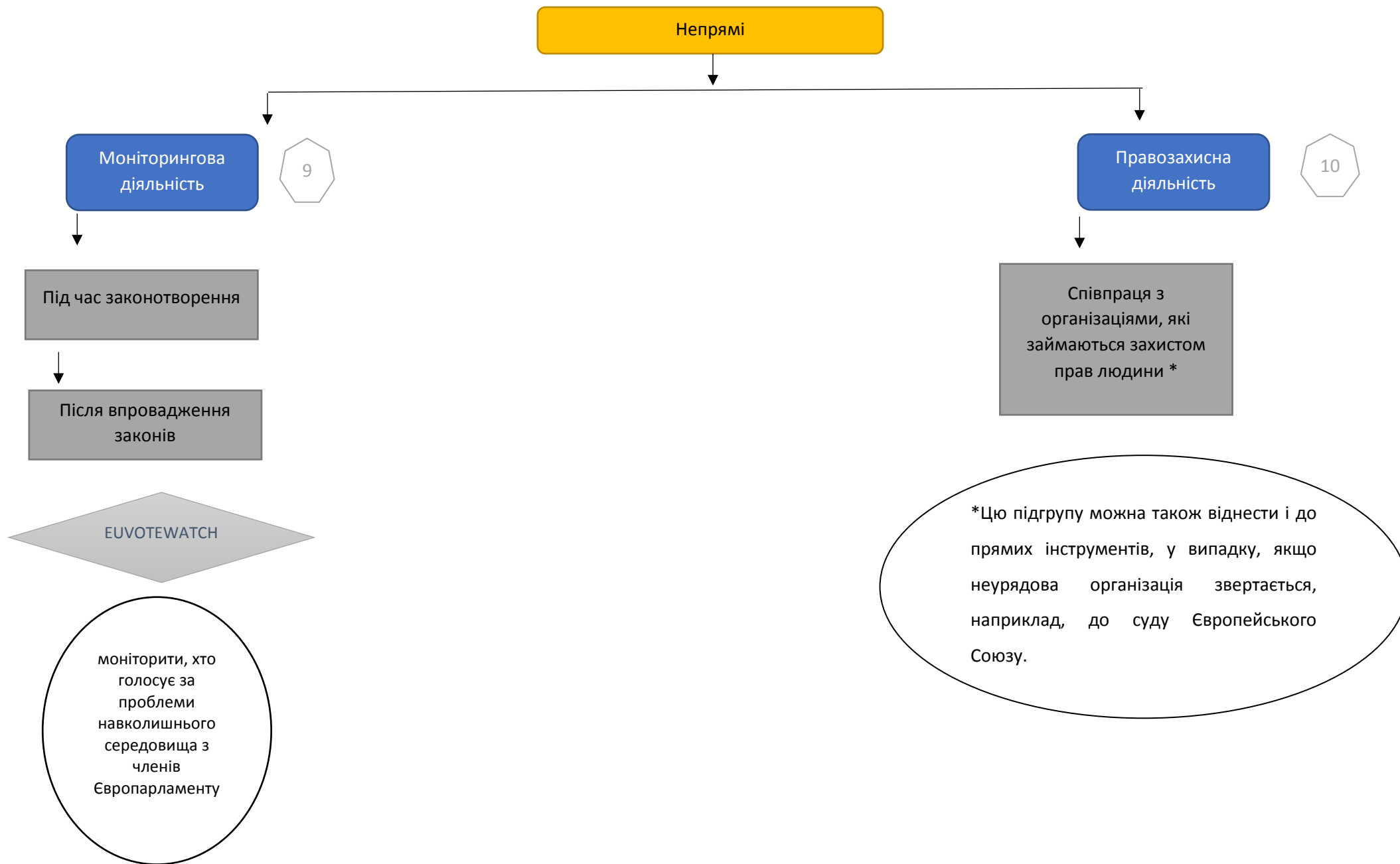
²⁶⁸ The official website of Green 10 [Електронний ресурс]. 2020. Режим доступу до ресурсу: <https://green10.org/> (дата звернення 8.04.2020). Назва з екрана.

Додаток 3.

АНОТАЦІЯ

Дипломної роботи

Тема: Лобіювання інтересів екологічних неурядових організацій на рівні Європейського Союзу

Студентка: Красновид Анастасія Вікторівна

Рік навчання, факультет: 6 рік навчання, факультет соціальних наук та соціальних технологій

Науковий керівник: кандидат політичних наук, доцент Чабанна М.В.

Рецензент: доктор політичних наук, доцент Гнатюк М.М.

Захищена 15 червня 2020 р.

Короткий зміст роботи : Дипломна робота присвячується дослідженню інструментів лобіювання екологічними неурядовими організаціями своїх інтересів на рівні Європейського Союзу. У першому розділі описується суть процесу лобіювання в Європейському Союзі: його акторів, нормативно-правову базу та тенденції, у другому – охарактеризовано суть, стратегії, цілі екологічної політики та роль екологічних неурядових організацій. Створення класифікації інструментів лобіювання екологічними неурядовими організаціями у п'ятому розділі базується на двох кейс-стаді: лобіювання закону REACH та системи торгівлі викидами Європейського Союзу, які детально описані у третьому та четвертому розділах. У Додатку 3 класифікацію інструментів лобіювання зображено схематично.

Short summary: This Master Thesis is devoted to the study of lobbying instruments which are used by environmental NGOs to facilitate their interests at the level of the European Union. The first chapter outlines the essence of the lobbying process in

the European Union: its actors, legitimate framework and trends, the second one describes the essence, strategies, goals of environmental policy and the role of environmental NGOs. The classification of lobbying instruments of the environmental NGO which are defined in Chapter 5 is based on two case studies: lobbying for REACH and EU Emissions Trading System, which are described in details in Chapters 3 and 4. Appendix 3 demonstrates the classification of lobbying instruments schematically.